

MEZINÁRODNÍ POLITOLOGICKÝ ÚSTAV
MASARYKOVY UNIVERZITY

ZÁKLADNÍ ŠKOLA EVROPSKÉ UNIE

VÍT DOČKAL, PETR KANIOK

**International Institute of Political Science
of Masaryk University**

**Mezinárodní politologický
ústav Masarykovy
univerzity**

*Publikace byla spolufinancována Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem České republiky.*

© Vít Dočkal, Petr Kaniok, 2006

ISBN 80-210-4154-4

OBSAH

PŘEDMLUVA 7

1. DĚJINY EVROPSKÉ INTEGRACE 9

- 1.1 Kořeny evropské integrace..... 9
- 1.2 Evropské společenství uhlí a oceli 10
- 1.3 Od ESUO k Evropským společenstvím – nové výzvy 15
- 1.4 Útlum – Evropská společenství v 60. letech 20. století..... 18
- 1.5 Sedmdesátá a osmdesátá léta – nové léky na „eurosklerózu“ 20
- 1.6 Dokončování evropského trhu a vznik Evropské unie 22
- 1.7 Devadesátá léta – další rozšíření a prohloubení..... 25
- 1.8 Výzvy evropské integrace 28
- 1.9 Cesty evropské integrace..... 33

2. INSTITUCE EU 35

- 2.1 Úvod do institucí 35
- 2.2 Evropský parlament 39
- 2.3 Evropská komise 43
- 2.4 Rada EU..... 44
- 2.5 Evropský soudní dvůr a další soudní instituce 47
- 2.6 Ostatní instituce 48
- 2.7 Rozhodování v EU..... 51

3. POLITIKY EU 55

- 3.1 Vnitřní trh a ochrana spotřebitele..... 55
- 3.2 Hospodářská a měnová unie a společná měna 58
- 3.3 Společná zemědělská politika..... 61
- 3.4 Regionální politika EU..... 64
- 3.5 Sociální politika 66
- 3.6 Společná zahraniční a bezpečnostní politika 68
- 3.7 Justice a vnitro 71
- 3.8 Lisabonská strategie 74

4. MULTIKULTURNÍ EVROPA – MOŽNOST, JAK CESTOVAT ZA VZDĚLÁVÁNÍM.....	79
5. EVROPSKÁ UNIE „NA ŽIVO“ – ZKUŠENOSTI, DOPADY, PRAXE	83
5.1 Jaká mám v EU práva?	83
5.2 Jak si najít v EU práci?	87
5.3 Jak začít v EU podnikat?	88
5.4 Jak získat peníze z „eurofondů“?	90
6. EVROPSKÁ UNIE VE FAKTECH.....	91

PŘEDMLUVA

Vážení čtenáři, držíte v rukou učebnici, která se vám snaží odlehčeným a srozumitelným způsobem představit dnes již těžko opominutelnou součást našich životů – Evropskou unii. Již dávno uplynuly doby, kdy se evropská integrace týkala nás – občanů České republiky – pouze okrajově a kdy byla Evropská unie považována za něco vzdáleného, cizího a nepotřebného. Víte, že se dnes evropská integrace dotýká každého z nás? Obklopují nás výzvy a příležitosti spojené s členstvím v Evropské unii, stejně tak jako závazky a povinnosti. Není tedy divu, že je proto nezbytné získat o této problematice alespoň základní povědomí.

Publikace má za cíl být prvním krůčkem do světa Evropské unie. Není proto založena na vyčerpávajícím přehledu všech událostí, jevů a součástí evropské integrace, ale na zdůraznění a pochopení jejich hlavních prvků. V první části učebnice se seznámíte s podstatou historického vývoje evropské integrace, ve druhé s hlavními institucemi, ve třetí s důležitými politikami dnešní Evropské unie, ve čtvrté pak s problematikou odlišných kultur v Evropské unii a v páté s praktickými dopady členství v EU pro Českou republiku. Poslední částí učebnice jsou fakta o členských státech Evropské unie.

Evropská integrace není jen soubor dat, dokumentů a událostí. V jejím průběhu nalezneme řadu úsměvných či vtipných momentů. Ty jsme se snažili zpracovat do podoby obrázků a karikatur, které by text měly oživit a zpestřit. Se stejným úmyslem jsme jednotlivé kapitoly prokládali křížovkami, soutěži a jinými zábavnými prvky.

Tato učebnice je součástí řady studijních materiálů, která byla vytvořena v rámci projektu „Zvyšování informovanosti učitelů ZŠ o Evropské unii“, reg. č. CZ.04.1.03/3.1.15.2/0070. Projekt byl podpořen Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR.

Závěrem předmluvy zbývá snad jen vyslovit přání, aby učebnice byla pro vás více než užitečná a splnila vaše očekávání.

Vít Dočkal, Petr Kaniok

1. DĚJINY EVROPSKÉ INTEGRACE

1.1 Kořeny evropské integrace

Evropská integrace, budování Unie, evropské sjednocení: to všechno jsou spojení, kterými je vystihován proces prohlubující se spolupráce evropských států. Přirozeně, ne všech. Přesto se již dotýká velké části evropského kontinentu: celkem se jedná o sedmadvacítku států, které dnes včetně České republiky tvoří Evropskou unii.

Sjednocování Evropy však nebylo a ani doposud není plynulý a snadný proces. Je těžké určit jeho počátek a ještě těžší jeho dovršení. Je to fenomén s dlouhou historií. Výklad dějin evropské integrace by mohl začít po druhé světové válce, kdy Evropa politicky, hospodářsky a sociálně strádala a bylo potřeba nalézt nové mírové uspořádání. Stejně tak by ovšem mohly dějiny evropské integrace začít úmyslem českého krále **Jiřího z Poděbrad** nastolit mír v celém křesťanstvu – jedním z prvních plánů, jak zajistit spolupráci tehdejších mocností. Byl to právě Jiří z Poděbrad, který v letech 1458–1471 vyslal poselstvo po evropských panovnických dvorech s návrhem zajištění míru v Evropě. Plán krále Jiřího byl sice neúspěšný, ideu evropského sjednocení však v pozdější době rozpracovali další myslitelé.

Mezi významné osobnosti, které rozpracovávaly myšlenku sjednocené Evropy, patří např. německý filosof **Immanuel Kant** (1724–1804). Ten ve svém díle „K věčnému míru“ uvádí: „Pro státy v jejich vzájemném vztahu nemůže na základě rozumu existovat jiný způsob, jak vyjít ze stavu bez zákona naplněného samými válkami, než že se, stejně jako jednotliví lidé, vzdají své divoké svobody, (...) a tak vytvoří jeden stát národů.“

Bylo by přirozeně zkreslující srovnávat tyto aktivity s moderním integračním procesem v druhé polovině 20. století, přesto hrají svou nezpochybnitelnou roli a přispěly k utváření evropské jednoty, jejímž je dnešní Evropská unie důsledkem.

1.2 Evropské společenství uhlí a oceli

Psal se rok 1950. Německo, ve druhé světové válce poražená mocnost, se nacházelo ve stavu hospodářské a politické krize. Země byla po druhé světové válce dlouho rozdělena do okupačních zón a ani v roce 1950 nemělo Německo suverénní moc nad správou svých záležitostí. Navíc se již projevilo, že dělení poválečného světa mezi dvě supervelmoci – USA a SSSR – rozdělilo i samotné Německo. Dne 7. 9. 1949 totiž vznikla prozápadní **Spolková republika Německo** (SRN) a 7. 10. 1949 **Německá demokratická republika** (NDR, demokratická ovšem jen v názvu, reálně v područí SSSR). Přesto, nebo možná právě proto se stalo Německo, tedy demokratická SRN, hlavním iniciátorem evropského integračního procesu. Komunistická NDR byla, obdobně jako celý východní blok, z jakýchkoliv sjednocujících úvah na téměř čtyři dekády vyloučena.

Do procesu sjednocování Evropy zasáhl již před rokem 1950 tzv. **Marshallův plán** (Program evropské obnovy). Dne 5. 6. 1947 přednesl americký státní sekretář **George Marshall** (1880–1959) návrh na obnovu válkou zničené Evropy. Důležitým předpokladem bylo obnovení německé ocelářské produkce, a tím i oživení celé německé a posléze i západoevropské ekonomiky. V rámci Marshallova plánu získalo do roku 1952 osmnáct západoevropských zemí na 14 mld. \$ jako úvěry, nenávratné příspěvky či věcnou a potravinovou výpomoc. Většina států střední a východní Evropy, včetně Československa, však tuto pomoc kvůli nátlaku Sovětského svazu odmítla. Na základě Marshallova plánu vznikla v roce 1948 **Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci** (OEEC), ta se v roce 1961 přeměnila na ekonomicky orientovanou **Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj** (OECD).

Za další významný projekt z konce 40. let 20. století je považován vznik Rady Evropy (1949). **Rada Evropy** má v současné době 46 členských zemí, které zaručují základní lidská práva a svobodu svým občanům. Dnes ji tvoří pět institucí: Výbor ministrů, Parlamentní shromáždění, Kongres místních a regionálních orgánů, Komisař pro lidská práva a Evropský soud pro lidská práva. Přes počáteční ambice se však tato instituce nestala nástrojem evropské integrace a netvoří ani součást Evropské unie.

Kancelář **Konrad Adenauer**, předseda vlády SRN, jen s obtížemi hledal způsoby, jak přesvědčit ostatní demokratické státy o tom, že Německo již není pro okolní státy bezpečnostní hrozbou a že je naopak vstřícné mírovým iniciativám. Kancelář Adenauer spatřoval v integraci evropských demokratických států mnoho pozitiv. V procesu sjednocení vnímal záruky proti rozpínatosti totalitního SSSR, proti vnitropolitické nestabilitě v SRN i proti dalšímu

případnému válečnému konfliktu. Mír v Evropě byl samozřejmě nosným motivem integračních snah, sám Adenauer by je však nedokázal prosadit. Překvapivá odezva však přišla z Francie.

Francie se v roce 1950 zmítala na vlnách vládní nestability – vlády se střídaly i několikrát za rok. Přesto se jednalo o Francii, která byla oprávněně považována za vůdčí zemi v Evropě. Francouzsko-německé vztahy po druhé světové válce byly jedny z nejhorších v historii těchto států vůbec. Mnozí představitelé tehdejší politické elity přesto považovali dohodu těchto zemí za klíč k evropskému míru. Dlouholetý britský premiér **Winston Churchill** se dokonce nechal ve své slavné řeči v Curychu v roce 1946 slyšet, že jedině Francie a Německo se mohou stát motorem evropské integrace, která povede až ke Spojeným státům evropským. Podobný názor zastával i předseda francouzské vlády **Robert Schuman**, který tajně, bez povšimnutí médií, předložil v roce 1950 kancléři Adenauerovi návrh na vytvoření Evropského společenství uhlí a oceli.

Uhlí a ocel – strategické suroviny Evropy po druhé světové válce. Rozvoj těžebního a těžkého průmyslu byl klíčem k obnově válkou zničené Evropy. Uhlí a ocel se však těž neodmyslitelně pojily se zbrojním průmyslem, a i proto bylo záhodno produkci tohoto strategického zboží, stejně jako jeho obchodování postavit pod mezinárodní kontrolu. Plán Roberta Schumana, který nese jeho jméno (**Schumanův plán**), přestože jej vymyslel vládní úředník **Jean Monnet**, nalézá odpovědi na všechna tato dilemata: Jak obnovit evropské hospodářství? Jak kontrolovat zbrojní průmysl v Německu? Konečně,

„No, Konráde, chtělo by to něco údernějšího než maso a mléko.
Co takhle uhlí a ocel...?“

jak začlenit válkou zostuzené Německo zpět do klubu evropských demokratických států? Plán počítal s vytvořením **Evropského společenství uhlí a oceli** (ESUO). V rámci Společenství by došlo k uvolnění obchodních překážek mezi evropskými státy v oblasti těžebního a těžkého průmyslu (tzv. liberalizace trhu), což by oživilo jejich ekonomiky. Toto Společenství by navíc řídil úřad nezávislý na vůli členských států a mohl by tak kontrolovat případné zneužití oněch strategických surovin pro zbrojní účely. V neposlední řadě je nutno zmínit i fakt, že by se k Německu poprvé přistupovalo jako k partnerovi, nikoliv jako k nevyzpytatelnému a agresivnímu státu.

V **Schumanově plánu** stálo: „Evropa se nevytvoří najednou nebo podle jednoho plánu. Uskuteční se naplňováním konkrétních cílů, vytvářejíc nejprve skutečnou solidaritu. Sdružení evropských národů vyžaduje, aby se skoncovalo s letitým nepřátelstvím mezi Francií a Německem. Cokoli se podnikne v tomto směru, musí se týkat především těchto dvou zemí. Za tím účelem navrhuje francouzská vláda podniknout okamžité kroky v jedné nebo několika omezené, ale rozhodující oblasti. Navrhuje podřídit celou francouzsko-německou výrobu uhlí a oceli společnému Vysokému úřadu, jako organizaci otevřené účasti jiných evropských zemí. Zavedení společné výroby uhlí a oceli bude mít za následek okamžité vytvoření společných základů pro ekonomický rozvoj, jakožto první etapu Evropské federace, a změni situaci v oblastech, kde se odedávna vyráběly zbraně pro války, jejichž oběťmi byly nejčastěji tyto oblasti samy (...). Tím, že bude zavedena společná základní výroba a bude vytvořen nový Vysoký úřad, jehož rozhodnutí bude závazné pro Francii, Německo a pro další země, jež se k nim připojí, vzejde z tohoto návrhu první konkrétní základ Evropské federace, jež je nezbytná pro udržení míru.“

Vyjmenujte hlavní motivy Schumanova plánu a ke každému přiřadte 1–2 klíčová slova z uvedeného textu:

1. _____
2. _____
3. _____

Konrad Adenauer přivítal Schumanův plán s nadšením. První krůček evropského sjednocování, tedy francouzsko-německé sblížení, byl učiněn. Nic nebránilo tomu, aby došlo k oficiálnímu zveřejnění Schumanova plánu. Stalo se to v Paříži, v Hodinovém sále paláce na Quai d'Orsay, dne 9. 5. 1950 v 16 hodin. Tento den se dodnes slaví jako **Den Evropy**. Plán, který vyvolal značný ohlas, byl postoupen ostatním západoevropským státům k projednání.

Pozitivní reakce se dostavily nejen ze SRN. Kladně se vyjádřila i Itálie, která spatřovala v plánu možnost oživit svůj těžební a těžký průmysl. Další oslovené státy – Belgie, Nizozemí a Lucembursko – samy o sobě nepatřily

sice k těžebním obrům, přesto nemohly zůstat stranou. Státy Beneluxu mnohokrát doplatily na válečné konflikty Německa a Francie. Kontrola těžkého a těžebního průmyslu jim tak zaručovala jistotu mírového stavu. Proto tyto státy i přes počáteční váhání s projektem souhlasily. Jedinou mocností, které se nabízel vstup a která odmítla, byla Velká Británie. Velká Británie nazírala na integrační plán s nedůvěrou. Její zájmy směřovaly do jiných oblastí. Británii byla blíže závislá území v jihovýchodní Asii než necelé čtyři desítky kilometrů vzdálený evropský kontinent.

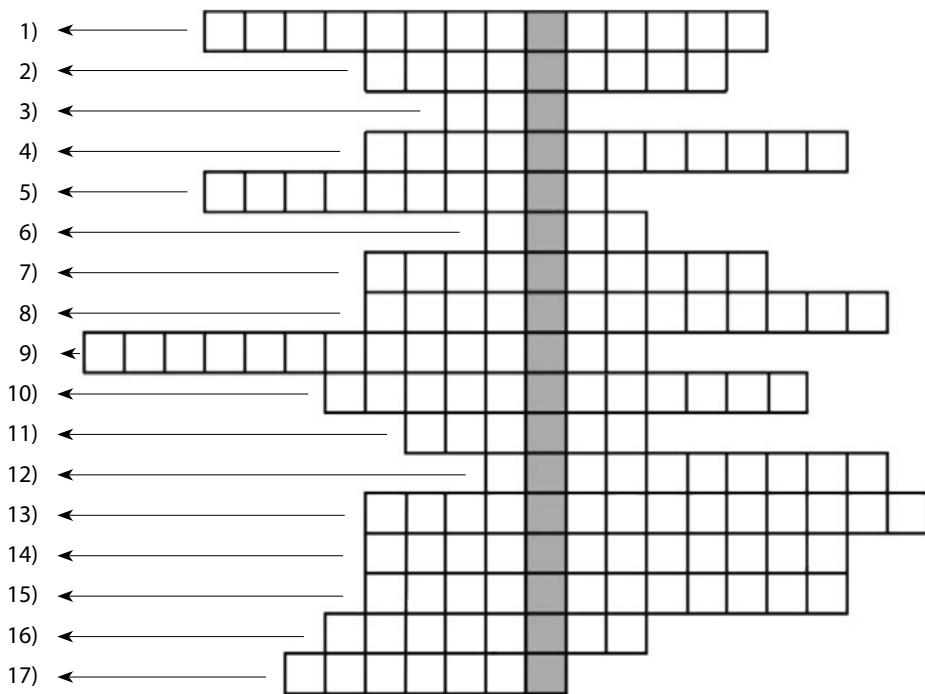
Svazek států úzce napojených na Velkou Británii se též označuje jako **Commonwealth** (Společenství). Jedná se o Velkou Británii a její bývalé kolonie a dominia – do roku 1918 označováno jako Britské impérium. Koncem 19. století dosahuje největšího územního rozmachu. Po roce 1945 začíná proces dekolonizace a s tím související celkový rozpad Společenství. Většina britských kolonií získala samostatnost, jejich výrazný počet však zůstává členy i nadále. Dnes je členy 53 zemí, dále závislá území a teritoria spravovaná Velkou Británií, Austrálií a Novým Zélandem.

Záporné stanovisko Velké Británie však Schumanův plán nezastavilo. Naopak, na jeho základě se vypracovala Smlouva o Evropském společenství uhlí a oceli (ESUO, též Montánní unie), která byla šesticí západoevropských států podepsána dne 18. 4. 1951. Francie, SRN, Itálie a státy Beneluxu (tzv. **Šestka**) tak položily základy dnešní Evropské unie. Smlouva o ESUO vstoupila v platnost dne 27. 7. 1952. Od tohoto data začaly fungovat její instituce: Vysoký úřad, Rada, Soudní dvůr a Shromáždění (předchůdce dnešního Evropského parlamentu).

Soudní dvůr hrál od počátku roli jakéhosi strážce práva Společenství. Dnes plní v Evropské unii podobnou funkci Evropský soudní dvůr.

Nalistujte stranu 47. Co vše dokázal Evropský soudní dvůr? Jaké jsou jeho nejznámější rozsudky?

ESUO dokázalo spojit dřívější nepřátele, jelikož kontrola ocelářského průmyslu vylučovala válku. Odstranění obchodních překážek (liberalizace trhu) s uhlím a ocelí též vedlo k výraznému růstu obchodu a rozvoje průmyslu. Myšlenkový otec celého plánu Jean Monnet nezůstal bez odměny. Stal se prvním předsedou Vysokého úřadu.

- 1) Který představitel SRN vrátil svoji zemi do evropského demokratického tábora?
- 2) Který svátek připadá na 9. květen?
- 3) Jaký byl hlavní motiv evropského sjednocování?
- 4) Jak se nazývá seskupení států a území pod vládou Velké Británie?
- 5) Která organizace nedokázala nastartovat evropskou integraci?
- 6) Který stát bránil zemím východní Evropy v účasti na evropské integraci?
- 7) Která instituce ESÚO je nadnárodním správcem společného trhu uhlí a oceli?
- 8) Který stát byl skeptický k evropskému sjednocování?
- 9) Který státník vyzýval Francii a Německo ke spolupráci?
- 10) Jaké je jiné označení pro ESÚO?
- 11) Jak se hromadně označují státy stojící u vzniku dnešní EU?
- 12) Kdo je duchovní otec realizovaného evropského sjednocení?
- 13) Který americký státník prosadil hospodářskou pomoc poválečné Evropě?
- 14) Jak se nazývá proces odstraňování překážek?
- 15) Který projekt usiloval o společný trh, kontrolu Německa a byl realizován Smlouvou o ESÚO?
- 16) Které suroviny byly strategicky důležité pro poválečnou Evropu?
- 17) Který stát se úspěšně zasadil o evropské sjednocení?

1.3 Od ESUO k Evropským společenstvím – nové výzvy

Po úspěchu ESUO jako by byla západní Evropa znovuzrozená. Začalo se tedy jednat o dalším prohloubení spolupráce. Východiskem se stala jednání ministrů zahraničních věcí států ESUO v italském přímořském letovisku **Messina** ve dnech 1.–2. 6. 1955. Diskutovaly se dva názory dalšího směřování. První možností bylo rozšířit integraci i na jiná hospodářská odvětví (nejen těžký a těžební průmysl). Druhý plán, prosazovaný obzvláště státy Beneluxu a Itálií, pak prosazoval vybudování společného trhu pro veškeré průmyslové zboží. Společný trh je takový stupeň hospodářské integrace, kdy obchod s vybraným zbožím mezi státy nepodléhá žádným překážkám (např. cla či kvóty). Společný trh se tak vyznačuje určitými svobodami, konkrétně volným pohybem osob, zboží, kapitálu a služeb (tzv. **čtyři svobody**). Jednalo se především o Belgii, která prostřednictvím svého premiéra **P.-H. Spaaka** zdůrazňovala, že pouze výstavba společného trhu (nikoliv pouhé rozšíření integrace o další průmyslové odvětví) umožní opravdové oživení západoevropského obchodu. Pro celou záležitost byl tedy svolán výbor expertů pod vedením právě P.-H. Spaaka (tzv. **Spaakův výbor**), který měl mezi oběma koncepcemi nalézt kompromisní řešení. Přestože byla k jednání pozvána i Velká Británie, tato ostrovní země opět projevila spíše nechuť a nedůvěru než zájem a motivaci. Účast na jednání odmítla s tím, že se Spojené království nenechá obtěžovat neživotaschopnými a utopickými plány.

Spaakův výbor vše vyřešil poněkud šalamounsky. Navrhl, že je možné realizovat oba plány zároveň. Bylo doporučeno obohatit dosavadní spolupráci o další průmyslové odvětví a zároveň budovat společný trh. Za průmyslové odvětví, které mělo být postaveno pod mezinárodní kontrolu, byl zvolen jaderný průmysl. Do atomové energie se totiž v 50. letech vkládaly velké naděje. Věřilo se v mírové využití této energie a že ji téměř zdarma budou moci využívat i domácnosti. Spaakův výbor tak vypracoval návrh na vybudování organizace pro podporu a kontrolu jaderného výzkumu (tzv. **EURATOM**) a zároveň se zahájila realizace plánu na výstavbu společného trhu (tzv. **Evropské hospodářské společenství**, EHS).

Přestože se jednalo o zcela zásadní záležitosti, vše šlo na poměry hladce. Snad i proto, že P.-H. Spaak byl velice aktivní a houževnatý. Pokud se členové výboru, jemuž předsedal, nemohli na něčem dohodnout, tak je prostě a jednoduše nepustil z místnosti do té doby, než se dohodli. Dne 27. 3. 1957 tak byly v Římě stávající šestici států (Francií, Německem, Itálií, Belgií, Nizozemím a Lucemburskem) slavnostně podepsány tzv. **Římské smlouvy**. První nesla název Smlouva o zřízení Evropského hospodářského společenství (EHS)

a druhá pak Smlouva o zřízení Evropského společenství pro atomovou energii (EURATOM). Od roku 1958, kdy byla dokončena ratifikace Římských smluv, tak vedle sebe existují tři samostatné organizace: ESUO, EHS a EURATOM, které se souhrnně označují jako **Evropská společenství (ES)** a stala se přímým předchůdcem dnešní Evropské unie.

„Kdo říká, že se nedohodneme? Pánové, nebojte se, máme spoustu času.“

Cíl EURATOMu spočíval ve vytvoření společného trhu s jadernými materiály a v podpoře jejich mírového využití. Jeho význam však postupem času ustupoval do pozadí a o to více se na výsluní dostával druhý z plánů – společný trh, tedy Evropské hospodářské společenství.

EHS počítalo s vytvořením společného trhu na veškeré zboží nejpozději do 15 let. Společný trh měl být postaven na naplnění tzv. čtyř svobod – osob, zboží, kapitálu a služeb. Znamenalo to, že po uplynutí přechodného období 15 let nebude možné bez závažných a přesně definovaných důvodů bránit pohybu osob, zboží, kapitálu a služeb uvnitř EHS.

Proč si myslíte, že budování společného trhu vyžadovalo přechodné období? Jaká další přechodná období v souvislosti s EU znáte? Nalistujte stranu 55.

Co jsou **čtyři svobody**? Svobodou pohybu osob se myslí právo obyvatel EU volně cestovat po zemích EU, volně pracovat, žít či studovat. Svobodou pohybu kapitálu se má na mysli zejména volný tok financí (např. plynulý a bezbariérový bezhotovostní zahraniční platební styk). Svobodou pohybu služeb pak právo podnikatelů nabízet své služby v libovolné zemi EU. Svoboda pohybu zboží je zaměřena na neblokovaný pohyb zboží v EU bez cel, kvót či dalších ochranných opatření.

Uskutečnění tohoto náročného cíle bylo rozděleno do tří etap. V prvních dvou etapách mohly státy postup do dalšího cyklu vetovat, a tak výstavbu společného trhu přibrzdit či dokonce zastavit. Platilo zde, že na postupu, tedy na způsobu liberalizace, se musely shodnout všechny členské státy. Ve třetí etapě, která měla začít 1. 1. 1966, pak stačila pro přijetí dalších rozhodnutí většina. Po lednu 1966 tak, dle Smlouvy o EHS, mohlo dojít ke zcela unikátní situaci, že hospodářský zájem jednoho členského státu mohl být přehlasován ostatními.

Nalistujte si kapitolu 2.7. Jakým způsobem a v kterých institucích probíhá hlasování, v němž může být přehlasován zájem jednoho členského státu? A naopak, v jakém hlasování může stát svým postojem kladné rozhodnutí znemožnit?

Zde je možno vysledovat kořeny dnešní dominance evropských institucí nad státy v hospodářských záležitostech.

Úvodní články Smlouvy o EHS zní:

Článek 1: Touto smlouvou zřizují vysoké smluvní strany mezi sebou Evropské hospodářské společenství.

Článek 2: Úkolem Společenství je zřízením společného trhu a postupným sbližováním hospodářské politiky členských států podporovat v celém Společenství harmonický rozvoj hospodářské činnosti, nepřetržitý a vyrovnaný hospodářský růst, větší stabilitu, urychlené zvyšování životní úrovně, jakož i těsnější vztahy mezi státy, které Společenství tvoří.

Článek 3: Pro účely stanovené v článku 2 činnost Společenství za podmínek a v souladu s časovým rozvrhem stanoveným v této smlouvě zahrnuje:

- a) odstranění celních poplatků a kvantitativních omezení při dovozu a vývozu zboží mezi členskými státy, jakož i všech ostatních opatření se stejným účinkem;
- b) zavedení společného celního sazebníku a společné obchodní politiky vůči třetím státům;
- c) zrušení překážek volného pohybu osob, služeb a kapitálu mezi členskými státy.

Velkou Británii vznik EHS zaskočil. Neočekávala, že by západoevropské státy opravdu dokázaly vytvořit organizaci, která by mohla výrazně ovlivnit podobu evropského obchodu. Do té doby zdrženlivá Velká Británie se na jednu pokoušela dohnat to, co předtím ztratila odmítnutím ESUO i Římských smluv. Z její iniciativy tak byla v roce 1960 podepsána Velkou Británií, Dánskem, Norskem, Švédskem, Rakouskem, Švýcarskem a Portugalskem tzv. Stockholmská smlouva o **Evropském sdružení volného obchodu** (EFTA). Jednalo se o nižší stupeň integrace, než jak bylo nastaveno EHS. EFTA sice odbourávala obchodní překážky mezi členskými státy, ale týkala se pouze průmyslových výrobků. Státy EFTA, na rozdíl od členů EHS, navíc vystupovaly nezávisle co do určování vnější obchodní politiky, tedy obchodních podmínek s třetími zeměmi.

1.4 Útlum – Evropská společenství v 60. letech 20. století

Počátkem 60. let 20. století se evropské sjednocování zpomalilo. První generace duchovních otců odchází z veřejného života (Konrad Adenauer či Robert Schuman) a místo nich přichází k moci osobnosti, které se stavěly k evropské integraci zdrženlivě či dokonce nepřátelsky. Toto platilo obzvláště pro Francii, kde byl v roce 1958 zvolen do prezidentského křesla **Charles de Gaulle**. Charles de Gaulle (1890–1970) učinil pro sjednocenou Evropu málo. Spíše ji chtěl podřídít požadavkům francouzského státu a na řadu let zdržel její vývoj. P.-H. Spaak jej charakterizoval jako vědomého a aktivního nepřítele sjednocování Evropy. De Gaullův postoj byl předzvěstí jiné Francie – Francie nedůvěřující evropské integraci, Francie mocenské a Francie neústupné. Tato pozice se naplno projevila v souvislosti s podáním žádostí Velké Británie, Dánska a Irska o členství v Evropských společenstvích.

Na počátku 60. let přehodnotila Velká Británie svůj postoj vůči Evropským společenstvím. Britská vláda zjistila, že izolace má negativní dopady na hospodářství a že je dlouhodobě neúnosné stát mimo integrační proces. Sice uplynulo jen několik let od doby, kdy Británie ještě patřila mezi zvané hosty, přesto byla situace uvnitř Společenství zcela jiná. K šestici zemí tvořících ESUO, EHS a EURATOM již nešlo jen tak přistoupit, vyžadovalo to souhlas jednotlivých členských států. A tohoto využil právě Ch. de Gaulle.

V roce 1963 šokoval de Gaulle celou Evropu. Využil svého práva veta a odmítl členství Velké Británie. Tím zablokoval nejen vstup Velké Británie,

„Když padne šestka, tak se budem rozšiřovat.“

ale i zbylým uchazečům, kteří po vzoru Velké Británie podali žádost (Dánsko a Irsko). Zbylá pětice členských států se sice pokusila obnovit diskusi na téma rozšíření, což opravdu vedlo k další žádosti Velké Británie o vstup do Společenství. I v tomto případě se však projevila de Gaullova neústupnost, když druhý pokus znemožnil vetem z roku 1967. I přes silný dopad de Gaullova postoje nebylo veto pro rozšiřování největším problémem této dekády.

Dne 1. 1. 1966 mělo dojít k přechodu do třetí etapy výstavby společného trhu. Zde již stačila pro schválení návrhů většina členských států a mohlo se stát, že jedna země bude v procesu uvolňování trhu přehlasována zbylými. To bylo ovšem pro de Gaullovu Francii zcela nepřijatelné. Francie odmítala přechod do třetí etapy a trvala na jednohlasném rozhodování. Zbylá pětice států se sice snažila Francii přesvědčit, leč marně. Celá krize se vyhrtila v červenci 1965. Francie stáhla svého ministra zahraničních věcí z Rady. Chybějící francouzský delegát znamenal jediné – ochromení evropských institucí. Bez přítomnosti Francie nebylo možno přijímat jakákoliv další rozhodnutí. De Gaullova varovná slova, že „nemůže existovat jiná Evropa než Evropa států, samozřejmě kromě mýtů, fikcí a alegorických konstrukcí“, nabyla na vážnosti. Krize dostala příznačné jméno – **politika prázdných křesel**.

„Pánové, dnes jednat nebudeme, francouzský delegát si opět nechce sednout.“

Nalistujte si kapitolu 2.4. Jak probíhá hlasování v Radě EU dnes?

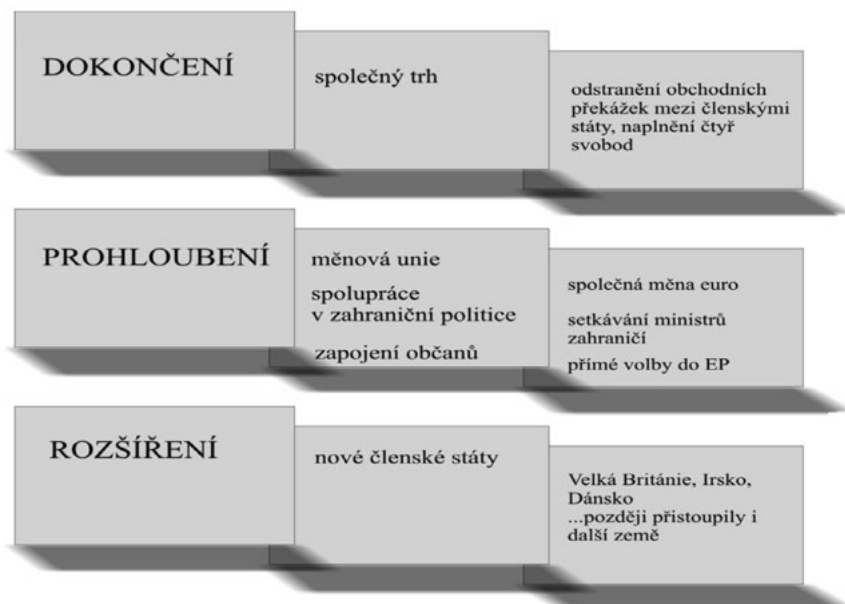
Krize trvala dlouhých sedm měsíců. Sporné řešení se podařilo nalézt až v lednu 1966 na zasedání Rady v Lucemburku. Jednalo se o tzv. **Lucemburský kompromis**. Lucemburský kompromis lze považovat za nestandardní

reakci na nestandardní situaci. Lucemburský kompromis totiž umožnil jednomyslné hlasování v případě, kdy se rozhodovalo o důležitých zájmech alespoň jednoho členského státu. Přirozeně důležitý zájem nebyl definován a kdokoli si jej mohl vykládat podle svého. Lucemburský kompromis tak byl jednoznačně krok zpět. Francie si vynutila užívat i nadále právo veta. Své delegáty do Rady a dalších výborů pak spokojeně „vrátila“. „**Euroskleróza**“ (europesimismus, nedůvěra v evropský integrační proces) se rozbujela v plné míře.

1.5 Sedmdesátá a osmdesátá léta – nové léky na „eurosklerózu“

Krise vyvolaná Lucemburským kompromisem vyvolala otázky nad dalším vývojem evropské integrace. Již na konci roku 1969, tentokrát za účasti nového francouzského prezidenta **Georgese Pompidoua**, se otevřeně diskutují možná řešení. Konkrétní východiska přineslo setkání v Haagu v roce 1969 (tzv. **Haagský summit**), na kterém byly vytyčeny tři základní cíle dalšího evrop-

Haagský summit

Všechny cíle byly postupně realizovány a jejich aktuálnost doposud trvá. V současné době se řeší otázka, zda je či není možné zároveň uskutečnit cíl prohloubení a rozšíření. Co si myslíte vy?

ského směřování: „dokončení, prohloubení a rozšíření“. **Dokončením** bylo míněno dobudování společného trhu bez jakýchkoliv překážek pro obchod mezi členskými státy. **Prohloubením** pak přijetí nových cílů (např. otázka společné měny) a **rozšířením** bylo myšleno přijetí dalších států do Společenství (hlavně těch, kterým vstup znemožnil de Gaulle). Jednalo se o ambiciózní cíle, přesto na sebe nenechaly první úspěchy dlouho čekat.

Historicky **první rozšíření** Evropských společenství proběhlo v roce 1973. Žadatelé o přijetí byly Velká Británie, Irsko, Dánsko a Norsko. Na straně Evropských společenství se tentokrát nevyskytl žádný problém, členy se však nakonec staly pouze Velká Británie, Irsko a Dánsko. V Norsku totiž členství neprošlo ve všelidovém hlasování. Šestka se roku 1973 rozrostla na **Devítku**. Ovšem „**severním rozšířením**“, jak se tato přístupová vlna někdy označuje, vše neskončilo. Žádost o členství ve Společenství přišla i ze tří jižních států – Řecka, Španělska a Portugalska. Tyto státy postupně překonaly stín svých dřívějších nedemokratických vlád a stabilitu svého mladého demokratického zřízení chtěly stvrdit právě přistoupením do Evropských společenství. Jednalo se ale o chudé a v mnohých oblastech zaostalé země. Vyjednávání tak byla složitá, přesto vedla k úspěšnému konci. V roce 1981 vstupuje do Společenství Řecko, v roce 1986 se k němu připojují i Španělsko s Portugalskem. „**Jižní rozšíření**“ učinilo z Devítky **Dvanáctku**.

Jednání o vstupu provázela řada komplikací i s Velkou Británií, neboť bylo nutno řešit problematiku britského zemědělství, obchodních vztahů Velké Británie se zeměmi Commonwealthu apod. Velká Británie se též nacházela na třetí nejhorší příčce Společenství z hlediska ekonomického rozvoje a hospodářský výhled země nevyzníval příliš optimisticky. Tyto problémy pak vedly až k britskému referendu v roce 1975 o setrvání země ve Společenství. Pro setrvání se nakonec vyslovilo 67,2 % voličů, takže Velká Británie členem zůstala.

Další cíl „prohloubení“ nabyl konkrétních rysů na konci 70. let. V roce 1979 se konaly první přímé volby do Evropského parlamentu. V tzv. evropských volbách mohli občané členských států poprvé hlasovat o složení této instituce. Tento moment přirozeně posílil roli Evropského parlamentu a byl to i určitý milník v dějinách evropské integrace. Poprvé totiž vznikla instituce, jejíž tvář mohli přímo ovlivnit občané sjednocující se Evropy.

Nalistujte si kapitolu 2.2. Jakým způsobem probíhají volby do Evropského parlamentu?

Ke konci 70. let se též začalo více hovořit o spolupráci na úseku národních měn. Právě v této době byly v rámci tzv. Evropského měnového systému položeny první základy budoucí společné měny. Třetí cíl – „dokončení“ – patřil však k nejobtížnějším.

1.6 Dokončování evropského trhu a vznik Evropské unie

V roce 1985 se dostal do čela Evropské komise francouzský ekonom a politik **Jacques Delors**. Oprávněně je Delors dodnes uznáván za jednoho z největších průkopníků sjednocené Evropy. Během své funkce předsedy Evropské komise dokázal prosadit řadu reforem, které s plnou platností překonaly „eurosklerózu“ nastartovanou Lucemburským kompromisem. Jacques Delors si stanovil dva hlavní cíle: 1. dokončit společný trh, což bylo možné jenom zavedením většinového rozhodování, a 2. rozšířit působnost Společenství o nové oblasti. Na první cíl reagoval tzv. **Jednotný evropský akt**, na druhý pak **Smlouva o Evropské unii**.

Jednotný evropský akt byl přijat v roce 1986 a představoval první revizi Římských smluv (neboli změnu tohoto právního textu). Akt vytvořil podmínky k tomu, aby od 1. 1. 1993 padly všechny překážky volného trhu uvnitř Společenství, tedy aby konečně mohly být naplněny tzv. čtyři svobody (práce, kapitálu, zboží, osob). Obzvláště se jednalo jednak o odstranění práva veta při rozhodování o výstavbě společného trhu a dále o větší zapojení Evropského parlamentu do legislativního procesu. Nelze opominout komentář, že k tomu mělo dojít již 1. 1. 1966, tedy téměř o třicet let dříve. Tehdy to však znemožnil tvrdší přístup Francie.

Definitivní odstranění obchodních překážek mezi členskými státy byl obrovský úspěch Jacquese Delorse. Oprávněně byl povzbuzen pro realizaci dalších ambiciózních cílů. V listopadu roku 1991 byl tak Delorsem předlo-

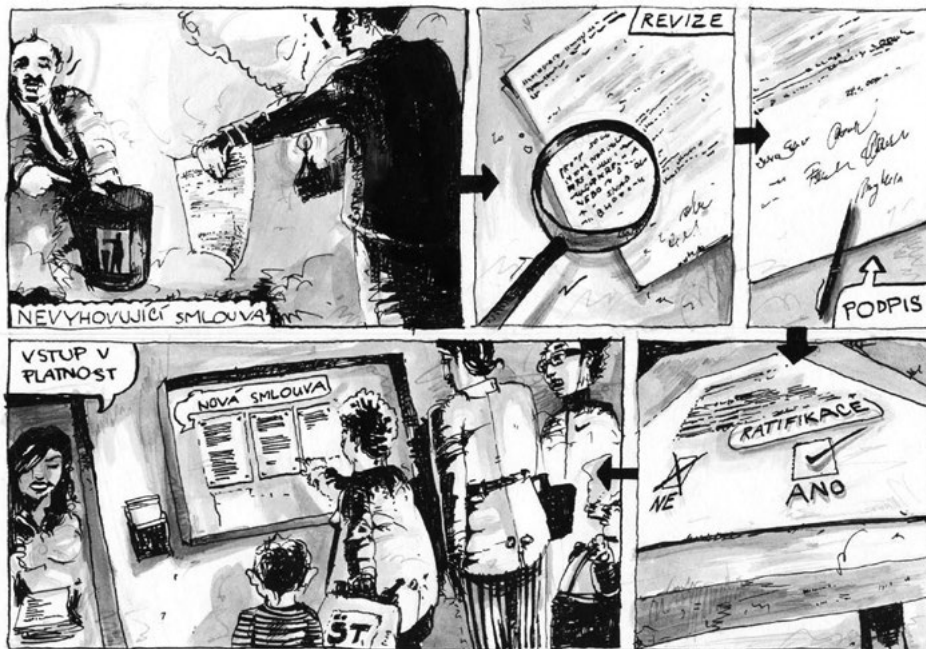

„Nejdřív vnitřní trh, pak měna, a až pak ti spravím ten kohoutek.“

žen další návrh revize stávajících smluv s názvem **Smlouva o Evropské unii** (EU). Tento návrh se projednával o měsíc později na mezivládní konferenci v nizozemském Maastrichtu (proto se též Smlouva o EU označuje i jako Maastrichtská smlouva). Zde byla smlouva po dlouhých jednáních podepsána a předložena k ratifikaci. K jejímu dokončení došlo po četných komplikacích až v roce 1993. Od tohoto roku se tak začíná používat označení **Evropská unie**.

Vznik EHP. Vzhledem ke skutečnosti, že mnohé státy EFTA se postupně staly i členy Evropské unie, bylo potřeba tento zbytečný přežitek minulosti vyřešit. V říjnu 1991 bylo dohodnuto vytvoření **Evropského hospodářského prostoru** (EHP). Jednalo se o úpravu vztahů mezi státy EU a členskými státy EFTA, které zůstaly mimo integrační proud, mimo ES (např. Švýcarsko, Lichtenštejnsko či Norsko a Island). Vytváří se tak mezi nimi hospodářský prostor, kde se uskutečňuje volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob.

Proces ratifikace Smlouvy o EU se zkomplikoval již v úvodu, kdy byla Smlouva odmítnuta v dánském referendu. Tento problém se však podařilo vyřešit na zasedání Evropské rady, které hostil skotský Edinburg. Zde byl dne 12. 12. 1992 vypracován zvláštní protokol o postavení Dánska. Obdobně si vyjednala určité výjimky i Velká Británie, obzvláště v oblasti měnové unie. Ratifikační proces mohl být úspěšně završen.

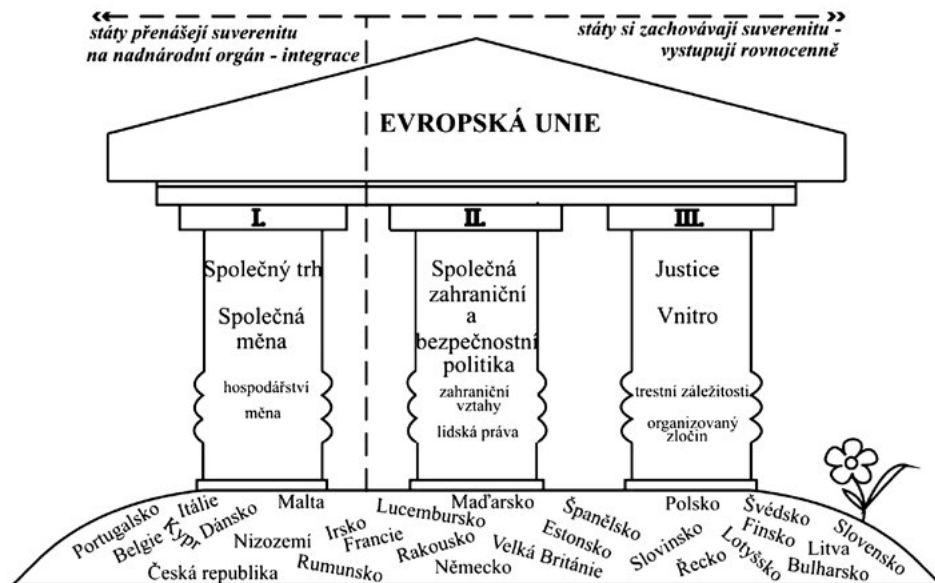
Právní koloběh

Tzv. Maastrichtská smlouva rozdělila oblasti působení Evropské unie do tří hlavních pilířů (proto se též někdy hovoří o tzv. **Maastrichtském chrámu** se třemi pilíři). Do **prvního pilíře** spadaly ty oblasti, které souvisely s Evropskými společenstvími. Jednalo se tedy hlavně o společný trh, ke kterému se nově přičlenila otázka měnové unie – společná měna euro. Zde, což vyplývalo ze změn po Jednotném evropském aktu, platilo většinové hlasování. Národní zájem tak mohl být přehlasován. Novinkou Smlouvy o EU byl tzv. druhý a třetí pilíř.

Do **druhého pilíře** patřila tzv. Společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZBP), která však při rozhodování vyžadovala jednohlasná stanoviska (tzv. konsenzus, stát tedy mohl uplatňovat právo veta). **Třetí pilíř** – Justice a vnitro – zahrnoval otázky kriminality a azylu a podobně jako druhý pilíř podléhal společnému postoji a společným opatřením přijímaným jednohlasně. Přestože byl druhý a třetí pilíř postaven na principu jednomyslnosti a národní zájem tak nemohl být přehlasován, jednalo se o průlom v dějinách evropské integrace. Evropská unie totiž přestává být pouze hospodářským prostorem, ale stává se i prostorem politickým, kde může docházet k přijímání takových rozhodnutí, která dříve patřila do výlučné kompetence národních států.

Jak již bylo zmíněno, vedle společného trhu patřila do prvního pilíře i otázka společné měny a dalšího sbližování ekonomik členských států (budo-

Maastrichtský chrám

vání tzv. **Hospodářské a měnové unie**). První fáze přechodu k Hospodářské a měnové unii (HMU) byla oficiálně zahájena již v roce 1990, a to odstraněním všech překážek pohybu kapitálu mezi členskými státy. Volný pohyb kapitálu, jako jedna ze čtyř svobod společného trhu, představoval totiž nezbytnou podmínku pro sblížování v měnové a finanční oblasti. Počátkem roku 1994 začala druhá fáze vzniku HMU. V rámci ní došlo k posílení spolupráce ústředních bank členských států a byly zahájeny přípravy na vznik Evropské centrální banky jakožto instituce nezávislé na členských státech. Časový plán třetí fáze byl stanoven na zasedání Evropské rady v prosinci 1995, kde se rozhodlo zavést jednotnou měnu s názvem „euro“ k 1. lednu 1999.

1.7 Devadesátá léta – další rozšíření a prohloubení

Na přelomu 80. a 90. let 20. století se před členskými státy objevila nová výzva – pád komunismu v zemích střední a východní Evropy otevřel diskuse ohledně zapojení těchto států do evropské integrace. Proces začleňování států bývalého východního bloku do evropských struktur byl však komplikovaný. Od poloviny 90. let 20. století podalo jedenáct zemí střední a východní Evropy oficiální žádost o členství. Česká republika to učinila v roce 1996. Od podání žádosti vypracovávala Evropská komise na všechny země posudky, které sledovaly, do jaké míry tyto země splňují podmínky pro členství. Přestože bývalé komunistické státy očekávaly, že vstoupí do Evropské unie brzy, nestalo se tak. Další rozšíření Evropské unie, které proběhlo v roce 1995, se ještě uskutečnilo bez nich. Oproti složitým přípravám zemí bývalého východního bloku hladce do Evropské unie vstoupilo Finsko, Rakousko a Švédsko. Referendum o přístupu Norska z listopadu 1994 skončilo opět s negativním výsledkem a Norské království se členem EU nestalo. Z Dvanáctky se stala **Patnáctka**.

Je nutné zmínit, že na členství se nepřipravovaly pouze státy střední a východní Evropy, ale i sama Evropská unie. Bylo zřejmé, že při vysokém počtu členských států je nezbytné upravit obsazení a pravidla pro rozhodování v evropských institucích. Ty byly totiž stavěné maximálně na počet dvanácti či patnácti členů. Ne však na dvacet či dokonce dvacet pět.

Tyto otázky se staly předmětem jednání konference zahájené v roce 1996 v italském Turíně a byly ukončeny o rok později návrhem tzv. Amsterodamské smlouvy. **Amsterodamská smlouva** byla další změnou právních textů: zprehlednila smluvní rámec, činila některé změny v pilířích, ale nereformovala instituce. Nepružnost evropských institucí a jejich rozhodovacích mechanismů při vyšším počtu členů tak vyřešena nebyla, byť to byla nejdůležitější

věc, která se od Amsterodamské smlouvy očekávala. Neschopnost začlenit reformu institucí do Amsterodamské smlouvy neznamenal nic jiného než zpomalení rozšíření o státy ze střední a východní Evropy. Výsledky Amsterodamské smlouvy, do níž se vkládaly značné naděje, byly hodnoceny s určitým zklamáním. Dánský premiér Poul Rasmussen přirovnal Evropskou unii k dospělé dámě, která překročila svůj čtyřicátý rok, a je tedy nutné vykazovat vůči ní gentlemanské způsoby a obrnit se trpělivostí.

Nepřipravenost evropských institucí na fungování v rozšířeném počtu členů EU o státy ze střední a východní Evropy vedla k dalším složitým jednáním. Vrcholem těchto snah bylo setkání ve francouzské Nice v roce 2000. Jednání v Nice se těšilo mimořádnému zájmu. Zúčastnilo se jej přes 2000 státníků. Cíl setkání v Nice byl jednoznačný – upravit počty v obsazení evropských institucí tak, aby odpovídaly rozšířené Evropské unii. To se nakonec stalo. **Smlouvu z Nice**, jak se tato smluvní revize označuje, podepsali představitelé členských států a po opakovaném referendu v Irsku úspěšně proběhla i její ratifikace. Stalo se to v roce 2003 – na poslední chvíli před plánovaným rozšířením o deset států, včetně České republiky.

Odpovědi na otázku, jaké bude mít nové rozšíření podobu, napověděl rok 2001. V tomto roce se dohodlo vytvoření skupiny deseti států, které vstoupí do Evropské unie v co nejkratším termínu. Jednalo se o tyto státy: Česká republika, Polsko, Maďarsko, Slovinsko, Estonsko a Kypr (premianti přístupových jednání), dále Litva, Lotyšsko, Malta a Slovensko. Pro Rumunsko a Bulharsko zůstaly dveře do Evropské unie protentokrát zavřeny. Vstup těchto zemí byl naplánován na rok 2004, k čemuž opravdu došlo. Z Patnáctky se stává **Pěťadvacítká**. Nesnadné peripetie přístupových jednání s deseti uchazeči se však odrazily na přechodných obdobích, v rámci nichž byli noví členové omezeni na svých právech: tak např. pracovníkům z nových členských států se zakázalo volně cestovat za zaměstnáním až po dobu sedmi let od vstupu či některé evropské dotace směřující k nováčkům byly zkráceny. Přesto ani tyto nevýhody nepřevážily pozitiva, která země střední a východní Evropy získaly vstupem do Evropské unie.

Občané České republiky v referendu o přistoupení ČR do EU rozhodli poměrem 77,33 % kladných hlasů vůči 22,67 % záporných hlasů. Volební účast dosáhla 55,21 %.

Přestože přinesla poslední dekáda 20. století i léta následující smršť smluv a jejich revizí, již na sklonku roku 2001 se opět začalo jednat o další smluvní úpravě.

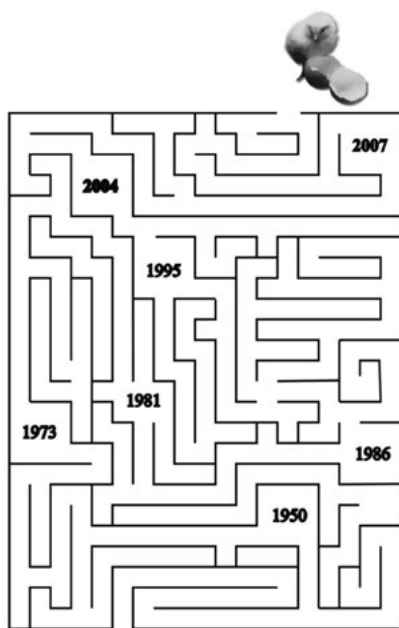
V belgickém městě Laekenu byl v roce 2001 domluven vznik tzv. **Konventu**. Jednalo se o instituci, která měla připravit podklady pro další vrcholové jednání. Konvent pojal přípravu na další vrcholný summit ve velkém stylu –

začal pracovat na dokumentu Smlouva o ústavě pro Evropu (někdy též zjednodušeně tzv. **Evropská ústava**). Poté, co Konvent tento dokument vypracoval, ukončil svoji činnost. Období bouřlivých diskusí tím však teprve začalo.

Evropská ústava vyvolala celou řadu rozporuplných reakcí. Zastánci oceňovali především zpřehlednění právního rámce – již se nejednalo o celou řadu smluv, jak byly postupně přijímány, ale o jeden uspořádaný právní dokument. Naopak odpůrci spatřovali v Evropské ústavě pomyslný diktát, který ještě více oslabí nezávislost národních států a výrazně posílí „nadvládu Bruselu“. Tyto rozpory vyústily až v neúspěch Smlouvy o ústavě pro Evropu. Přestože byla Smlouva podepsána všemi vrcholnými představiteli členských států, nedošlo k její ratifikaci. Občané Francie a Nizozemí Smlouvu odmítli ve všelidových hlasováních. Budoucí směřování EU tak není dnes zcela zřejmé. Jedinou další změnou je tak vstup Rumunska a Bulharska do EU k 1. 1. 2007. Z Pětadvacítky se stává **Sedmadvacítkou**.

Výzev však zůstává stále mnoho: další rozšíření či další prohloubení? Rozvolnit integrační tempo, či posunout EU blíže k federaci? Nebo snad zachovat stávající podobu? Na tyto otázky ovšem nelze v současnosti odpovědět.

Zamyslete se nad směřováním EU.

Využijte časovou pomůcku bludiště a pro jednotlivé fáze zapojení do evropské integrace doplňte přístupující státy a patřičné roky

	Rok	Státy
Zakládající státy	_____	_____
1. vlna rozšíření	_____	_____
2. vlna rozšíření	_____	_____
3. vlna rozšíření	_____	_____
4. vlna rozšíření	_____	_____
5. vlna rozšíření	_____	_____

Vstříc evropské
integraci

1.8 Výzvy evropské integrace

Zvednuté rukavice minulosti: rozšíření a prohloubení

Pohled do historie evropské integrace naznačuje mnohé: řada jevů a událostí se opakuje, některé jsou místy upozaděny a jiné naopak vyvstávají s nečekanou náhlostí. Jedno je ale jisté – během své historie musela tělesa, která byla zosobněním evropské integrace, čelit několika výzvám. Většinou se jim vedlo dobře, přestože integrační soukolí čas od času zaskřípalo.

První velkou výzvou bylo pro ES rozšíření v 70. letech minulého století. Však se také kolem něho nadělalo v 60. letech mnoho povyku. Přijetí zemí, které se v 50. letech odmítly podílet na vzniku ESUO, bránila hlavně Francie. Postoj Charlese de Gaulla ale nebyl úplně férový, jak by se dalo říct sportovní terminologií. De Gaulle totiž neměl ani tak obavy o osud evropské integrace, jako spíše o pozici Francie. Báł se, že země přijde o svůj vliv a bude muset více ustupovat ostatním. Na Irsku, Dánsku a Norsku de Gaullovi nezáleželo. Trnem v oku mu byla hlavně Velká Británie se svou hrdosť kdysi mocné říše, silnou vazbou na USA a se stále velkými ambicemi.

Ale abychom de Gaullovi nekřivdili. Britské představy o evropské integraci se vždy lišily a vlastně nadále liší od představ zemí, které jsou součástí kontinentální Evropy. Ty si totiž přály vždy více volnosti a více práv pro národní státy. S Velkou Británií, Irskem a Dánskem opravdu do Společenství přišel nový element. Soudržné a ucelené těleso tak získalo první odlišné členy.

Možná i díky tomu, že ES se v 70. letech integrovala spíše pod taktovkou Rady ministrů jako zástupce členských států než Komise, která měla spravovat a prosazovat společnou vůli, Společenství své první výzvě zapojit nové země dostálo. Irové jsou dnes ostatně jedněmi z největších zastánců evropské integrace. Ještě v 60. letech zaostalé země spolupráce v ES velmi pomohla. Irsko nastartovalo díky podpoře od ES své hospodářství a dnes na chudobu 19. a první poloviny 20. století jen vzpomíná.

Irské sebevědomí. Při svém vstupu chudá země dnes patří nejen k rozvinutým státům, ale také k velmi sebevědomým členům. Irsko totiž jako jedna z mála zemí otevřelo novým členům, kteří do EU vstoupili v roce 2004, svůj pracovní trh, a tak občané těchto zemí mohli využít jednu z hlavních výhod vstupu do EU: hledat si v libovolné zemi ES práci. Řada Čechů proto zamířila do Irska pracovat, a to především do služeb. Kromě jiného odešel do Irska také jeden z bývalých členů hudební a kdysi populární skupiny Lunatic.

V době, kdy se ES mohla poklepávat po ramenech za elegantní zvednutí první rukavice, letěla vzduchem druhá. Shodou okolností se opět jednalo

o rozšíření. Tentokrát ovšem nikoliv o země, které u zrodu ESÚO stát nechtěly, ale spíše o země, které u něj stát nemohly. V Portugalsku, Řecku a Španělsku totiž po různou dlouhou dobu 20. století vládly nedemokratické režimy, proto se tyto země nemohly okolí příliš otevírat. V 70. letech minulého století ovšem všechny tři jihoevropské země břemeno autoritářských či vojenských systémů setřásly. Ani jedna ze zemí se přitom nenacházela v právě dobré hospodářské situaci, takže pro ES nebylo tajemstvím, že přijetí těchto zemí bude stát dost peněz.

ES podala všem třem křehkým demokraciím pomocnou ruku. Tzv. „jižní rozšíření“ bylo ze strany ES motivováno hlavně politicky. Stabilita ve Středomoří totiž byla v zájmu ostatních zemí ES. Příchodem Španělska, Portugalska a Řecka se tehdejší Devítce pochopitelně otevřel zajímavý a lidnatý trh. Rizika a náklady ovšem převažovaly. Evropská společenství tak poprvé jasně a zřetelně naznačila, že evropská integrace není jen společný trh či zemědělství, ale také sdílení určitých hodnot a norem politické povahy.

Mimochodem, když už jsme u společného trhu... Jeho dokončení nebylo ani tak výzvou jako spíše starým hříchem evropské integrace. Přijetí nových členů bylo pro ES velkým úspěchem. To, co se vlekle desetiletí, dokázal ambiciózní a důrazný předseda Komise J. Delors zvládnout za několik let. Paradoxem je, že Delors byl původně francouzský politik, tedy politik země, která ještě v 60. letech 20. století o společný trh až tolik nestála. Muž, pro něhož se možná nejlépe hodí označení „Evropan“, navíc nastartoval řadu dalších výzev. Respektive, neodradil Společenství od chuti čelit jim.

Proč nestála Francie o společný trh? Nalistujte stranu 18.

Nebývalým, a proto dlouhotrvajícím procesem byla cesta zemí střední a východní Evropy do ES. Bývalé socialistické státy vyjádřily svou touhu spojit svůj osud s evropskou integrací bezprostředně po pádu „železné opony“ a zániku Sovětského svazu.

Pád „**železné opony**“. Termín „železná opona“, znamenající rozdělení Evropy na demokratický Západ a socialistický Východ, použil brzy po konci druhé světové války Winston Churchill. V praxi se „železná opona“ projevovala hlavně na Východě: zákazem volného cestování, cenzurou, zákazem všeho, co pocházelo ze zemí na západ od Aše, atd.

Tato vcelku pochopitelná vůle ovšem postavila ES, která se postupně změnila v EU, před složitou situací. Poprvé se totiž muselo měnit také samo Společenství. Možný příchod zhruba 10 nových členů totiž znamenal zásadní a přelomové rozšíření. Počet členů EU se tak v různých úvahách začal

přibližovat hranici 20 zemí. A brzy šel za ni. V roce 1995 totiž do EU vstoupilo Rakousko, Finsko a Švédsko.

Nejvíce „na mušce“ byla institucionální struktura EU.

Jak vypadají základní prvky rozhodování v EU? Nalistujte stranu 35.

Přes postupné přibírání a změny institucí jejich podoba zůstala v podstatě stejná jako v 50. letech. Počáteční stav byl vytvořen pro pěticet poměrně blízkých zemí, a když počet států narostl na čtyřnásobek původní Šestky, začaly se objevovat problémy.

Je zjevné, že rozhodovací mechanismy vytvořené pro Šestku nemohly vyhovovat a postačovat seskupení více než dvaceti států. Hledání nového uspořádání institucí a jejich moci se tak stalo pro EU úkolem srovnatelným s přípravou na příchod bývalých socialistických zemí.

Zatímco „východní“ rozšíření se EU podařilo úspěšně završit, v otázce své vlastní reformy Společenství stejně úspěšné nebylo. V 90. letech minulého století a na počátku 21. století sice byly přijaty některé úpravy rozhodovacího mechanismu, uspokojivý stav však nastolen nebyl.

Jaké úpravy Smlouvy o EU byly od jejího přijetí vytvořeny a schváleny?

Velkým zklamáním byla zejména diskuse o tzv. Evropské ústavě. Snaha opatřit EU jediným dokumentem, který by nahrazoval stávající mnohdy nepřehledný systém smluv, úprav a dodatků, narazila v prvé řadě na odpor vlád. Konvent, který během roku a půl dojednával podobu tzv. Evropské ústavy, sice dospěl k závěru, následné rokování Evropské rady v prosinci 2004 jej ale změnilo. Hlavy států EU si zkrátka nepřály hluboké prohloubení evropské integrace jako delegáti Konventu.

Co měl řešit Konvent o budoucnosti EU? Hlavním úkolem Konventu, který byl ustaven tzv. Laekenskou deklarací z roku 2001, bylo prodiskutovat další směřování EU. Konvent se skládal ze 105 členů, kteří byli vybráni podle následujícího schématu: 15 zástupců hlav států a vlád tehdejších členských zemí, 13 zástupců hlav a států z tehdejších kandidátských zemí, 30 zástupců národních parlamentů z tehdejších členských zemí, 26 zástupců parlamentů tehdejších kandidátských zemí, 16 členů EP a 2 zástupci Komise. Poradní orgány EU vyslaly své pozorovatele. Zástupci kandidátských zemí neměli stejné postavení jako delegáti z tehdejších členských zemí, nemohli například hlasovat.

Hlavní ránu ale tzv. Evropské ústavě zasadili samotní občané EU. Bylo totiž jasné, že tak zásadní a symbolický dokument, jakým tzv. Evropská ústava

je, není možné obejít bez schválení ve členských státech. Země EU zvolily různý způsob vyjádření souhlasu či nesouhlasu s jeho přijetím.

Jak měla být přijímána tzv. Evropská ústava? Členské státy EU volily buď schválení parlamentem, nebo lidovým hlasováním. Některé státy sáhly jak po ratifikaci parlamentem, tak po referendu. Česká republika zatím o způsobu přijetí nerozhodla. Výlučně lidovým hlasováním by měla být tzv. Evropská ústava schválena ve Francii, Nizozemí, Dánsku a Portugalsku. Výhradně parlamentní souhlas měl být udělen ve Finsku, na Kypru, v Rakousku, Švédsku, Estonsku, Německu, Řecku, Maďarsku, Itálii, Lotyšsku, Litvě, Maltě, Slovinsku a Slovensku. Zbylé země vypsaly jak referendum, tak plánovaly podrobit tzv. Evropskou ústavu parlamentnímu hlasování. Je ovšem otázkou, co nyní s tzv. Evropskou ústavou bude.

Francouzské a holandské „ne“ z prvního pololetí r. 2005 bylo studenou sprchou a tzv. Evropská ústava byla odložena k ledu. Integrační proces jejím odmítnutím v zemích, které stály u jejího samotného zrodu, utrpěl první vážný šrám. A to v době, kdy musí naléhavě čelit dalším závažným výzvám.

Výzvy současnosti: staré problémy v novém kabátě a ještě něco navíc

Většina z výzev, kterým integrační proces čelí a bude čelit v příštích letech, nejsou až tak úplně nové. Některé problémy EU zdědila z minulosti, jiné se rozvinuly a zdůraznily nyní, přestože jejich počátky sahají do minulosti. Potíže evropské integrace tak připomínají dnešní módu, která čerpá hodně inspirace v tom, co se už kdysi nosilo. Jenže zatímco u odívání je retro styl milý a osvěžující, u politiky poukazuje na neschopnost a strkání hlavy do písku.

První výzvou, kterou EU bude muset řešit, je reforma institucí. Například Evropská komise jen stěží může v budoucnosti pracovat na základě myšlenky, která přiznává každé členské zemi jednoho komisaře. Komise by totiž brzy svým počtem připomínala spíše parlament. Pro každého komisaře by navíc bylo obtížné nalézt odpovídající resort. Reformou bude muset projít také hlasování v Radě EU, které nadále počítá s používáním jednomyslnosti. V EU mající 30 členů ovšem bude obtížné či téměř nemyslitelné takové shody dosáhnout. Rovněž Evropský parlament bude muset podstoupit některé změny. Zeštíhlení počtu sídel je první z nich – stávající praxe stěhování je jednak drahá a jednak málo efektivní. Otázky se vznášejí také nad úkoly poradních institucí. Suma sumárum, rozhodovací proces se reformě nevyhne a čím dříve k ní dojde, tím lépe.

Reforma institucí, lépe řečeno její úspěšnost, úzce souvisí s debatou o tom, kam až má vlastně integrace zajít. Je možno pokračovat v jejím prohlubování

bez skutečného vzniku takových těles, jako je evropský politický národ, evropské politické strany, evropské politické zájmy a jiné? Již delší dobu se v rámci EU diskutuje například o vzniku instituce stálého a individuálního předsedy Evropské rady, tedy jakéhosi evropského prezidenta. Má ovšem tato a jiné instituce, které v sobě nesou velký symbolický význam, smysl bez jejich reálné opory ve vůli Evropanů? Otázkou totiž je, zda se bez dostatečné opory v obyvatelích EU nezhroutí další integrace jako domeček z karet.

S debatou o prohlubování integrace úzce souvisí úvahy o dalším rozšiřování EU. Přijetí balkánských zemí je poměrně logické a málokdo by přistoupení například Chorvatska či potenciálně Bosny a Hercegoviny oponoval. Problém ale nastává v případě Turecka. Jeho příchodem do EU, který by znamenal završení dlouholeté snahy tureckých politiků vstoupit do ES/EU, by totiž Společenství poprvé přijalo kulturně a nábožensky odlišnou společnost. Současný charakter Turecka v sobě obsahuje například jiné pojetí lidských práv, jiný pohled na úlohu ženy ve společnosti či výraznou roli armády v politickém životě. Na druhou stranu, Turecko řadu let bez problémů působí v NATO a pro EU je přitažlivé velikostí svého trhu.

Je otázkou, kde by se po případném přijetí Turecka, které lze z geografického pohledu stěží označit za evropskou zemi, vlastně zastavily hranice EU. Zájem o vstup by jistě projevil velké postsovětské republiky, jako je například Ukrajina, podle některých teorií by mohlo být členství nabídnuto také Izraeli a jiným státům, s nimiž má Evropa tradičně bohaté vztahy.

Velkou výzvu pro EU představuje debata o multikulturalismu, respektive o soužití odlišných kultur či náboženství. Přistěhovalci začali do různých evropských zemí proudit zhruba v polovině 20. století. Oproti původním optimistickým předpokladům se jejich velká část nezapojila do většinové společnosti a na konci 20. století začaly spory mezi jednotlivými skupinami narůstat. Problémy do značné míry způsobilo selhání sociální politiky většiny evropských zemí, které nedokázaly přistěhovalce přimět k aktivnímu zapojení do veřejného života. Přistěhovalci a jejich potomci se tak často soustředili do uzavřených čtvrtí s vysokou nezaměstnaností. Právě v těch se postupně hromadila frustrace lidí, kteří byli mnohdy ne vlastní vinou vytěsněni na okraj. Tyto problémy přesahují hranice jednoho státu a netýkají se jen úzké skupiny zemí. Spolupráce v EU by je mohla poměrně úspěšně řešit.

Konečně posledním velkým tématem pro budoucí vývoj EU je problematika terorismu. Evropské země sice mají s politickým násilím proti svým obyvatelům značné zkušenosti (stačí vzpomenout na IRA ve Velké Británii či ETA ve Španělsku), v míře, ve které hrozí jeho užití dnes (například v podobě útoků na hromadnou dopravu), mu ale dosud nečelily.

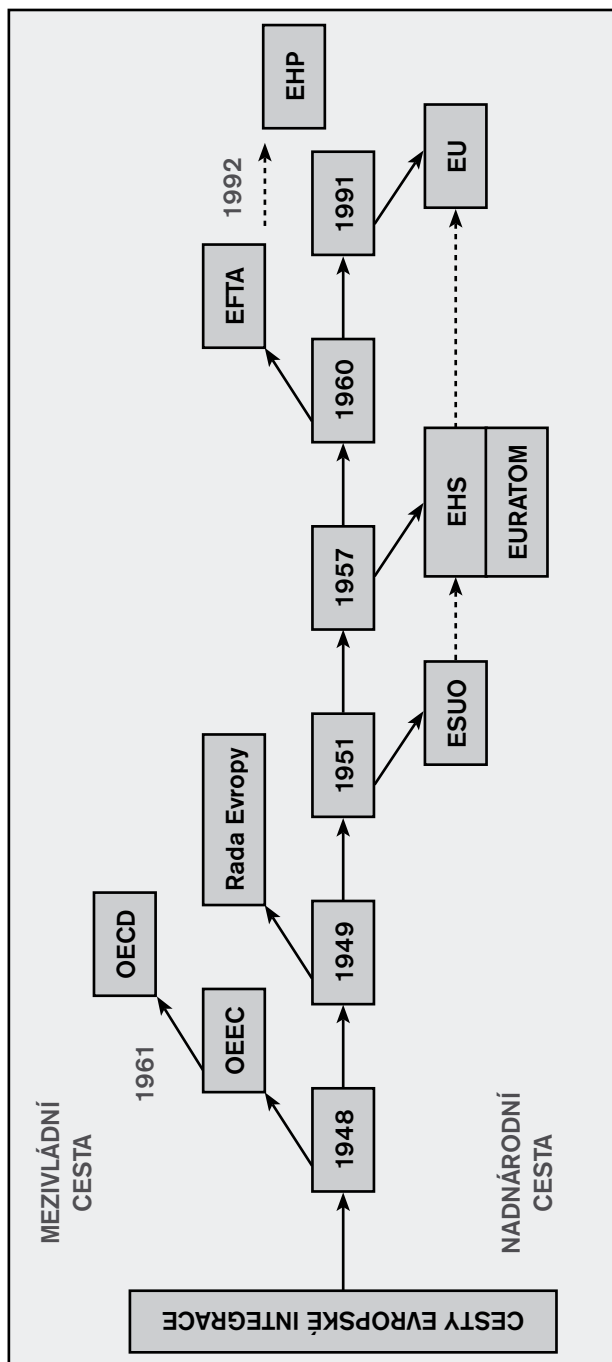
ETA a IRA. ETA (Baskicko za svobodu) a IRA (Irská republikánská armáda) jsou teroristické organizace, které dlouho komplikují život občanům Španělska, Irska a Velké Británie. Zatímco ETA žádá vznik samostatného Baskicka a jeho odštěpení od Španělska, IRA požaduje sjednocení Irska a severního Irska. Útoky obou skupin, které se vlečou již několik desetiletí, v poslední době ustaly. Přesto jim ale padlo za oběť několik tisíc lidí v obou státech.

Teroristické hrozbě napomáhá prudký rozvoj moderních technologií, díky nimž jsou zločinci mnohdy o několik kroků dále než ti, kteří je stíhají. Terorismus přitom v EU hodně souvisí s výše zmíněným multikulturalismem a zapojením přistěhovalců a jejich potomků do veřejného života. Ne náhodou totiž hrozí největší možnost útoku od těch, kteří EU nenávidí, nechápou ji a vidí v ní nebezpečí pro svou kulturu. Evropští politikové tak nemohou jen stíhat a pronásledovat, ale musí také mluvit a naslouchat.

1.9 Cesty evropské integrace

Evropské státy rozvíjí mezi sebou celou řadu vztahů. Jejich podoba a hloubka ovlivňuje podobu evropského uspořádání. Tyto vztahy je možno dělit do dvou skupin: jednu by bylo možno označit jako *spolupráce* a druhou jako *sjednocování*. Odborně se tyto dva póly nazývají mezivládní a nadnárodní. Důvod pro dělení je jednoduchý. Rozdíl spočívá v síle národního státu vůči utvářejícímu se celku. Pokud stát disponuje plnou suverenitou vůči celku, tzn. že může ty aktivity, s kterými nesouhlasí, opustit či dokonce znemožnit, pak se jedná o mezivládní cestu. Hlavní linií je spolupráce států (typicky OECD či EFTA). Pokud má uskupení (tvořené národními státy) naopak možnost rozhodovat i proti národnímu zájmu a členský stát se musí podřídit, pak se jedná o cestu nadnárodní. Zde již je motivem nikoliv pouhá spolupráce států, ale jejich sjednocení. Nadnárodní přístup je důležitou složkou evropské integrace. Neznamená to však, že složkou jedinou. Evropská společenství i dnešní Evropská unie v sobě obsahují prvky jak mezivládní, tak nadnárodní. V některých otázkách rozhodují výlučně evropské instituce a státy se jim musí podřídit, v některých rozhodují státy samy. Jisté napětí mezi nadnárodním a mezivládním přístupem charakterizuje vývoj celého integračního procesu. Projevuje se jak v integračních aktivitách, tak na institucích či politikách EU.

Cesty evropské integrace

2. INSTITUCE EU

2.1 Úvod do institucí

Když vzniklo ESUO, jeden z přímých předchůdců dnešní EU, vystačilo si s tolika institucemi, které by se daly spočítat prsty jedné ruky. Postupem času ovšem nabírala evropská integrace tempo a projevovala se v mnohem větším počtu oblastí, než jen v trhu s uhlím a ocelí. Vznik nových institucí na sebe nedal dlouho čekat. Skoro lze říct, že od 50. let minulého století neuplynulo jedině desetiletí, v němž by v Evropských společenstvích nevznikla nová instituce s novým sídlem, novou úlohou a novým názvem. Na evropských institucích se tak dobře projevuje skutečnost, že sjednocování a sbližování Evropy je proměnlivý a vyvíjející se proces.

Jaké byly okolnosti vzniku prvního společenství? Nalistujte stranu 10.

Dnes by na spočítání orgánů, které se podílejí na chodu EU, nestačily ani dvě ruce.

Ne všechny instituce je nutno znát dopodrobna. Některé ovlivňují život občanů zemí EU více jako třeba Evropský parlament, jiné méně. Některé jsou také více vnímány, protože se často objevují v televizním vysílání nebo v novinách. Také vliv jednotlivých složek EU není stejný. Ať se to někomu líbí, nebo ne, každá z institucí má jak rozdílné funkce, tak moc.

Instituce EU dohromady vytváří tzv. **institucionální systém**. Tohoto spojení dvou cizích slov se není třeba děsit. Systém je soustava jednotek, které se navzájem potřebují a fungují jako celek na základě větší či menší závislosti. Každá část systému plní rozdílné dílčí úkoly, žádná přitom neplní vše: v případě EU například Komise připraví návrh předpisu, který poté schválí či neschválí jak Evropský parlament, tak Rada EU. K znění předpisu se mohou vyjádřit poradní orgány. Je-li předpis porušován, zasahuje Evropský soudní dvůr. Každá instituce tedy plní určitý úkol a má přesně určenou odpovědnost.

Dnešní podoba institucí EU se vytvářela hlavně (což je patrné z tabulky) v 80. a 90. letech minulého století, kdy evropská integrace nabrala dech, ztracený přešlapováním 60. a 70. let.

V současnosti jsou evropské instituce již obrazem s rámem. Rám už zůstane pravděpodobně stejný, měnit se bude obraz sám. Důvody jsou nasnadě.

Tabulka 1: Základní přehled institucí EU

INSTITUTE	ZALOŽENÍ	ZÁKLADNÍ FUNKCE	SÍDLO
Komise EU	1951 – Vysoký úřad ESUO	Navrhuje zákony a předpisy EU, sestavuje a spravuje rozpočet, dohlíží na vývoj EU.	Brusel
Rada EU	1951 – Zvláštní rada ministrů ESUO	Schvaluje zákony a předpisy, schvaluje rozpočet, volí čelné představitele EU.	Brusel
Evropská rada	1986	Určuje další vývoj EU.	Brusel / hlavní města členských zemí
Evropský parlament	1951 – Shromáždění ESUO	Schvaluje zákony a předpisy, schvaluje rozpočet, přímo zastupuje občany EU.	Brusel, Štrasburk, Lucemburk
Soudní dvůr	1951 – Soud ESUO	Kontroluje uplatňování evropského práva.	Lucemburk
Soud první instance	1986	Kontroluje uplatňování evropského práva.	Lucemburk
Hospodářský a sociální výbor	1951 – Poradní výbor	Vyjadřuje zájmy sociálních skupin v EU (například zaměstnanců nebo zaměstnavatelů), radí ostatním institucím.	Brusel
Výbor regionů	1992	Vyjadřuje zájmy regionálních útvarů v EU (například krajů), radí ostatním institucím.	Brusel
Účetní dvůr	1992	Kontroluje nakládání s finančními prostředky EU.	Lucemburk
Evropská centrální banka	1998	Dohlíží na společnou měnu (euro).	Frankfurt nad Mohanem
Evropská investiční banka	1958	Financování některých aktivit EU.	Lucemburk
Evropský veřejný ochránce práv	1995	Řeší stížnosti občanů EU na nesprávný postup orgánů EU.	Štrasburk
Evropský inspektor ochrany údajů	2003	Dohlíží na ochranu zneužívání osobních údajů.	Brusel

Jaké byly příčiny zabrzdění evropské integrace? Nalistujte stranu 18.

Tabulka 2: Odlišnosti mezi evropskými a národními institucemi

INSTITUCE	ODLIŠNOSTI A PODOBNOSTI
Evropský parlament a Parlament České republiky	Oba parlamenty jsou voleny na základě přímého volebního práva a oba mají hodně společných pravomocí: kupříkladu schvalují rozpočet. Česká Poslanecká sněmovna, respektive výsledky voleb do ní, má přímý vliv na sestavení vlády. V Evropském parlamentu tomu tak není. Komise, která je jakousi „vládou“ EU, je sice Evropským parlamentem schvalována, ale komisaře jmenují členské státy. Není zde tedy přítomna vazba na sílu jednotlivých stran v Evropském parlamentu. Poslanci Evropského parlamentu také nemohou oproti českým poslancům navrhnout znění zákonů a předpisů.
Evropská komise a vláda České republiky	Česká vláda je složena ze zástupců politických stran a opírá se o jejich sílu v Poslanecké sněmovně. Vláda tak může být poměrně lehce odvolána. Komise je naopak budována na myšlence, že všechny členské státy EU mají právo mít v ní zastoupení a že by tedy neměla být závislá na politických názorech. Proto je Komisi těžké odvolat, Komise není Evropskému parlamentu přímo odpovědná, protože se od jeho složení neodvozuje. Odlišnosti mezi českou vládou a „vládou EU“, jak je Komise někdy nazývána, také panují v konkrétní činnosti.
Rada EU a Senát PČR	Instituci podobnou Radě EU v českém politickém životě nalézt nejde. Připodobnit by k ní šel snad Senát českého parlamentu, a to jen zčásti. Rada EU je zástupcem členských zemí a schází se v různých podobách. Různými podobami se myslí skutečnost, že v Radě zasedají resortní ministři, a to podle povahy projednávaného tématu. Jedná-li Rada například o zemědělství, diskutují a hlasují ministři zemědělství. Rokuje-li se o společné měně, jednají ministři financí. Rada EU schvaluje spolu s Evropským parlamentem většinu zákonů a předpisů evropského práva. Podobu mezi Senátem PČR a Radou EU lze nalézt ve schvalování zákonů. Jak v České republice, tak v EU se na schvalování právních předpisů podílí dvě tělesa: v Česku jde o Poslaneckou sněmovnu a Senát, v EU o Evropský parlament a Radu EU. Radu EU tak lze při schvalování zákonů označit za druhou „komoru“, která může názory Evropského parlamentu opravovat.
Povaha politického systému: soutěživost a shoda	Česká politika (a platí to také o ostatních národních státech) je tím, že je založena na výsledku parlamentních voleb, velmi soutěživá. Běžný politický život se tak odehrává na střetu vlády a opozice. Politické strany mezi sebou soutěží s různými návrhy a snaží se navzájem vymezit. Politický život v EU je jiný. Základní myšlenkou evropské integrace je zajištění míru a stability. Ta může vycházet jen z dohody všech zapojených států. Všechny evropské instituce jsou založeny na myšlence, že nejlepší je takové řešení, které vyhovuje všem. Vyjednávací či schvalovací proces je proto hodně zdoluhavý a náročný.

V prvé řadě se jedná o skutečnost, že EU se neustále rozšiřuje. Počet členských států narůstá a je obtížné domluvit se, najít řešení, které by bylo přijatelné pro všechny státy. Dochází také k proměnám obsahu evropské integrace, která do sebe postupně zahrnuje nové oblasti života. Rozhodovací nástroje se tomuto vývoji musí přizpůsobit.

Evropské instituce jsou v mnohém podobné státním institucím například České republiky. Také v politickém a ústavním systému ČR existují soudy, občané volí parlament, funguje ochránce veřejných práv a tak dále. Podobnost, kterou lze najít mezi institucemi, jež jsou známy z české (ale také třeba slovenské či německé) politiky, ovšem neznamená totožnost. Evropský parlament není totéž jako národní parlament, Evropský soudní dvůr není totéž jako třeba Ústavní soud České republiky a Komise není vláda České republiky.

Důležitý rozdíl panuje také v tom, že všechny instituce české politiky hájí zájmy občanů České republiky. Žádný jiný zájem není v národních politických systémech obvykle přítomen a vyjadřován. V EU je tomu jinak. Její politický život je složen z těles, která zastupují zájem celku (EU). Zároveň jsou ovšem v EU přítomny instituce, které slouží spíše potřebám členských států a které skrze ně prosazují své zájmy. Ty se mnohdy mohou od zájmu celé EU lišit.

Přímé volební právo. Přímé volební právo znamená, že všichni občané, kteří splní zákonem požadované podmínky (hlavně věkovou hranici, státní příslušnost), mají právo volit své zástupce v parlamentních tělesech. Hlas každého voliče má stejnou váhu, což znamená, že nikdo není zvýhodněn na základě majetku, vzdělání či společenského postavení.

Důvěra pro Komisi a důvěra pro vládu. Vládu národního státu může zpravidla odvolat nadpoloviční většina všech zvolených poslanců: v případě České republiky to představuje 101 poslanců. Komise má silnější postavení. Pro její odstoupení musí být nadpoloviční většina všech zvolených poslanců Evropského parlamentu. V okamžiku hlasování ovšem musí tato nadpoloviční většina představovat alespoň 2/3 všech zvolených poslanců.

Legislativní iniciativa. Legislativní iniciativa znamená právo navrhopvat znění zákonů a právních úprav. V České republice či jiných národních státech ji má vláda, skupina poslanců atd. V EU je jedinou institucí, která smí navrhopvat znění právních předpisů, Evropská komise. Hovoří se tedy o tzv. legislativním monopolu Komise.

Co je **resort**? Resort je slovo, které označuje určitou oblast politiky, jež byla svěřena předsedou vlády danému ministrov. Oficiální tituly členů vlády jsou „ministr pověřen řízením resortu spravedlnosti“ či „ministr pověřen řízením resortu vnitra“ atd.

2.2 Evropský parlament

Žádná z evropských institucí neurazila za půl století své existence tak dlouhou a pestrou cestu jako **Evropský parlament**. Z původního Shromáždění ESUO, které nemělo téměř žádné možnosti ovlivnit integrační proces, se stala sebevědomá a silná instituce, bez jejíhož souhlasu dnes integrace nemůže pokračovat. Evropský parlament je zároveň instituce, s níž se občané zemí EU setkávají nejdříve a v největší míře. Každý má totiž šanci využít svého volebního práva a od roku 1979 volit každých pět let svého evropského poslance. Zajímavostí je, že Evropský parlament má tři sídla, mezi nimiž se, jak ukazuje ilustrace, tak trochu stěhuje.

Jaká byla v 70. letech atmosféra v ES? Nalistujte stranu 20.

Původní Shromáždění ESUO mělo v době svého vzniku všechny znaky zbytečnosti. Jeho poslanci nebyli přímo voleni, ale vysíláni národními parlamenty tehdejších členských zemí. S malou vážností Shromáždění souvisely jeho malé pravomoci. Shromáždění nemohlo nic rozhodovat, bylo jen občas a ve vybraných oblastech dotazováno. Jeho názor navíc nemusel být brán v potaz: Shromáždění bylo pouze konzultačním tělesem.

Stav, kdy Shromáždění (v 60. letech si změnilo název na Evropský parlament) příliš nezasahovalo do vývoje integrace, se změnil až na konci 70. let. Evropský parlament po dlouhé době prosadil přímé evropské volby, což znamenalo posílení jeho role v rámci Společenství. Evropský parlament se totiž stal jedinou institucí, která svou moc a své úkony odvozuje přímo od

obyvatel zemí EU, tedy od voličů. Mezi poslancem Evropského parlamentu a voličem v konkrétní zemi neexistuje žádné další zprostředkovací těleso. Vztah volič–poslanec je tedy konkrétní, přímý a adresný.

Přímý a nepřímý vztah politika a voliče. **Přímý vztah** mezi voličem a jeho politikem je jasný a je nejlépe vidět u úřadů, kde volič hlasuje pro konkrétní osobu. Příkladem je český Senát, jenž je volen v řadě obvodů. Přímé jsou také volby do Poslanecké sněmovny či volby do městských zastupitelstev.

Nepřímý vztah je například mezi voličem a hlavou státu. Volič hlasuje pro poslance a ti pak volí hlavu státu parlamentním hlasováním. Volič tak „volí“ prezidenta zprostředkovaně.

V 80. a 90. letech Evropský parlament získal poměrně silné **pravomoci** a dnes plní řadu funkcí, které jej přibližují klasickému národnímu parlamentu. Nejstarší z nich je kontrolní funkce, kterou EP vykonává především ve vztahu k Evropské komisi. Nejdůležitějším nástrojem je možnost EP ovlivnit složení Komise a případně ji z úřadu odvolat. Komise může být odvolána na základě hlasování 2/3 přítomných poslanců. Tato většina ale musí zároveň představovat nejméně nadpoloviční většinu všech zvolených poslanců. Dalším kontrolním nástrojem, jímž EP vůči Komisi disponuje, je interpelační právo, povinnost Komise předkládat zprávy (např. o fungování EU atd.).

EP může kontrolovat také Radu EU. Vhodným nástrojem je žaloba k Evropskému soudnímu dvoru. EP k ní sahá, pokud má dojem, že Rada EU neplní své povinnosti tak, jak by měla.

Další významnou pravomocí je vliv Parlamentu na rozpočet EU. Rozpočet EU se dělí na povinné výdaje, což jsou výdaje vyplývající z evropského práva, a nepovinné výdaje. EP může připomínkovat složení povinných výdajů a přímo měnit složení nepovinných výdajů. Zároveň má právo odmítnout rozpočet jako celek, a to stejnou většinou jako v případě odvolání Komise.

Co jsou **povinné a nepovinné výdaje**? Evropský rozpočet se skládá ze dvou druhů položek. První představují výdaje, které EU musí učinit: vyplývají totiž ze smluv, které všechny státy podepsaly. Jedná se například o výdaje na společnou zemědělskou politiku. Druhou kolonku představují peníze, které EU utratit chce, ale nemusí. Evropský parlament nyní může navrhnout změny v povinných výdajích a sám může provádět úpravy nepovinných výdajů.

Nejobsáhlejší skupinu pravomocí Evropského parlamentu představují nástroje, které Parlamentu umožňují ovlivnit evropské právo. Pozice EP se v tomto směru zvýraznila. V dnešní době je EP při schvalování legislativy rovnocenným partnerem Rady EU.

Výdaje rozpočtu Evropské unie

Povinné výdaje

(přibližně 40%)

např. Zemědělská politika

Nepovinné výdaje

(přibližně 60%)

např. Regionální politika

Jak jsou evropští poslanci voleni? Přestože se jedná o poslance EU, voleni jsou v národních státech. Celoevropský **volební obvod** neexistuje, každé zemi je na základě počtu obyvatel přidělen určitý počet poslanců. Například Německo jich má 99, ČR 24 a Malta jen 5. Pro všechny země je společné, že se volí na základě poměrného volebního systému, který se používá například také pro volby do Poslanecké sněmovny PČR. Všichni poslanci jsou voleni na 5 let, příští volby do Evropského parlamentu se uskuteční v roce 2009.

Co je volební obvod a poměrný volební systém? **Volební obvod** je území, kde je volen určitý počet poslanců. Zpravidla je jejich množství odvozeno od počtu voličů, kteří na daném území žijí. Při volbách do Poslanecké sněmovny jsou volebními obvody kraje.

Poměrný volební systém lze ve stručnosti vysvětlit jako systém, v němž strany dostanou tolik procent křesel v zastupitelském tělese, kolik dostaly procent hlasů. Získá-li strana A 10 % hlasů a strana B 23 %, získá první strana ve sněmovně 10 % hlasů a druhá 23 %. Aby se zabránilo tříštění sněmovny, musí strany pro získání aspoň jednoho křesla překročit stanovený limit hlasů: v České republice se jedná o 5 % hlasů.

V tzv. **evropských volbách** se o hlasy voličů ucházejí národní politické strany, které se pak na základě názorové příbuznosti sdružují v poslaneckých klubech Evropského parlamentu. Čeští sociální demokraté tak spolupracují například s francouzskými socialisty či německými sociálními demokraty ve skupině Strany evropských socialistů. Spolupráce v těchto klubech, kterých

je v současném Evropském parlamentu sedm, podporuje hledání témat evropské politiky, sblížování politiků z různých zemí a napomáhá posunu Evropského parlamentu ke skutečnému zastupitelskému sboru.

Kromě **stranických klubů** rokují poslanci Evropského parlamentu také v odborných **výborech**. Ty se podobají výborům, jež jsou přítomny ve všech parlamentech. V čele Evropského parlamentu stojí předseda volený na 2,5 roku. Jeho funkce je ovšem spíše reprezentační, tedy podobná funkcím předsedů národních parlamentů.

Evropské a národní výbory. Odborné výbory všech zastupitelských těles se liší téměř každé volební období, a to v závislosti na aktuální situaci. Zhruba na 80 % jsou ale jak národní, tak evropské výbory stejné či se zabývají podobnou tematikou. V obou druzích parlamentů tak nalezneme například rozpočtový výbor.

Přestože jsou poslanci Evropského parlamentu voleni v národních státech, v konečném důsledku hájí zájem EU, a to proto, že jejich legitimita (oprávněnost) není odvozena od národních politiků, ale pochází přímo od občanů. Evropský parlament dlouhodobě podporuje například vznik federální Evropy, která by nahradila národní státy, a zasazuje se za rychlejší integraci.

Z přesmyček sestavte termíny vztahující se k Evropskému parlamentu, vysvětlete je:

ČOPRETOZ	
	
HÁSROMĚŽDÍN	
	
LOTROKAN	
	
ŘADESPED	
	
GATIMILITE	
	
BÝROV	
	
PALCENITERE	
	

2.3 Evropská komise

Evropská komise bývá, a to zvláště masovými médii či publicisty, čas od času přirovnávána k evropské vládě či k vládě EU. Tato metafora je přesná jen zčásti. Komise totiž tak trochu vládou, která funguje podobně jako vláda ČR, je a trochu není.

Podobnost, která je jednou z příčin přirovnávání Komise k vládě, je její resortní složení. Stejně jako mají vlády svá ministerstva, má Komise svá komisařství, jež jsou svými názvy a svým rozsahem vládním ministerstvům docela podobná. V Komisi, která je u moci od roku 2004, tak zasedá její člen pověřený řízením resortu dopravy, resortu průmyslu, resortu zemědělství, resortu sociálních záležitostí (tím je bývalý český premiér Vladimír Špidla) či resortu rozšiřování. V čele Komise je její předseda, kterým je dnes Portugalce José Manuel Barroso. Nebude-li Komise odvolána, měl by jím být až do roku 2009. Mandát Komise je totiž pětiletý.

Vládě národního státu je Komise podobná také tím, že spravuje rozpočet EU a je odpovědná za jeho plnění. V ostatních věcech se již Komise od vlády liší, protože má jiné úkoly a jiné postavení.

Evropská komise není založena na politickém principu jako národní vláda. Evropský parlament tak nepředstavuje pro Komisi zdroj její moci, což má na druhou stranu výhodu v tom, že se nemusí obávat snadného odvolání. Úkolem Komise je věcně spravovat jednotlivé společné politiky a řídit chod EU. Každý členský stát má zatím zajištěno, že získá alespoň jednoho komisaře. Toho obvykle jmenuje příslušná národní vláda. Tím ovšem vliv národního státu oficiálně končí: každý člen Komise se totiž musí zavázat, že svou funkci bude vykonávat ne k prospěchu země, ze které pochází, ale ku prospěchu celé EU. Komise jako celek je poté schvalována Evropským parlamentem, neodráží však jeho složení. Klidně se tak může stát, že volby do Evropského parlamentu vyhrájí konzervativní a liberální strany, ale Komise je převážně socialistická. Národní vlády členských zemí, které navrhuji „své“ komisaře, totiž mohou ve stejné době být tvořeny spíše těmito stranami.

Společné politiky. Společným evropským politikám je v učebnici věnován samostatný oddíl, který začíná na straně 55. Ve stručnosti lze říct, že společné politiky jsou ty, ve kterých se vlády členských zemí vzdaly své moci a předaly ji orgánům EU. Jejich opatření jsou tedy nadřazena opatřením vlád. Typickým příkladem je společná zemědělská politika.

Přestože jsou jednotliví členové odpovědní za určitý výsek evropské integrace, rozhoduje Komise o všech svých opatřeních kolektivně, tedy hlasováním

všech komisařů. Výsledek je poté vydáván jako názor celé Komise, a proto jej musí podporovat také ti členové, kteří v hlasování s návrhem nesouhlasili. Velké rozbroje však v Komisi nejsou. Její členové, a zvláště pak předseda, se snaží trpělivým vyjednáváním dospět k takovému závěru, který by byl přijatelný pro všechny komisaře.

Také Evropská komise, podobně jako Evropský parlament, hájí zájem celé EU. V historii evropské integrace to byla mnohdy Komise, která ji dokázala posunout směrem kupředu, přinášet nápady a nová témata.

2.4 Rada EU

Rada EU, které se dříve říkalo Rada ministrů, je institucí, která má za úkol poskytovat prostor členským státům. Oč jde? Rada EU je fórem, kde zástupci členských zemí (nejvíce ministři, náměstci či vysocí úředníci) diskutují a rozhodují o konkrétní náplni společných politik. Ty vytváří obsah evropské integrace.

Je jasné, že jedna Rada EU, která by byla schopna rozhodnout o všem (od zemědělství až po dopravu), neexistuje. Rada EU tedy jedná v takovém složení, které odpovídá povaze problémů: jedná-li se o zahraniční politice EU, rokují ministři zahraničních věcí. Souvisí-li problém s rozpočtem či společnou měnou, probírají jej ministři financí. Rada EU tak představuje pomyslného draka s několika hlavami, které se mění podle potřeby a situace.

Jednoduché není ani postavení členských států v Radě EU. Za jistých okolností, které přesně definují hlavní smlouvy evropské integrace, si jsou všech-

ny země rovny. V hlasovací praxi má proto velké a bohaté Německo stejnou váhu jako malá Malta. Navíc platí, že v takovém případě se musí všechny státy shodnout. Hlasování tzv. jednomyslností je náročné a používá se jen u důležitých problémů, jako je například rozšiřování EU o další země.

EU se rozšiřovala několikrát. Historie rozšiřování na stranách 20–33.

Při hlasování Rady EU o podobě evropských zákonů, což je hlavní úkol Rady, se nejvíce používá tzv. **kvalifikovaná většina**. Její podstata spočívá v tom, že na přijetí navrženého textu se musí shodnout určitý počet hlasů-zemí, který je cca 74 %. Při tomto hlasování má každá země, v závislosti na počtu obyvatelstva, odlišný počet hlasů. Nejvíce jich mají velké země, jako jsou Itálie, Španělsko či Německo, nejméně pak například Lucembursko, Malta či Kypr. Země své hlasy nemohou dělit, takže odlišnost proti hlasování jednomyslností spočívá v tom, že mají navzájem odlišnou sílu a některé mohou s návrhem nesouhlasit.

Tabulka 3: Počet hlasů v Radě EU

ZEMĚ	POČET HLASŮ
Francie, Itálie, Německo, Velká Británie	29
Polsko, Španělsko	27
Rumunsko	14
Nizozemí	13
Belgie, Česká republika, Maďarsko, Portugalsko, Řecko	12
Bulharsko, Rakousko, Švédsko	10
Dánsko, Finsko, Irsko, Slovensko	7
Estonsko, Kypr, Lotyšsko, Lucembursko, Slovinsko	4
Malta	3
celkem	345

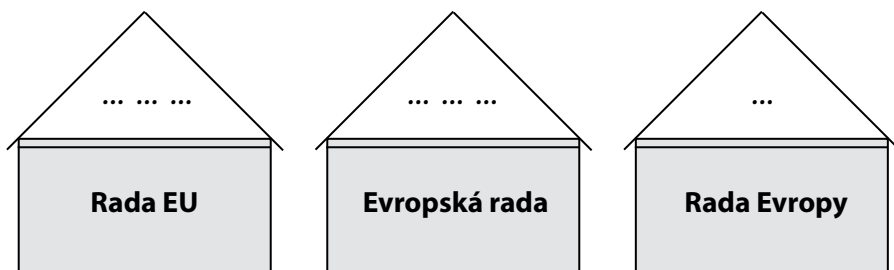
Vzhledem k bohatosti problémů a položek, které musí Rada EU projednávat, je jasné, že již od počátku evropské integrace potřebovala jasné vedení. S Radou EU tak souvisí **předsednictví**. Jeho význam spočívá v tom, že chod Rady EU je řízen po dobu šesti měsíců jednou konkrétní zemí: předsedou. Země, která v daném půlroce předsedá, připravuje jednání Rady EU, řídí schůzky na všech úrovních, dohlíží na hladký průběh schvalování evropských zákonů atd. Členské země se v předsednické funkci pravidelně střídají a pečlivě

se na její výkon připravují. Vést EU je totiž nejen velká čest, ale také obrovská zodpovědnost a spousta práce pro státní orgány představující země.

Své vyvrcholení má také samotné předsednictví. Je jím schůzka Evropské rady, což je Rada EU v podobě prezidentů či premiérů členských zemí. **Evropská rada**, která bývá nazývána také jako summit, oproti „běžné“ Radě EU nerozhoduje, ale spíše diskutuje o další podobě evropské integrace. Skutečností, že se na ní sejdou nejdůležitější politikové Evropy, ji činí velmi zajímavou pro média.

Rady v Evropě. V denním tisku se lze setkat s několika radami. Ne všechny ale souvisí s evropskou integrací. Nejstarší radou je Rada Evropy, která vznikla jako reakce na první snahy o sjednocení Evropy po druhé světové válce. Založení Rady Evropy iniciovala Francie, Rada vznikla v květnu roku 1949. S ES či EU nijak nesouvisí. EU má dvě Rady. První z nich je Evropská rada, což jsou pravidelné schůzky nejvyšších státníků zemí EU. Rada EU, jako druhé těleso s názvem „rada“ v EU, se skládá z ministrů a schází se mnohem častěji než Evropská rada.

Přiřadte k jednotlivým institucím níže uvedené charakteristiky

- 1) říká se jí též summit
- 2) složení se mění dle projednávaného tématu
- 3) je tvořena vrcholnými představiteli členských zemí
- 4) nerozhoduje
- 5) předsedá jí členská země na dobu šest měsíců
- 6) má rozhodovací pravomoc
- 7) s EU nijak nesouvisí

2.5 Evropský soudní dvůr a další soudní instituce

Evropský soudní dvůr představuje instituci, kterou by šlo připodobnit k Ústavnímu soudu České republiky. Obě tělesa totiž korunují soudní sestavu systému, v němž působí. V případě Ústavního soudu jde o soudnictví České republiky, v případě Evropského soudního dvora o právo EU.

Soudů je v EU několik a liší se, podobně jako v národních státech, svými pravomocemi. Evropský soudní dvůr řeší jen nejsložitější a nejdůležitější případy. Ty se týkají především prohřešků členských států vůči evropskému právu či sporů mezi evropskými institucemi. Soudní dvůr funguje také jako odvolací soud pro nižší soudy v EU, zvláště pro Soud první instance.

Soud první instance byl zřízen až v roce 1986. Jeho úkolem bylo odlehčit Soudnímu dvoru, na kterém ležela od počátku integrace veškerá tíha pří, žalob a rozporů. S rozvojem EU logicky přibývalo stížností a žalob, a to také od jednotlivců či firem. Soud první instance tak řeší především tyto případy.

V evropském soudním systému nalezneme ještě **Soud pro veřejnou službu**. Ten je nejmladším evropským soudem a zabývá se případy, které se týkají zaměstnanců evropských institucí. Běžný občan EU s ním do styku příliš nepřijde.

Soudní orgány jsou v EU velmi mocné a důležité. Jejich postavení vychází z toho, že veškeré evropské právo je nadřazené právu národních států. Dostane-li se některý český zákon do rozporu s evropským předpisem, platí znění evropského předpisu a český zákon musí být podle něho upraven. Zásada nadřazenosti evropského práva nad národním právem je důležitá například tehdy, když státy chtějí z nějakých důvodů ochraňovat svůj trh před konkurencí.

Evropské právo. Fakt, že „něco“ chce EU, má své právní opodstatnění. Ovšem ne vždy chce EU vše stejnou silou. Její tzv. sekundární právo (tedy právo odvozené od práva, které určují základní smlouvy a jejich úpravy) má několik stupňů:

- **nařízení** (nejsilnější forma sekundárního práva, platí automaticky a nemusí být přijato národními státy do jejich právního systému),
- **směrnice** (musí být přijata národními státy, parlamenty členských států o ní tedy musí hlasovat jako o běžném domácím zákonu; směrnice je závazná ve svém cíli, nikoliv v prostředcích naplnění),
- **rozhodnutí** (platí u něho princip přímé závaznosti stejně jako u nařízení, od něhož se liší tím, že nemusí platit pro všechny, ale třeba jen pro jeden stát či pro skupinu zemí),
- **doporučení a stanovisko** (právně není závazné, vyjadřuje názor orgánů EU).

Evropský soudní dvůr se skládá z 27 soudců, kteří pocházejí ze členských států. Každá země nominuje jednoho soudce, zpravidla se jedná o uznávaného právního odborníka. Soudci poté rozhodují buď kolektivně, či v menších skupinách, tzv. senátech.

Svémi rozhodnutími, která byla často průlomová a stala se vzorem, jak řešit některé sporné případy, Evropský soudní dvůr mnohdy zachránil evropskou integraci před cestou do slepé uličky a posunul ji dále. O Soudním dvoru se tak někdy hovoří jako o „cementu integrace“, tedy jako o tělese, které evropskou integraci drží pohromadě.

Rozsudky Soudního dvora. Rozsudky Evropského soudního dvora měly zvláště v 70. a 80. letech minulého století zásadní vliv na tempo evropské integrace. Jedním z nejznámějších případů je *Cassis de Dijon* (120/78 Sb. SD) o dovozu francouzského likéru *Cassis de Dijon* do Německa. Německé úřady pod záminkou ochrany spotřebitele znemožnily likéru vstup na trh, protože nesplňoval podmínku minimálního obsahu alkoholu, což bylo 25 % nápoje. Likér *Cassis de Dijon* obsahoval jen 15 % alkoholu, německé úřady argumentovaly tvrzením, že nápoje s nízkým obsahem alkoholu jsou pro spotřebitele návykovější a tudíž nebezpečnější. Dovozce podal žalobu k ESD a ten argumentaci německé strany odmítl s tvrzením, že na trhu je řada likérů, které by mohly u spotřebitele způsobit návyk. Nízký obsah alkoholu nemůže být překážkou pro jeho dovoz.

2.6 Ostatní instituce

Evropský parlament, Evropskou komisi, Radu EU a Evropský soudní dvůr můžeme označit za hlavní instituce EU. Hlavní proto, že mají největší slovo v procesu přípravy evropského práva, jeho schvalování, uvádění do praxe a dohledu nad jeho dodržováním. Nejsou ale jedinými institucemi EU. Naopak, v EU můžeme nalézt další tělesa, která plní různé poradní funkce či jsou zaměřena na přesnou část evropské integrace.

Mezi těmito orgány, které nejsou tolik známé jako například Komise, vyčnívají hlavně tzv. poradní instituce. První z nich, **Evropský hospodářský a sociální výbor** (HSV), provází evropskou integraci od jejího počátku. Jeho úkolem je poskytovat prostor pro stanoviska různých složek evropské společnosti. V HSV zasedají zástupci zaměstnavatelů, zaměstnanců či občanské společnosti, respektive jejich zájmových skupin (například odbory, nezisková sdružení či zaměstnanecké svazy). HSV poskytuje ostatním institucím, zvláště Komisi, Radě EU a Evropskému parlamentu, konzultace v otázkách, které souvisí se společným trhem. Slabinou HSV je, že jeho připomínky a názory nemusí být brány v úvahu a instituce mohou rozhodnout jinak, než si HSV přeje.

Co dělá HSV. Hospodářský a sociální výbor především diskutuje a je prostředníkem mezi politiky a organizovanými zájmy. Názory HSV tak pokrývají spoustu problémů. Například v září 2006 vydal Výbor stanovisko k problematice trvale udržitelného rozvoje, k situaci občanské společnosti v Bělorusku či k návrhu programu rovnosti pohlaví na roky 2006–2010.

V oblasti spolupráce evropských regionů a příhraničních oblastí plní poradní funkci **Výbor regionů**. V této instituci, která vznikla Smlouvou o EU, zasedají zástupci územně správních jednotek zemí EU. V případě ČR se jedná o reprezentanty krajů a měst, v případě třeba Německa o zástupce spolkových zemí. Také Výbor regionů nemá příliš šancí, jak svůj názor prosadit. Jeho postřehy mohou, ale nemusí být brány v potaz.

Co dělá Výbor regionů. Zacílením na konkrétní problematiku spolupráce regionů je Výbor regionů možná nápadnější a účinnější než HSV. Výbor napomáhá partnerství různých krajů ze států EU, může ovlivnit finance, které EU věnuje na obnovu a pomoc zaostalým regionům, a projednává otázky, které s regiony v EU souvisí. V září 2006 Výbor na své plenární schůzi projednával například rozhodnutí Rady EU a Evropského parlamentu o odpadu či rámcovou strategii o multilinguismu. Na jednání byla přítomna také členka Evropské komise, která je zodpovědná za regionální politiku, aby odpovídala na otázky členů Výboru regionů.

Role obou poradních těles je přesto pro EU důležitá. Jejich práce totiž umožňuje, že v EU je slyšet také jiný než politický a stranický hlas, a to hlas občanských či regionálních sdružení.

Obě poradní tělesa jsou podobně jako Evropský parlament sestavována na základě počtu obyvatel. Platí tedy pravidlo, že velké země mají v obou výborech více zástupců než malé státy.

Méně viditelné, ale velmi důležité jsou instituce, které se zabývají financemi EU. Známejší z nich je **Evropská centrální banka**, která dohlíží na fungování společné měny. Vydává také eurobankovky a euromince, čímž plní podobnou úlohu, jakou má v České republice Česká národní banka. V Evropské centrální bance jsou zastoupeni šéfové všech centrálních národních (nikoliv tedy komerčních) bank zemí, jež přijaly euro.

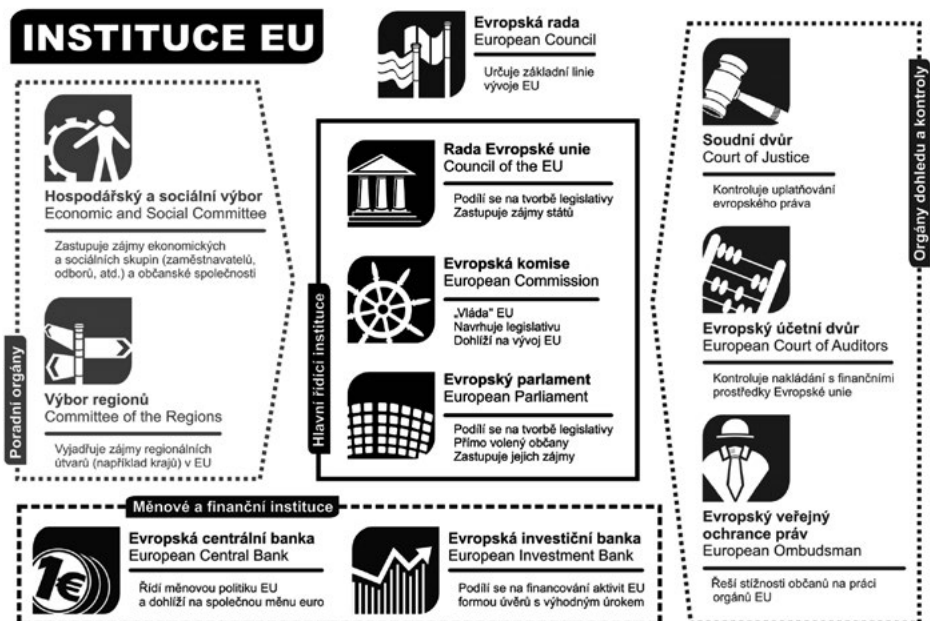
Druhou evropskou bankou je **Evropská investiční banka**. Jejím úkolem je financovat některé projekty, které vycházejí z evropské integrace. Investiční banka půjčuje na úrok, který je pro příjemce půjčky velmi výhodný. Za pomoci Evropské investiční banky jsou uskutečňovány například projekty obnovy zaostalých území, opravy infrastruktury atd.

EU začátku 21. století je společenstvím, kde se, lidově řečeno, točí dost peněz. A to jak na straně příjmů EU, tak na straně výdajů. Na správné nakládání se stovkami miliard euro dohlíží **Účetní dvůr**. Kromě kontroly rozpočtu

prověřuje také případy, kdy EU finančně podpoří projekty v konkrétních členských státech. Účetní dvůr tak může zkontrolovat, zda například byly všechny peníze použity na vhodný účel a zda nebyly zpronevěřeny. Význam Účetního dvora se nejviditelněji prokázal v roce 1998, kdy díky jeho zprávě, poukazující na špatné hospodaření s rozpočtem EU, musela odstoupit Evropská komise.

Účetní dvůr a Nejvyšší kontrolní úřad. Činnost Účetního dvora by šla s trochou zjednodušení připodobnit k úkolům Nejvyššího kontrolního úřadu České republiky. Také ten dohlíží na správné nakládání s penězi a kontroluje ostatní instituce.

Důležitou pozici, ale nepříliš velkou moc má v EU **Veřejný ochránce práv občanů EU**. Vznik této instituce a její fungování je nejlepším důkazem toho, že evropská integrace se dotýká nejen politiků, ale také běžných občanů. Ti mají právo podat jeho prostřednictvím stížnost na porušení svých práv. Roli „evropského ombudsmana“ lze srovnat s funkcí, kterou plní v České republice **Veřejný ochránce lidských práv**. Na ochranu osobních údajů, což je záležitost velmi aktuální díky dnešní technické společnosti, dbá **Veřejný ochránce osobních údajů**.

2.7 Rozhodování v EU

Přijmout rozhodnutí není v EU jednoduchá a rychlá záležitost, ba právě naopak. Schválit například rozpočet či důležité opatření, které je závazné pro všechny země, nezřídka zabere několik měsíců.

Proč tomu tak je? V první řadě je určitá těžkopádnost způsobena tím, že EU je složitá a neustále se vyvíjející. Instituce, jak je známe dnes, byly vytvořeny v 50. letech a příliš se (alespoň ty hlavní) ve svém poslání a charakteru nezměnily. Jenže při vzniku ESUO stál půltucet zemí. Dnes je členských států čtyřikrát více, což klade velké nároky třeba na práci Rady EU. Je totiž mnohem obtížnější dosáhnout vítané shody všech zemí a přijmout všem vyhovující závěr.

Druhým důvodem toho, že v EU tak trochu „vše trvá“, je fakt, že myšlenka evropské integrace vychází ze snahy domluvit se a najít řešení vyhovující všem. Nalézt kompromis je někdy složité mezi třemi státy, mezi téměř třemi desítkami se to může zdát neskutečné a nemožné. Přesto se o to EU snaží. A dobře ví proč: má-li integrace fungovat a být přístupná, nesmí se členské státy, a to zvláště ty menší, cítit být odstrčeny a málo slyšeny.

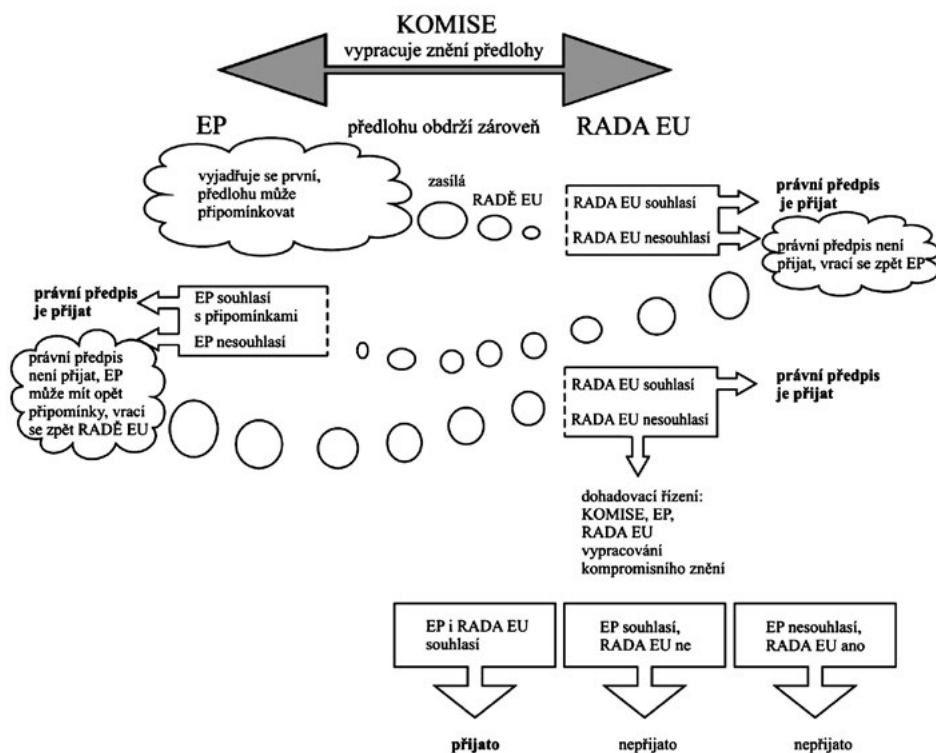
Jak se tedy v EU rozhoduje? Jak jsou přijímána důležitá opatření? Nejvíce používaným způsobem je tzv. **spolurozhodovací procedura**. To znamená, že do přijímání jsou zapojeny všechny hlavní instituce: Komise, Evropský parlament a Rada EU. V praxi tedy Evropská komise a její odborníci připraví znění předlohy (Komise může jako jediná navrhnout nový předpis) a zašlou jej jak poslancům Evropského parlamentu, tak zástupcům členských zemí v Radě EU. Parlament a Rada EU jej tedy dostanou současně. Jako první se ovšem vyjádří Evropský parlament, který návrh Komise může odsouhlasit, či opatřit připomínkami. Teprve poté se ke slovu dostává Rada EU, která hlasuje již ne o původním návrhu, ale o Evropským parlamentem opravené verzi. Rada EU s ní může souhlasit, či ji opatřit vlastními postřehy. Má-li Rada EU k návrhům Evropského parlamentu připomínky, posílá je zpět poslancům. Ti je mohou schválit, či opět pozměnit. Pokud tak učiní, hlasuje ještě jednou Rada EU. Nesouhlasí-li ministři s názorem poslanců, sejdou se zástupci jak Komise, tak Evropského parlamentu a Rady EU a snaží se tzv. dohadovacím řízením najít společnou řeč. Podaří-li se jim to, hlasují o jejím znění jak poslanci, tak ministři zvláště a bez možnosti oprav či návrhů. Nesouhlasí-li buď Evropský parlament, nebo Rada EU, nemůže být návrh s konečnou platností přijat.

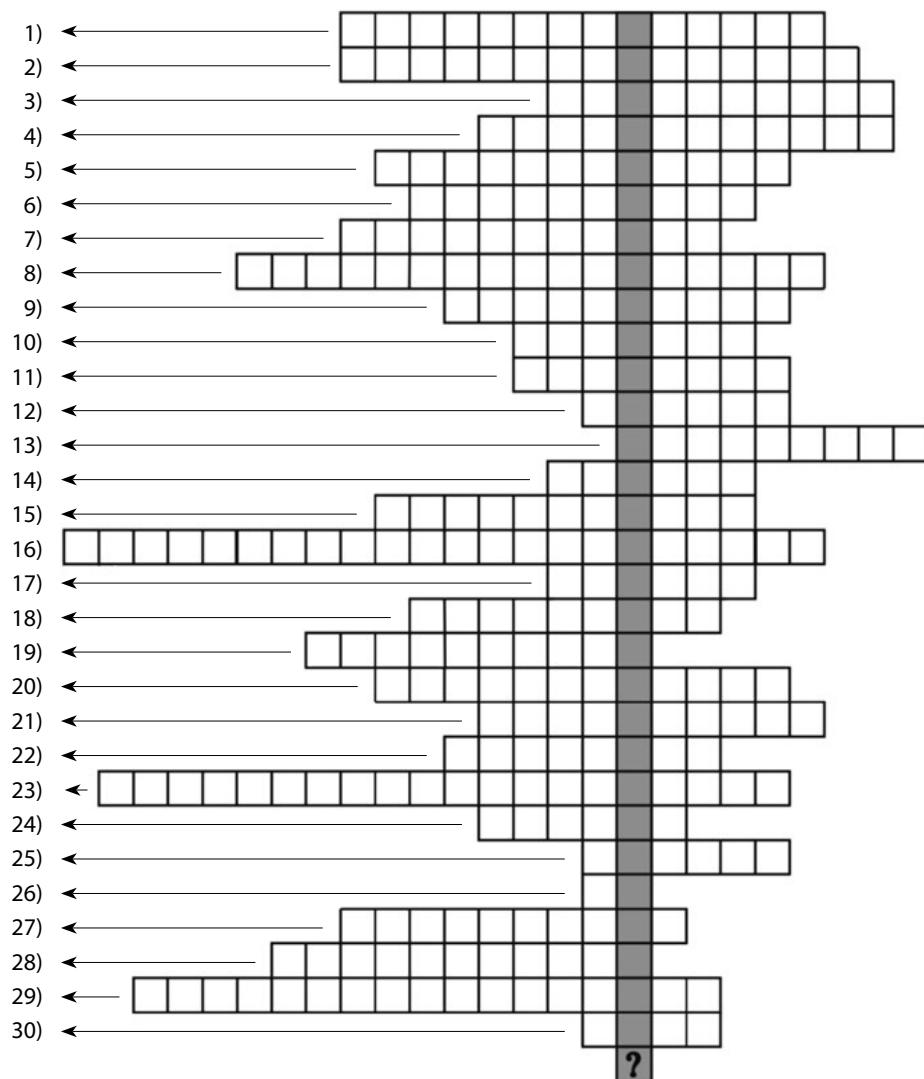
Jak je vidět, než se v EU něco přijme, uteče v evropských řekách hodně vody. Také proto se všechny instituce snaží najít dohodu, protože jejich náklady a úsilí jsou tak veliké, že nedohoda se žádné z nich většinou nevyplatí.

Ne vždy se rozhoduje podle procedury spolurozhodování. Hlasuje-li se například o textu, který souvisí se zemědělstvím, je Evropský parlament jen dotazován. Rada EU nemusí jeho názor brát v potaz. V případě, že EU schvaluje mezinárodní smlouvu či přijímá nové členské státy, uplatňuje se tzv. souhlasné řízení. To znamená, že jak Evropský parlament, tak Rada EU musí s předloženým textem nezávisle souhlasit. Zvláštní mechanismus upravuje také schvalování rozpočtu.

Instituce EU dnes představují systém, který čeká reforma. Jeho nezbytnou součástí bude zpřehlednění rozhodovacích mechanismů. Dá se očekávat, že budou přiblíženy procesům, které známe z národních států. Tyto procesy totiž občané chápou a dokážou se s nimi ztotožnit.

Spolurozhodovací procedura

- 1) Které instituci se neformálně říká „vláda“ EU?
- 2) Jak se Evropskému soudnímu dvoru přezdívá?
- 3) Která instituce kontroluje správné financování EU?
- 4) Která instituce pomáhá partnerství krajů ze států EU?
- 5) Která instituce je tvořena čelními představiteli členských států?
- 6) Jaký je cizí výraz pro termín „oprávněnost moci“?

- 7) Jaký je původní název Evropského parlamentu?
- 8) Která instituce asistuje Evropskému soudnímu dvoru?
- 9) Kolik je komisařů?
- 10) Jaká je hlavní funkce Výboru regionů a HSV?
- 11) Co financuje Evropská investiční banka?
- 12) Jaké údaje chrání proti zneužití Evropský inspektor ochrany údajů?
- 13) Jaký je zjednodušený název pro Veřejného ochránce práv občanů EU?
- 14) Které město se neformálně považuje za hlavní město EU?
- 15) Jakým způsobem hlasuje Rada EU při důležitých problémech?
- 16) Která instituce dohlíží na fungování společné měny?
- 17) Která instituce mění své složení dle projednávaných témat?
- 18) Jaká je původní funkce Evropského parlamentu?
- 19) Kterou instituci lze snadno zaměnit s institucí EU, přestože jí není?
- 20) Jaké je starší označení Rady EU?
- 21) Který je nejdůležitější soudní orgán EU?
- 22) Které právo je nadřazeno právu národního státu?
- 23) Jak se nazývá způsob hlasování, který používá Rada EU při schvalování právních předpisů?
- 24) Jak se nazývá schůzka Evropské rady?
- 25) Určíš zemi, která patří v Radě EU k těm, co mají nejvíce hlasů?
- 26) Jaká je zkratka Evropské unie?
- 27) Jak dlouho předsedá členská země Radě EU?
- 28) Jaká je nejdůležitější položka povinných výdajů EU?
- 29) Která instituce odvozuje svoji moc přímo od obyvatel EU?
- 30) Jak se nazývá společná měna EU?

Zodpovězte tajenku:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. POLITIKY EU

Politiky Evropské unie je možno považovat za obsah a náplň celého integračního procesu. Jedná se o konkrétní působení evropských institucí vůči členským státům a jejich občanům. Srovnáme-li některé typické státní politiky – zdravotnická, školská či zahraniční –, zjistíme, že na poli EU takové třeba vůbec nenajdeme, nebo najdeme, ale s jinou podobou. Politiky EU se vyznačují další vlastností, a to rozmanitostí síly svého dopadu. Některé politiky jsou totiž utvářeny bez ohledu na státní zájem a jejich výkonu se členské státy musí chtít nechtě podřídit (např. měnová politika, zemědělská politika, vnitřní trh). Jiné evropské politiky jsou utvářeny evropskými institucemi jen zčásti a členské státy si je samy dopracovávají dle svých potřeb (např. regionální či sociální politika). Dokonce, některé evropské politiky (či jejich části) jsou sice formálně tvořeny evropskými institucemi, ale v případě, že některý členský stát nesouhlasí s opatřeními této politiky, může je svým vetem zablokovat či se těchto opatření vzdát (např. zahraniční a bezpečnostní politika).

3.1 Vnitřní trh a ochrana spotřebitele

Vytvoření společného trhu je považováno za jeden z největších úspěchů evropské integrace; jak řekl J. Delors: „Nelze se nezamílovat do vnitřního trhu.“

Za cíl ES jej stanovily již Římské smlouvy v roce 1957 a dokončen měl být ve třech etapách v roce 1970. Z politických důvodů však cíl splněn nebyl, byť se zastavil těsně před branami. Evropská společenství sice postoupila až do poslední fáze, ale ta zvláště pro odpor Francie nebyla završena.

Kdy a proč Francie blokovala završení společného trhu? Za kterého prezidenta se Francie stáhla z pozice tahouna evropské integrace? Nalistujte stranu 18.

EU považuje **vnitřní trh** za jádro své existence a svého fungování. Vnitřní trh není v případě EU chápán jen jako odstranění obchodních překážek, ale má dalekosáhlý symbolický význam. Jeho završením v závěru minulého století se totiž naplnily základní svobody (svoboda pohybu osob, svoboda

pohybu kapitálu, svoboda pohybu služeb a svoboda pohybu zboží), na nichž stojí myšlenka evropské integrace. Naplnění čtyř svobod je pro EU důležité, znamená totiž, že národy sjednocené Evropy nemají navzájem strach a nepovažují se za hrozbu. Naopak, jsou schopny spolupracovat a dělit se o své bohatství.

Hospodářské bariéry, které po dlouhá staletí dělily Evropu, navíc v žádném případě nepředstavovaly pouhý ekonomický nástroj. Jejich užívání bylo většinou motivováno politicky, třeba snahou ochránit vlastní trh před lepšími výrobky. **Otevřenost ekonomik a obchodu** států EU znamená, že tyto země jsou sobě navzájem otevřeny také politicky, kulturně či sociálně a nemají ze sebe obavy.

Tarifní a netarifní bariéry. Naplnění 4 svobod bránily bariéry, které jsou viditelné a zjevné, jako jsou například cla či množstevní omezení. Jedná se o tzv. tarifní překážky. Mnohem nenápadnější, účinnější a tudíž hůře odstranitelné byly tzv. netarifní překážky. Jednalo se například o omezení přijatá za účelem ochrany veřejného zájmu, daňové znevýhodnění určitého výrobku, státní dotace či často používané zvláštní technické normy. Stát tedy skutečnost, že nepovolil přístup nějakého zboží z jiné země na svůj trh, zdůvodňoval „vyššími“ zájmy. Ve Velké Británii například běžela kampaň „Buy British“ (Kupuj britské!), která měla spotřebitele navádět k nákupu domácího britského zboží na úkor zahraničního. Ne každá podpora národního zboží ovšem musí znamenat útok proti konkurenci z cizí země. Třeba známka „Klasa“, která se uděluje vybraným českým výrobkům, značí kvalitní zboží a obchodní soutěž nepotírá.

Znovuoživení jednotného trhu začalo v roce 1985, a to opět pod taktovkou J. Delorse. Důležitým milníkem byl také Jednotný evropský akt, který rozhodování o společném trhu vyňal z jednomyslného hlasování a přenesl jej do hlasování kvalifikovanou většinou.

Proč byl přesun z hlasování jednomyslností do oblastí, kde se používala kvalifikovaná většina, tak důležitý? Nalistujte stranu 18.

Tato změna byla důležitá zejména pro odstranění často politicky motivovaných ochrannářských opatření.

Vnitřní trh, tedy prostředí bez bariér a překážek, má zásadní vliv na občany EU, protože přispívá k větší konkurenci a tudíž ke zvyšování blahobytu. Firmy jsou nuceny na jedné straně dbát o kvalitu nabízeného zboží a na druhé straně musí snižovat ceny. Občan-spotřebitel má zisk i z odstranění nákladných a zdlouhavých celních procedur, jejichž cena se v konečném důsledku přenášela na jeho bedra. Celníci museli být z něčeho placeni a firmy konečně také nechťely platit cla ze svého a připravovat se o zisk.

Vliv na občany nemá jen volný pohyb zboží či kapitálu, ale také naplnění třetí svobody, kterou je od tzv. Římských smluv volný pohyb osob. Také v této sféře mělo být úplné volnosti dosaženo již v roce 1968. Z podobných důvodů jako u zbylých dvou svobod se to nestalo. „Úředně“ sice k uvolnění došlo a občané členských zemí ES si již v 70. letech teoreticky mohli hledat práci v libovolné zemi Společenství, překážkou ale byla řada povinností a úředních nařízení.

Čtyři svobody: dlouho jen sen. Čtyři svobody byly dlouhou dobu spíše jen politickým snem než skutečností a politikové se o změnu snu v realitu ani moc nesnažili. Jako příklad lze uvést vzájemné uznávání vysokoškolských diplomů, které bylo v minulosti předmětem zdoluhavých procedur. Bez tohoto kroku nemohli svá povolání v jiných zemích Společenství vykonávat například právníci či lékaři. Druhou oblastí, která byla dlouhá dvě desetiletí „pastí“ pro volný pohyb osob, byly odlišné nároky a požadavky jednotlivých zemí pro výkon některých profesí. K odstranění bariér začalo docházet v polovině 80. let.

S politikou vnitřního trhu úzce souvisí společná **politika ochrany spotřebitele**. Je totiž zjevné, že snižování cen výrobků a služeb v sobě nese riziko snížené kvality. Firmy se v ostrém konkurenčním boji zaměřují na dosažení co nejnižší ceny, čas od času na úkor spotřebitele. Ti proto musí být chráněni, a to celoevropsky.

Rozvoj politiky ochrany spotřebitele souvisel s budováním společného trhu. Do evropského práva se termín „spotřebitel“ dostal až Jednotným evropským aktem v roce 1986. Ten se stal proto důležitým mezníkem v ochraně spotřebitele. Smlouva o EU již ochranu spotřebitele považuje za důležitou část evropské integrace. Evropská ochrana spotřebitele zajišťuje například nárok na stejné délky záručních lhůt atd. V praxi to znamená, že koupí-li si spotřebitel výrobek v libovolné zemi EU, měl by mít všude zajištěnu minimální záruční lhůtu.

Desatero spotřebitele. V roce 2004 uveřejnila Evropská komise dokument 10 pravidel ochrany spotřebitele v Evropské unii. Ty jsou základními vodítky pro každého spotřebitele v libovolné zemi EU. Podle „desatera“ Komise má spotřebitel právo: 1. nakupovat co chce, kde chce, 2. vrátit zboží, je-li vadné, 3. mít nárok na vysoké standardy v oblasti bezpečnosti potravin a dalšího spotřebního zboží, 4. informovat se o tom, co jí, 5. na férové smlouvy, 6. změnit své rozhodnutí, 7. spotřebitel nesmí dostávat zavádějící informace, 8. zjednodušeně porovnávat ceny, 9. být ochráněn během dovolené, tedy když nakupuje zboží v jiné než domovské zemi, 10. účinně urovnávat přeshraniční spory, které se týkají nákupu zboží.

Z jednotlivých číslic a písmen utvořte správné dvojice:

1) vnitřní trh	a) ochrana hospodářské soutěže
2) tarifní bariéry	b) jeho ochrana je zaručena
3) netarifní bariéry	c) jádro existence a fungování EU
4) spotřebitel	d) státní finanční podpora
5) Jednotný evropský akt
z roku 1986	e) přispěl k oživení cíle dokončit
vnitřní trh
6) konkurence	f) cla

3.2 Hospodářská a měnová unie a společná měna

Rok 2002 přinesl do EU nový a významný prohlubující integrační prvek – společnou měnu euro. Částečně se tak završil proces, který byl velmi opatrně nastartován při samotném počátku integrace. Smlouva o EHS se o projektu jednotné měny zmiňovala stručně, a to ve smyslu měnové koordinace.

ES však v této době neměla žádné nástroje, které by koordinaci umožňovaly. Rada ministrů musela o měnových záležitostech hlasovat jednomyslně, a jak ukázala praxe, vlády se byly schopny shodnout jen na jediné věci: že půjdou svojí vlastní cestou. Společnou měnu si tedy nikdo skutečně nepřál, protože její vznik měl v sobě velký politický potenciál, jehož se řada tehdejších státníků obávala. Vznik HMU tak byl dlouhou dobu námětem debat než reálných politických opatření. Pro zemi je totiž do značné míry výhodné mít svou vlastní měnu, kterou může kontrolovat. Může rozhodovat třeba o objemu peněz, které budou v oběhu atd.

Ke změně došlo s nástupem Komise J. Delorse, která projekt HMU považovala za jeden z hlavních cílů a domnívala se, že bez jeho uskutečnění nejde v integraci pokračovat.

Vznik HMU byl postupný, protože šlo o náročný proces, a uskutečnil se ve 3 etapách:

- první etapa (od července 1990, jejím obsahem je odstranění všech překážek pohybu kapitálu mezi členskými státy),
- druhá etapa (od počátku roku 1994, jejím obsahem je vznik Evropského měnového institutu, jehož úkolem bylo zvýšení spolupráce mezi centrálními bankami členských států),
- třetí etapa (od ledna 1999, přechod ke společné měně a postupné zavádění Paktu růstu a stability).

Vývoj Hospodářské a měnové unie

Co je to centrální banka? **Centrální banka** je v každé zemi jen jedna, je řízena státem a jejím úkolem je kromě jiného dohlédnout na měnu a ostatní banky. V České republice jde o Českou národní banku. Centrální banka nepůjčuje peníze občanům a firmám na rozdíl od komerčních bank. Mezi komerční banky patří v České republice například Česká spořitelna, Komerční banka či E-banka.

Jednotná měna byla jako virtuální měna představena k 1. lednu 1999, kdy se do ní zapojilo 11 zemí EU (Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemí, Portugalsko, Rakousko a Španělsko). Řecko se do virtuálního systému eurozóny zapojilo o dva roky později. První zemí z řad nových členů, která vstoupila do eurozóny, se stalo Slovinsko. Společnou měnu zavedlo k 1. 1. 2007.

Virtuální a skutečná měna. Virtuální měnou se v případě eura myslí, že prvních pár let jeho existence nefungovala hmotně, tedy neexistovaly bankovky a mince. Euro se používalo jen jako jednotka v elektronickém bankovním styku. Skutečnou měnou se euro stalo poté, co vznikly fyzické bankovky a mince.

Řecký podvůdek. V roce 2004 vyšlo najevo, že Řecko se do eurozóny dostalo díky statistickým podvodům. Skutečné deficity řeckého rozpočtu, tedy rozdíl mezi příjmy a výdaji, totiž přesahovaly hranici 3 %, což byl jeden z požadavků přistoupení k zóně.

Všechny země pak přešly na „fyzické“ používání euroměny od 1. ledna 2002. Národní měny těchto zemí odešly do historie. Důležitým aktérem eura je nezávislá ECB, která nejenže vydává bankovky, ale provádí také opatření spojená s jednotnou měnou. ECB tak funguje jako jakási „centrální“ banka EU.

Nalistujte na straně 48 o Evropské centrální bance.

Jak vypadá **euro**? Série eurobankovek sestává ze sedmi různých nominálních hodnot: 5 €, 10 €, 20 €, 50 €, 100 €, 200 € a 500 €. Tyto bankovky jsou zákonným platidlem v celé eurozóně. **Jednotlivé hodnoty eurobankovek znázorňují vždy jeden evropský architektonický sloh:** antiku, románský sloh, gotiku, renesanci, baroko a rokoko, věk skla a oceli a moderní architekturu 20. století. Sada euromincí obsahuje mince v osmi různých nominálních hodnotách: 1, 2, 5, 10, 20 a 50 centů a 1 a 2 €. Všechny mince mají společnou evropskou stranu a liší se stranou národní. Podle „národní“ strany lze určit, ve které zemi byla mince vydána. Mince všech osmi hodnot z kterékoli země platí v každém z 12 států eurozóny.

Mimo „eurozónu“ se zdržují 3 „staré“ členské země, a to Dánsko, Švédsko a Velká Británie. Všechny 3 stojí mimo především z vnitropolitických důvodů a otázka jejich zapojení je spíše dlouhodobou záležitostí.

Druhou skupinou zemí, jež dosud své národní měny eurem nenahradila, jsou nové členské země. V jejich případě je důvodem nedostatečná připravenost národních ekonomik. Přestože není vytvořen přesný „jízdní řád“, všechny by se do eurozóny měly zapojit kolem roku 2010.

Noví členové EU a společná měna. Kolem roku 2010 chtějí společnou měnu přijmout všechny středoevropské země. Nejrychleji plánuje opuštění své národní měny Slovensko, které by slovenskou korunu rádo nahradilo eurem v roce 2009.

Společná měna není jedinou částí HMU. Důležitým nástrojem, který má zajišťovat finanční a ekonomickou stabilitu v EU, je tzv. **Pakt stability a růstu**. Jeho cílem je zabezpečit, aby členské země prováděly takovou hos-

podářskou politiku, která nebude na úkor jiných členských zemí. Hlavním cílem Paktu stability a růstu je, aby členské státy měly přebytekové státní rozpočty, tedy aby více peněz přijímaly, než vydávaly.

Co je to **státní rozpočet**? Státní rozpočet je sestavován vždy na kalendářní rok, tedy od 1. ledna do 31. prosince. Skládá se z příjmů (což jsou hlavně daně) a výdajů (k těm patří hodně položek, třeba platy státních zaměstnanců, výdaje na školství, důchody). Státy často sestavují rozpočty, které jsou v minusu, tedy schodkové, protože politici chtějí více utratit, než kolik vydělají. Narůstá tak státní dluh. Podle EU by se vlády měly chovat zodpovědně a co nejvíce šetřit. V zásadě tento přístup odpovídá situaci běžné rodiny, která někdy rozdíl mezi svými příjmy a výdaji vyvažuje půjčkami. Ty ovšem musí jednou splatit, a to i s úroky. Také státní dluh musí být jednou splacen, takže zatěžuje příští generace.

Společná měna je pro běžné občany výhodná, což lze ukázat hlavně na turistice. V dnešních dnech již není výjimečné, že cestovní kancelář nabízí zájezdy do několika zemí. Výletník se tak podívá postupně do Portugalska, Španělska a nebo do Francie. Za „starých časů“ by potřeboval tři různé měny, které by musel směnit a v bance či směnárně zaplatit nemalý poplatek. Takto může všude platit eurem a výměna peněz jej nic nestojí a nezabírá mu čas.

3.3 Společná zemědělská politika

Evropské zemědělství je dnes velmi diskutované téma. Jedná se o nákladnou a problematickou oblast. Kořeny současných problémů se **Společnou zemědělskou politikou** (SZP) spadají ještě do počátku evropské integrace. Vznik SZP byl spojen s nutným kompromisem mezi zemědělskou Francií a průmyslovým Německem. Do jisté míry se jednalo o „politický obchod“. Francouzská vláda byla totiž přesvědčena, že zemědělský sektor nelze nechat na pospas volnému trhu a že je naopak nutno tuto citlivou oblast chránit.

Ochrana zemědělské výroby je realizována pomocí různých opatření. Nejčastější formou jsou tzv. subvence. Subvence nebo též dotace je finanční podpora poskytovaná z veřejných zdrojů, v tomto případě ze zdrojů EU.

Jednoduchému ekonomickému názoru – proč financovat nákladné evropské zemědělství, když můžeme dovážet levné produkty z rozvojových zemí – bylo oponováno tím, že zemědělství nemá pouze ekonomický rozměr. V zemědělství spatřovali jeho zastánci nástroj péče o krajinu a kultivace venkovských oblastí. Zdůrazňovali též význam zemědělství pro uchovávání místních

kultur a tradic. V neposlední řadě bylo poukazováno i na to, že zemědělství může pomoci proti vysídlování venkova. Navíc v období po druhé světové válce existoval i další pádný důvod, proč chránit a podporovat evropské zemědělství – nutnost zvýšit výrobu a zajistit hladovějící Evropě potravinovou soběstačnost.

Pro účely podpory evropského zemědělství byl v roce 1962 založen **Evropský zemědělský orientační a záruční fond** (EAGGF). Jednalo se o nástroj, který měl napomoci realizovat cíle SZP. Dnes je řazen do soustavy tzv. strukturálních fondů EU (více o strukturálních fondech v příští kapitole).

Konkrétními **ochranářskými opatřeními** byly přírážky pro dovážené zboží a dohody o cenách. V případě dovozu zemědělských produktů do Společenství měly přírážky podobu cel, která zvyšovala dovozní cenu a zdražovala dovážené zboží. Občané členských států tak raději kupovali domácí zemědělské zboží, které clům nepodléhalo. Dohoda o cenách byl naopak nástroj, který zaručoval zemědělcům minimální výkupní ceny za konkrétní výrobky. V případě přebytku tak zemědělské výrobky nekupovali spotřebitelé. Vykupovaly je evropské instituce, neboť spotřebitelé neměli o takové množství zájem.

Postupem času se však SZP dostala do komplikací. Zemědělci měli zajištěn odbyt svých přebytků, které byly odkupovány, přirozeně za vyšší než světové ceny.

Světové ceny se vážou k obchodování mezi státy (mezinárodní obchod). Jsou tvořeny průsečíkem nabídky a poptávky vůči konkrétnímu zboží. Typickými produkty, u kterých se často zmiňují světové ceny, jsou např. ropa či zlato.

Systém dotací vedl k tomu, že se rozvířaly cenové nůžky mezi světovými cenami a cenami v rámci Společenství. Navíc se začaly hromadit přebytky, jelikož zemědělci přirozeně začali upřednostňovat kvantitu nad kvalitou. Je jasné, že takto dotované zemědělství bylo pro Společenství nesmírnou finanční zátěží. Reforma se zdála být zcela neodkladná. Zemědělci si však rychle zvykli na pohodlné řešení zemědělské otázky a veškeré snahy o změnu byly dlouhou dobu vetovány. Dílčí úpravy přinesla až 80. a 90. léta.

Snižování výkupních cen či vnějších cel v rámci reformy bylo zemědělcům kompenzováno zavedením dalších podpůrných programů. V rámci nich se již nejednalo o podporu produkce, ale naopak se jednalo o dávky, které byly účelově vázány na to, zdali byl zemědělec šetrný k životnímu prostředí, uplatňoval modernější technologie do výroby či přijímal opatření, která by jeho výrobky učinila konkurenceschopnější.

Konkurenceschopnost zemědělských výrobků a ekologický rozměr výroby byly v druhé polovině 90. let hlavními body diskuse o SZP. Finanční podpora v rámci SZP neměla být pokud možno plošně poskytována, ale měla být určena především těm výrobcům, kteří přispějí ke kultivaci venkovského prostředí, ať už šetrným obhospodařováním půdy, nebo zaměřením na kvalitu či propojením výroby s cestovním ruchem (tzv. agroturistika). Tento přístup se sice jeví jako přijatelný a logický, nicméně pro zemědělské zájmové skupiny se jednalo o výrazný krok zpět. Přes určité změny není dodnes otázka reformy SZP plně dořešena, jednání proto pokračují dál.

SZP a nové členské státy ze zemí střední a východní Evropy. Dotace do zemědělství pro nové členské státy z bývalého východního bloku (tedy i ČR) byly zachovány. Ovšem ne v takové vysoké míře jako pro dosavadní Patnáctku. Původní členové byli ve výši plateb oproti novým členům zvýhodněni, a to s odůvodněním, že novým členským státům není nutno poskytovat dřívější výdobytky SZP. Tento závěr byl stvrzen přístupovými smlouvami, což v současné době vyvolává v nových členských státech řadu rozporupných nálad spojených s pocitem poškození.

SZP a ČR. Přímé platby pro zemědělce (většinou se jedná o platbu za hektar zemědělské půdy), které vyplývají ze závazků stanovených ve Smlouvě o přistoupení, získává ČR (stejně jako ostatní nové členské státy) pouze ve výši 25 % částky, na niž mají nárok starší členské státy. Přímé platby budou postupně navyšovány (první částku získala ČR v roce 2005). Do roku 2007 bude výše přímých plateb každoročně navyšována o 5 procentních bodů. Poté dokonce o 10 procentních bodů. Plnou výši přímých plateb z evropského rozpočtu bude moci ČR nárokovat od roku 2013. Tehdy teprve dojde k rovnoprávnému stavu mezi starými a novými členskými státy.

3.4 Regionální politika EU

Regionální politika EU (oficiálně politika hospodářské a sociální soudržnosti) existovala dlouhou dobu ve stínu podpor do zemědělského sektoru. Čím více se však snižovaly platby do zemědělství, tím více byly navyšovány prostředky pro regionální politiku. Dnes jsou tyto dvě nejnákladnější politiky EU, co do určených výdajů, rovnocenné.

Hlavní cíl evropské regionální politiky spočívá ve **snižování rozdílů mezi regiony**. Odstranění propastných schodků mezi ekonomickou úrovní jednotlivých evropských regionů je považováno za nezbytný předpoklad harmonického soužití členských států v EU.

Regionální nerovnost neboli regionální disparita je ústřední termín evropské regionální politiky. Většinou je vyjadřována výší HDP na obyvatele daného regionu. Pro účely měření regionálních disparit byl vytvořen systém přiměřeně stejných a tedy i porovnatelných územních celků – tzv. **regiony NUTS**. Systém NUTS (odvozeno od francouzského Nomenclature des unites territoriales statistiques) spočívá v rozčlenění regionů do šesti administrativních skupin, a to dle velikosti: NUTS 0 odpovídá úrovni státu, NUTS 1 pak zemím, NUTS 2 sdruženým krajům (tzv. regionům soudržnosti), NUTS 3 krajům, NUTS 4 okresům a konečně NUTS 5 jednotlivým obcím.

Víte, do jakého regionu NUTS 2 a NUTS 3 patří obec, kde bydlíte? Pokud ne, zeptejte se třeba vašeho starosty.

Hrubý domácí produkt (HDP) je klíčový ukazatel vývoje ekonomiky, který vyjadřuje celkovou hodnotu toho, co bylo na určitém území za určité období vyprodukováno. HDP je součtem spotřeby, investic, výsledku zahraničního obchodu a výdajů vlády. Když přepočítáme HDP na jednoho obyvatele (vydělíme HDP počtem obyvatel dané země), dostaneme HDP na hlavu, které se používá při mezinárodním srovnávání vyspělosti ekonomik. Tento ukazatel používá například i Evropská unie při rozdělování příspěvků z evropských fondů.

Hlavním nástrojem regionální politiky EU jsou tzv. **strukturální fondy**. Strukturální fondy se dnes staly často zmiňovaným pojmem, kterému se přikládá téměř až magická moc. Tento pohled je samozřejmě zjednodušený. Strukturální fondy sice pro členské státy a jejich občany představují velké finanční možnosti – podporují rozvoj regionů, nicméně jejich využití je v konkrétních projektech svázáno s řadou přísných norem.

Strukturální fondy mají vždy vyhrazený určitý obnos financí na předem vymezené oblasti. Tyto oblasti podpory stanovuje Evropská komise vždy pro tzv. finanční období (většinou šesti- či sedmileté). V současné době jsme na počátku finančního období 2007–2013.

Systém strukturálních fondů. Mezi **strukturální fondy** se řadí: Evropský regionální rozvojový fond (ERDF), dále Finanční nástroj pro řízení rybolovu (FIGF), Evropský sociální fond (ESF), též v minulé kapitole zmíněný EAGGF a někdy se k nim připočítává i Fond soudržnosti (často též Kohezní fond, KF). ERDF poskytuje finanční podporu pro projekty zlepšující podmínky pro podnikání, pro vznik a udržování pracovních míst, pro infrastrukturní projekty apod. (tzv. tvrdé projekty). ESF se naopak zaměřuje na tzv. měkké projekty, tedy na podporu společenských aktivit, rovných příležitostí pro muže a ženy či lepší zapojení znevýhodněných skupin do společnosti (handicapované obyvatelstvo, menšiny apod.). EAGGF podporuje zemědělský sektor, a to tím způsobem, že např. financuje aktivity mladých zemědělců, restrukturalizaci a modernizaci starých výrobních postupů. FIGF je jakýmsi doplňkem pro EAGGF a podporuje obdobné aktivity, ovšem zaměřené na rybářský sektor. Konečně Kohezní fond se zaměřuje na rozsáhlé infrastrukturní projekty (např. dálnice či železnice) a projekty pro ochranu životního prostředí. Tyto projekty ovšem musí mít celoevropský význam (např. vybudování evropské dopravní tepny či vyčištění řeky protékající více členskými státy).

Pro období 2007–2013 vymezila Evropská komise tři hlavní **cíle finanční podpory**: I. konvergence: podpora růstu a tvorby pracovních míst v nejméně rozvinutých členských zemích a oblastech; II. regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost; III. evropská územní spolupráce: podpora harmonického a vyváženého rozvoje na území Unie. Tyto složité názvy však mají jednoduchou náplň. První cíl podporuje aktivity financované ze strukturálních fondů, které směřují do nejhudších regionů v EU (v ČR se jedná o všechny kromě Prahy). Druhý cíl podporuje ty regiony, které nedosáhnou na podporu z cíle 1. (jsou již relativně ekonomicky vyspělé). V rámci 2. cíle se tak podporují spíše měkké projekty související s rozvojem společnosti a lidských zdrojů. Třetí cíl podporuje spolupráci mezi regiony v EU a výměnu zkušeností.

Česká republika, ještě než vstoupila do Evropské unie, mohla čerpat nemalé finanční prostředky na rozvoj svých regionů (tzv. **předvstupní pomoc**). V rámci nich mohla ČR získat finance na projekty od výstavby silnic přes vybudování obecní kanalizace až po zavádění ekologičtějších a modernějších postupů do zemědělství. Vstupem do EU pak ČR získala možnost čerpat dotace přímo. Vztah ČR (i ostatních členských států) a EU je v případě této politiky trochu odlišný než u zemědělství. Evropská komise nastavuje pomocí cílů a finančních období jen pouhý rámec (mantinely). ČR si pak může sama stanovit vlastní cestu, jak dotace v rámci mantinelů přerozdělit. Jednotlivá ministerstva vyhláší tzv. výzvy, které v souladu s cíli EU poskytují úspěšným žadatelům finanční pomoc na rozličné projektové aktivity. Psaní a uskutečnění těchto projektů je velmi náročné a je též spojeno se složitým řízením. Ovšem vzhledem k výši přidělovaných dotací se podání žádosti vyplatí.

Pomocí strukturálních fondů se vybudovaly např. lázně v Lednici na Moravě a provedla se rekonstrukce kanalizace v Karviné či rekonstrukce silnice II/141 Prachatice–Volary.

Peněz pro ČR je v rámci regionální politiky opravdu hodně. Od roku 2007 do 2013 může ČR získat z evropských fondů na své projekty až 100 miliard Kč ročně. Pro srovnání: celkový roční státní rozpočet ČR činí necelých 900 miliard Kč.

Pokuste si vzpomenout, zdali nestojí ve vaší obci informační tabule se symboly EU a textem, že byl daný projekt (např. kanalizace či silnice) podpořen z prostředků EU. Pokud ano, čeho se projekt týkal a v rámci jakých konkrétních programů evropské regionální politiky byl hrazen?

3.5 Sociální politika

Pro **sociální politiku EU** je ze všeho nejvíce typická určitá dvojkolejnost. Stejně tak jako jsou zcela odlišné sociální systémy jednotlivých členských států (např. rozdíl mezi řešením sociálních otázek ve Velké Británii a např. v Německu či Švédsku), tak jsou odlišné i návrhy na fungování evropské sociální politiky. Vzhledem k těmto rozdílům v jednotlivých členských státech může sociální politika EU existovat pouze v rovině obecných cílů.

Míra sociálních jistot zaručených státem se v evropských zemích významně odlišuje. Typickým příkladem silného sociálního systému – tzv. **welfare state** (stát blahobytu) – jsou skandinávské země (hlavně Švédsko a Norsko). Tyto státy se vyznačují vysokou mírou zdanění obyvatelstva. Příjmy z daní jsou z velké většiny přerozdělovány ve formě sociálních dávek, sociálního zabezpečení, podpory nezaměstnaným apod. Naopak zemí s tradičně slabším sociálním systémem je např. Velká Británie. V zemích se slabší sociální politikou je např. časté školné na vysokých školách či zpoplatněné zdravotnické služby.

Poradním orgánem ve věcech sociální politiky je Hospodářský a sociální výbor.

Nalistujte stranu 48. Jaké jsou funkce Hospodářského a sociálního výboru, kolik má členů?

Evropská komise se vzhledem k nastavení sociální politiky může oficiálně vyjadřovat pouze ve velmi obecných heslech a frázích a nemá aktuálně téměř žádné možnosti, jak tato obecná tvrzení naplnit v jednotlivých členských státech. Tato určitá bezmocnost Evropské komise je v současné době patrná i na tzv. Sociální agendě 2005–2010, která byla Evropskou komisí přijata v únoru roku 2005. Nosným mottem agendy je: „Sociální Evropa ve světovém hospodářství: pracovní místa a příležitosti pro všechny.“

Evropská unie by měla být dle Sociální agendy založena na „vyváženém hospodářském růstu, cenové stabilitě, vysoce konkurenceschopném sociálně-tržním hospodářství směřujícím k plné zaměstnanosti a společenskému pokroku, vysokém stupni ochrany a zlepšování kvality životního prostředí“. Tyto cíle jsou však již na první pohled značně ambiciózní.

Effektivním nástrojem sociální politiky na evropské úrovni je již zmíněný **ESF**. Podpora z ESF je však, paradoxně, připočítávána k politice hospodářské a sociální soudržnosti (regionální politice), v rámci které jsou z ESF podporovány projekty od rekvalifikace nezaměstnaných přes zvyšování zaměstnanosti absolventů škol po projekty zaměřené na začleňování znevýhodněných skupin do společnosti.

Pro ČR je jednou z nejožehavějších otázek spjatých s evropskou sociální politikou volný pohyb pracovníků. Z obavy před levnou pracovní silou nových členských států (tedy včetně ČR) byla zavedena přechodná období, v jejichž rámci mohou původní členové pohyb pracovníků omezit, a to maximálně na sedm let. Tuto možnost již od počátku odmítlo využít několik států (Velká Británie, Irsko či Švédsko) a svůj pracovní trh plně novým členským státům otevřely. K těmto zemím se dodnes připojilo dalších pět (Finsko, Španělsko, Portugalsko, Řecko a Itálie). Zbýlých sedm starých členských zemí však s otevřením pracovního trhu stále otálí.

Zrušení omezení volného pohybu pracovníků má pro ČR významný dopad. Pokud dojde k plnému otevření pracovního trhu, může jakýkoliv občan volně a legálně pracovat v libovolném členském státě. Pro prázdninové brigády v zahraničí je však zatím lepší zvolit zemi, která omezení pro české pracovníky nemá.

Další zajímavou záležitostí z oblasti sociální politiky je způsob plateb a vyplácení sociálního zabezpečení. Pokud se český občan rozhodne pracovat v některém členském státě, začne v něm také odvádět sociální pojištění. Způsob odvodů podléhá výhradně právním předpisům tohoto členského státu. Obdobně od státu, ve kterém bude pojištěn, bude také pobírat i sociální dávky. V neposlední řadě je dobré zmínit i nastavení zdravotního pojištění. Pokud se český občan nachází v jiném členském státě, má nárok na minimální zdravotní péči. Její úroveň se však v členských státech liší a s českým občanem se bude nakládat jako s občanem tohoto státu. V mnoha zemích EU je obvyklé spolufinancování lékařských zákroků, a tak za zákrok např. v ČR bezplatný by musel český občan jinde zaplatit třeba i nemalou částku. Pro účely zahraniční cesty, obzvláště do těch členských států, kde je lékařská péče obvykle spoluhrazena pacientem, je tak dobré se připojistit.

3.6 Společná zahraniční a bezpečnostní politika

Evropská integrace se ve svých počátcích zaměřovala především na ekonomiku, proto prvních čtyřicet let integračního procesu myšlenka o **Společné zahraniční a bezpečnostní politice** (SZBP) neměla místo v právu ES.

Co je evropské právo? Nalistujte na straně 47 kapitulu o Evropském soudním dvoru.

Evropská integrace zkrátka nebyla tak pokročilá a neměla tolik úspěchů, aby státy cítily potřebu sblížovat také své postoje v mezinárodních vztazích. Spolupráce na poli zahraničních vztahů se proto dlouho uskutečňovala výhradně mezivládně, a to v rámci Evropské politické spolupráce (EPS). Její mezivládní charakter přetrval od založení v říjnu 1970 až do 90. let minulého století.

Co to byla **Evropská politická spolupráce**? Jejím obsahem byly konzultace mezi členskými státy v oblasti zahraniční politiky, jejichž výstupem měla být společná stanoviska v mezinárodních organizacích.

Po přijetí Smlouvy o EU, která ukotvila postavení SZBP, se charakter „vnějšího hlasu“, v němž měla dřívější spolupráce ve sféře zahraniční politiky ústít, začíná pozvolna měnit.

Nalistujte na straně 22 význam Smlouvy o EU.

Odpověď na otázku „proč se vnější hlas EU změnil“ je jednoduchá: EU se stala po přijetí dalších států mocností, od níž se očekávala pomoc či řešení mezinárodněpolitických problémů celého světa. Přesto je SZBP nadále považována za **mezivládní politiku**, v tzv. Maastrichtském chrámu je obsahem druhého pilíře.

Nalistujte na straně 24 Maastrichtský chrám.

Citelným zklamáním a velkou lekcí pro EU byla občanská válka v bývalé Jugoslávii. EU se pokoušela zastavit konflikt mírovou cestou, diplomatické pokusy se ale ukázaly jako neúspěšné. Bez vlastních vojenských kapacit EU krizi řešit nemohla.

Současná podoba SZBP je upravena Smlouvou z Nice.

V praxi se „nadnárodnost“ SZBP projevuje velkým počtem oblastí SZBP, o kterých Rada EU (v tomto případě Rada ministrů zahraničí) hlasuje nikoliv jednomyslně, ale pomocí kvalifikované většiny. Jednomyslné hlasování stále

sehrává důležitou roli, a to zvláště u vojenských akcí EU. SZBP je ale nyní přece jen účinnější.

Válka v bývalé Jugoslávii. Oblíbené dovolenkové letovisko se v 90. letech minulého století stalo dějištěm krvavé občanské války. Jugoslávie vznikla po první světové válce a sestávala z několika svazových republik (Srbsko, Chorvatsko, Černá Hora, Makedonie, Slovinsko, Bosna a Hercegovina) a několika národností. Po pádu komunistické totality, která stát držela pohromadě, se Chorvatsko a Slovinsko rozhodlo vydat samostatnou cestou. Většinové Srbsko bylo proti, a tak ve většině svazových republik vypukla občanská válka. Nejkrvavější byla v mnohonárodnostní Bosně a Hercegovině, nevyhnula se však ani Chorvatsku či Kosovu. Dnes již Jugoslávie neexistuje.

V čem byla důležitá Smlouva z Nice? Nalistujte kapitolu 1.7.

Hlavní cíle SZBP nejsou nijak objevené a původní. Politika má dvojí rozměr – vnitřní (směrem do EU) a vnější (vně EU). V rámci EU je cílem SZBP posílení bezpečnosti EU a prosazování hodnot, na nichž je EU založena. Směrem „ven“ je politika zacílena na prosazování mezinárodní bezpečnosti a míru, podporu mezinárodní spolupráce a podporu demokracie a lidských práv. Hlavním dokumentem, z něhož tyto hodnoty vycházejí, je Charta OSN.

Co je **Charta OSN**? Charta Organizace spojených národů byla přijata v červnu 1945 a je základním dokumentem OSN. Dokument kromě úpravy chodu OSN obsahuje také závazek pracovat pro mírové uspořádání světa atd. Obsah Charty OSN má pro země, které ji podepsaly, přednost před jinými mezinárodními závazky. Charta OSN je dokumentem, na kterém stojí mezinárodní uspořádání po druhé světové válce. Znění preambule naleznete například na www.osn.cz.

Jak již název napovídá, SZBP je politikou, která se skládá ze zahraniční a bezpečnostní politiky, součástí je také humanitární pomoc a pomoc rozvojevému světu.

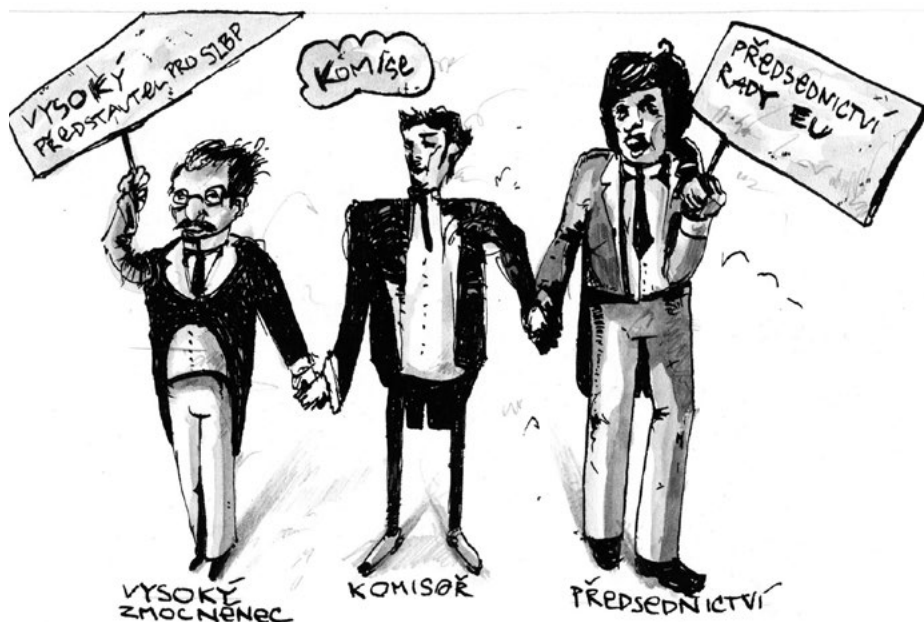
Další tváře SZBP. Zahraniční politika EU se neodehrává jen v podobě tradiční diplomacie. Důležitou součástí je pomoc prostřednictvím projektů, jež jsou určeny především rozvoje- vým zemím. Tyto projekty nejsou zaměřeny jen na ekonomickou pomoc, ale také na podporu budování demokracie či ochranu lidských práv. Každý rok vydá EU na tyto projekty 6 miliard €.

Hlavními diplomatickými partnery EU jsou pochopitelně nejdůležitější hráči světové politiky – USA, Japonsko, Čína a Rusko. Tradiční vztahy ale udržuje EU také například se zeměmi středomoří Afriky či rozvojovými

zeměmi v Africe. Speciální a důležitou pozici pak mají vztahy se zeměmi, které pomýšlí na vstup do EU.

Zosobněním SZBP je **Vysoký zmocněnec pro SZBP**, kterým je Javier Solana, bývalý generální tajemník NATO. Není ovšem jediným vykonavatelem SZBP.

„Trojjediná“ společná zahraniční a bezpečnostní politika. Vysoký zmocněnec není jediným zahraničněpolitickým představitelem EU. Ne nevýznamnou roli sehrává komisař EU pro vnější vztahy a stát, který předsedá Radě ministrů EU.

SZBP je pro svou citlivost pro členské státy poměrně problematickou politikou. Řada národních vlád má totiž vlastní mocenské ambice, členské státy také mají odlišnou tradici a upřednostňují vztahy s různými zeměmi. Je třeba logické, že Španělsko upřednostňuje spíše spolupráci se zeměmi severní Afriky, zatímco pro evropské sousedy Ruska jsou důležité kontakty s touto mocností. Problémem je již zmíněné používání jednomyslného hlasování u některých zvláště citlivých záležitostí. Stávající právní úprava SZBP umožňuje státu nehlasovat a nenarušit tak vůli ostatních zemí k akci. Jednomyslnost je ale stále vyžadována u všech součástí SZBP, které mají vojenský či obranný rozměr. Při dnešním počtu států EU nebyla například schopna zaujmout jednotný názor na válku v Iráku.

3.7 Justice a vnitro

Spolupráce evropských zemí na poli **policejní práce a soudnictví** se na první pohled zdá jako logická, vítaná a přirozená. Zločin přece nezná hranice.

Jenže zatímco zločinci všech zemí úspěšně spolupracovali od nepaměti, o spolupráci ochránců totéž říct nelze. Z kulturních, historických a společenských důvodů totiž je i dnes pro členské země EU obtížné připustit hlubší integraci na policejním a soudním poli. Každý stát má své vlastní zákony, které se opírají o odlišné tradice. Ochrana občana před bezprávím je navíc klasickým úkolem státu. Představa, že se jí stát vzdává ve prospěch někoho jiného, je obtížně uskutečnitelná.

Spolupráce v oblastech justice a policie přesto není v plenkách a má za sebou slušnou historii. Její základy byly položeny v 70. letech minulého století, mezi klíčové oblasti spolupráce členských zemí byla zařazena až Smlouvou o EU. Pozdější amsterodamská revize Smlouvy o EU pak určuje EU jako prostor svobody, bezpečnosti a spravedlnosti, což je pro uskutečnění této politiky důležité. Každý občan státu EU by se totiž měl cítit na celém území Společenství ochraňován a neměl by se obávat třeba vycestovat ze své rodné země.

Smlouva o EU – nalistujte stranu 22.

Základním cílem vnitřní politiky justice a spravedlnosti je naplnit a uskutečnit tuto představu. Občané EU by měli mít ve všech zemích Unie zajištěná stejná základní práva a svobody, například v přístupu k právním službám. Nedílnou součástí této politiky je také ochrana EU před terorismem, která získala na důležitosti po útocích na newyorské Světové obchodní centrum v září 2001. „Nový impulz“ pak protiteroristické politice poskytly také útoky na evropském území, například odpálení sebevražedných náloží v londýnském metru v létě 2005.

Politika justice a vnitra je součástí třetího pilíře tzv. Maastrichtského chrámu.

Stejně jako u SZBP se jedná o mezivládní spolupráci, takže z hlediska rozhodování leží hlavní břímě na Radě EU, která hájí zájmy států.

Rada EU a její fungování – nalistujte stranu 44.

Důvod je prostý. Jak již bylo řečeno, policie a právní řád (systém soudů, právní systém, zákony) se v každé zemi navzájem liší a jejich podoba je hodně odvislá od místních tradic. Ne všechny země jsou navíc zapojeny do tzv. **schengenského systému**, takže spolupráce nemůže být úplná.

Co je **schengenský systém**? Zjednodušeně řečeno, schengenský systém, tedy soubor dohod a nařízení umožňující volný pohyb občanů zemí EU v rámci EU, byl stvořen v letech 1986 a 1990. Znamená hlavně odstranění hraničních kontrol mezi zeměmi EU a zvýšenou spoluprací mezi jejich policejními sbory. Vznikl například schengenský informační systém, který policiím umožňuje sdílet třeba databázi odcizených věcí. Pro běžného občana zapojených zemí „Schengen“ znamená, že nemusí při cestách po zapojených státech používat pas. Všechny státy EU se na „Schengenu“ dosud nepodílí. Schengenská zóna zatím nezahrnuje nové členské státy a také ostrovní členy EU – Velkou Británii a Irsko. Tyto země nadále provádějí hraniční kontroly. ČR, stejně jako ostatní země posledního rozšíření, do systému vstoupí nejdříve v roce 2008.

Schengenský prostor

Pojetí politiky obsahuje a pokrývá taková témata, jako jsou základní práva občanů, občanství EU, volný pohyb osob, otázky azylových záležitostí, vízové problematiky, ochrany hranic EU a spolupráce policejních a soudních úřadů.

Azyl a víza. Evropská unie představuje pro řadu obyvatel jiných zemí magnet ze dvou důvodů. První jsou politické. Ve světě je totiž řada států, které jsou nedemokratické a pronásledují zastánce některých náboženství či politických názorů. EU může lidem, kteří jsou ve své vlasti z těchto důvodů pronásledováni, poskytnout útočiště, tzv. azyl. Naopak, přistěhovalcům, které do EU láká jen vidina blahobytu, se EU brání tzv. vízy. Vízum znamená, že pro překročení hranice je potřeba získat od cílového státu povolení.

Základní hodnotou, ze které politika justice a vnitra vychází, je respekt všech států EU k lidským právům, demokratickým institucím a právnímu stá-

tu. Nástroji, jimiž je politika v oblasti justice a vnitra uplatňována, jsou především spolupráce policejních, justičních a celních orgánů členských zemí. Důsledkem snahy o větší vzájemné přiblížení a koordinaci této politiky je vznik agentur **Europol** a **Eurojust**.

Co je to Europol a Eurojust? **Europol**, který vznikl Smlouvou o EU, zatím spíše bojuje o své „místo na slunci“. Zjednodušeně řečeno, jedná se o organizaci, která má napomáhat rozvíjení policejní spolupráce v EU zejména v oblastech boje proti vážným formám mezinárodního zločinu. Europol začal fungovat s omezenými pravomocemi až v roce 1994, kdy vznikla jeho protidrogová jednotka. Plné kompetence začal Europol vykonávat v roce 1999. K dalšímu rozšíření jeho sfér působnosti pak došlo od roku 2002, a to jako reakce na vzrůstající hrozbu terorismu. Europol by ale v žádném případě neměl fungovat jako evropská FBI, takže by se v dohledné době neměl stát skutečnou policií.

Reakcí na skutečnost, že volného pohybu osob mohou zneužívat také zločinci, bylo založení **Eurojustu**. Eurojust, který svou práci zahájil v dubnu 2003, lze ve stručnosti popsat jako soubor žalobců a právníků ze všech zemí EU. Jeho úkolem je usnadnit práci vyšetřovatelům a žalobcům a napomáhat práci Europolu.

Velkou vymožeností politiky justice a vnitra je vznik evropského zatykače. EU jej zavedla jako nástroj pro boj s terorismem. Na jeho základě může být pachatel zatčen v libovolné zemi EU a okamžitě vydán do státu, v němž spáchal trestný čin. **Eurozatykač** se vztahuje na výslovně stanovené trestné činy a má především urychlit předávání osob mezi orgány členských zemí EU. Nehrozí tedy, že by byl uplatňován třeba na drobné krádeže.

Na eurozatykači je nejlépe vidět, proč je spolupráce policie a soudů složitá. Rada EU jeho vznik přijala již v roce 2002; do konce roku 2003, kdy měl platit ve všech zemích EU, jej přijalo za svůj jen 8 členských zemí.

Potíže s eurozatykačem. Ne všechny země se vznikem eurozatykače souhlasí, což jen dokládá, že spolupráce v policejních a justičních věcech je obtížná. Například Německo, jeden z tradičních motorů integrace, jeho zavedení do svého právního řádu odmítlo na základě nálezu Ústavního soudu. Spory vzbuzoval eurozatykač také v ČR, kde s jeho schválením nesouhlasil například prezident Václav Klaus. Česká republika se přesto do tzv. schengenského systému zapojuje. Konkrétním příkladem bylo předání Ukrajince, kterého německá policie stíhala za vraždu. V únoru 2005 jej zadržela česká policie a na základě Schengenu předala do Německa.

3.8 Lisabonská strategie

Na jaře 2000 zasedli v portugalském hlavním městě Lisabonu představitelé členských států. Evropská unie totiž začala hospodářsky ztrácet dech. V porovnání s USA vykazovala nižší hospodářský růst a navíc ji čekalo rozšíření o 10 nových a v zásadě chudých států ze střední a východní Evropy. Na setkání v Lisabonu byly stanoveny cíle na příštích 10 let, které měly řešit stávající problémy. Evropská unie se, podle prohlášení z Lisabonu (proto tzv. **Lisabonská strategie**), měla stát do roku 2010 nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější znalostní ekonomikou, schopnou udržitelného hospodářského růstu s více a lepšími pracovními místy.

Co si dokážete představit pod spojením „nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější znalostní ekonomikou, schopnou udržitelného hospodářského růstu“?

Lisabonská strategie celkově mapuje prohlubující zaostávání Evropy, které je možno zvrátit pomocí vyšších dotací na vzdělávání, výzkum a vývoje. Termín „znalostní ekonomika“, na kterém je Lisabonská strategie postavena, znamená zavádění nových technologií a výzkumných poznatků, jelikož věda a moderní technologie se stávají v současné době hlavním faktorem podporujícím ekonomický růst a zvyšujícím zaměstnanost a konkurenceschopnost.

Evropa má silný výzkumný potenciál a udržuje si výbornou pozici například v lékařském či chemickém výzkumu. Na prvním místě je v některých moderních odvětvích, jako jsou telekomunikace či letectví. Evropská komise však upozorňuje na skutečnost, že ve výzkumné činnosti EU zaostává, a to zejména za USA a Japonskem. V roce 2000 bylo v USA na výzkum a vývoj vynaloženo o 100 mld. eur více než v Evropě a odstup dále narůstá. Rozdíl je také v počtu vědeckých pracovníků v poměru k počtu obyvatel, který je v Evropě 2–3 krát menší než v USA či Japonsku.

Definujte pojmy:

Nejkonkurenceschopnější

.....

Nejdynamičtější

.....

Znalostní ekonomika

.....

Udržitelný hospodářský růst

.....

Kromě této ekonomické dimenze má Lisabonská strategie také **sociální** a **ekologický** rozměr. Hospodářský růst totiž nesmí být na újmu soudržnosti mezi jednotlivými sociálními vrstvami a nesmí ani zhoršovat životní prostředí. Sociální dimenze souvisí např. se snižováním nezaměstnanosti či s větším zapojením žen do pracovního procesu.

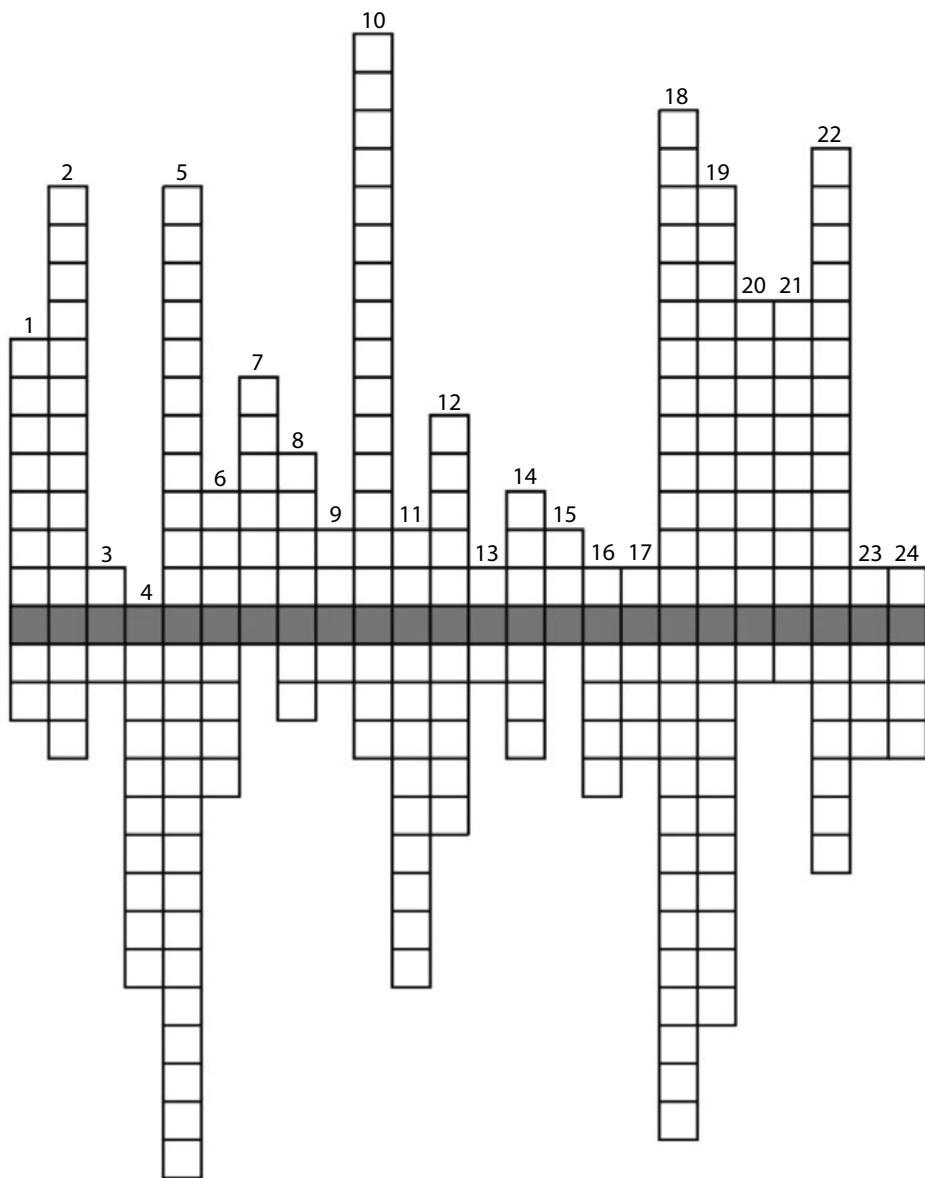
Relativně vysoká nezaměstnanost je jednou ze slabin Evropské unie. Nyní je bez práce zhruba 10 % práce schopného obyvatelstva.

Ekologická dimenze je též logickou součástí Lisabonské strategie. Prioritami se v této souvislosti stalo řešení problémů spojených s klimatickými změnami, dopravou, ochranou veřejného zdraví či nakládáním s přírodními zdroji.

V roce 2005 bylo zřejmé, že cíle Lisabonské strategie nejsou splnitelné do roku 2010. Předseda Evropské komise José Manuel Barroso byl postaven před rozhodnutí, jak se k Lisabonské strategii postaví. Cíle nezpochybnil, pouze navrhl změnu obsahu strategie. Nechal se tehdy slyšet, že „(...) evropská politika se nedá dělat v Bruselu, hlavních městech členských zemí EU, na úrovni ministerstev. Evropská myšlenka se musí realizovat v domácnostech, ve školách, v podnicích, univerzitách.“

V současné době se Evropa nachází v „druhém poločase“ svého úsilí dosáhnout do roku 2010 toho, aby evropská ekonomika byla nejvýkonnější a nejkonkurenceschopnější znalostní ekonomikou na světě. V současné době je zřejmé, že se dosáhnout tohoto cíle ve stanoveném čase nepodaří. Přesto nelze jen z tohoto důvodu cíle Lisabonské strategie zavrhnout, jednotlivé cíle trvají, jen cesta k jejich realizaci bude složitější, než se zdálo.

- 1) Jak se nazýval dnes již neexistující stát, jehož občanskou válku nedokázala EU vyřešit diplomaticky?
- 2) Který nástroj umožňuje zatknout zločince v libovolné zemi EU a předat jej do země, kde čin spáchal?

- 3) Který stát představuje pro EU výraznou konkurenci?
- 4) Která oblast působení EU je považována za jádro evropské integrace?
- 5) Která politika EU představuje pro rozpočet výraznou zátěž?
- 6) Který dokument poskytl inspiraci pro definování cílů Společné zahraniční a bezpečnostní politiky?
- 7) Která organizace v EU se zabývá mezinárodním zločinem?
- 8) Jaký je jiný výraz pro soudnictví?
- 9) Jak se nazývá systém přiměřeně stejných evropských regionů?
- 10) Jak se nazývá program z roku 2000 definující cíle pro rozvoj Evropy?
- 11) Jak se nazývají fondy, které jsou určeny pro financování rozvoje evropských regionů?
- 12) Které hlasování uplatňuje EU u vojenských akcí?
- 13) Jaký je hlavní cíl společné zahraniční a bezpečnostní politiky (shoduje se s původním cílem evropské integrace)?
- 14) Který stát blokoval v šedesátých letech 20. století vytvoření společného trhu?
- 15) Který ukazatel je využíván k měření regionální nerovnosti?
- 16) Jak se též nazývá finanční podpora?
- 17) Jak se nazývá známka označující kvalitní české výrobky?
- 18) Jak se označovaly konzultace mezi členskými státy v oblasti zahraniční politiky?
- 19) Která instituce vydává eurobankovky a euromince?
- 20) Který pojem vystihuje vyjednávání a navazování spolupráce mezi státy na vysoké úrovni?
- 21) Jak se nazývá systém, který ruší kontroly na hranicích mezi zeměmi EU?
- 22) Který dokument pojednává o stabilitě národních rozpočtů?
- 23) Který stát vstoupil do eurozóny neoprávněně?
- 24) Který východní stát je významným zahraničním partnerem EU?

Zodpovězte tajenku:
.....
.....
.....
.....

4. MULTIKULTURNÍ EVROPA – MOŽNOST, JAK CESTOVAT ZA VZDĚLÁVÁNÍM

Pojem „**multikulturní Evropa**“ zahrnuje rozmanitost danou 27 členskými státy, jejichmi občany, různorodou kulturou či odlišnými zvyky.

Jak zní heslo Evropské unie?

Je nasnadě, že poznávání této rozmanitosti a výměna zkušeností může upevňovat nejen soudržnost Evropské unie, ale umožní i osobní rozvoj jedince. Vždyť alespoň část studia v zahraničí je již dnes nevyřčenou podmínkou dalšího růstu. Nelze se tedy divit nad faktem, že počet studentů středních a vysokých škol, kteří absolvují stáž na zahraniční škole, stále roste.

Studentská mobilita, tj. cestování za vzděláváním, je hojně podporována Evropskou unií. Vzájemné poznávání totiž snižuje rasismus a xenofobii a přispívá k toleranci mezi národy. Navíc umožňuje uchazečům o studium v jiném členském státě seznámit se s odlišnými výukovými metodami či dokonce výukovými programy.

Současné vzdělávací programy Evropské unie začaly vznikat počátkem 90. let a dnes pokrývají širokou škálu zájmů studentů. Souhrnem všech dílčích programů EU je program **Socrates**, který se skládá ze tří základních složek.

Struktura programu **Socrates**. Socrates je složen z programů: a) Comenius, který pokrývá aktivity všeobecného vzdělávání, b) Erasmus, který je zaměřen na univerzitní vzdělávání, c) Grundtvig, který je zaměřen na celoživotní vzdělávání či na tzv. další vzdělávání. Z pohledu středoškolského studenta není příliš zajímavý.

Mimo program Socrates existuje další evropský program podporující vzdělávání. Nese jméno jiného velikána Evropy: Leonarda da Vinci. Program **Leonardo da Vinci** je orientován na odborné školství a umožňuje výměny na odborných či specializovaných vzdělávacích zařízeních.

Všechny vzdělávací programy mají stejný cíl: zajistit, aby co nejvíce mladých Evropanů mělo možnost dokončit část vzdělávání v jiné zemi EU a lépe tak poznat jiné odlišné kultury a pocvičit se v cizích jazycích. V poslední době je velkou motivací, která žene EU k podpoře vzdělávání, Lisabonská strategie a její nároky. EU totiž jen stěží splní její závěry, nebude-li společností vzdělanou a mající chuť učit se nové věci.

Co to je Lisabonská strategie?

Byla jsem na Erasmu. Dvacetiletá studentka Michaela K. z Frýdku-Místku strávila semestr svého studia ve slovinské Lublani. „Chtěla jsem získat nové zkušenosti a zjistit, jak se studuje na zahraniční univerzitě,” řekla Michaela, která ve Slovinsku studovala svůj mateřský obor politologii. „Kurzů se účastnili hlavně zahraniční studenti, takže jsem mohla porovnávat jejich názory. Tohle mně v Česku trochu chybí.” Michaela dále oceňuje, že se naučila základy slovinštiny, prohloubila si angličtinu, poznala místní kulturu a získala nové přátele. Do Slovinska se čas od času vrací.

EU se nezaměřuje jen na vzdělávací programy, ale podporuje také neformální aktivity studentů. V této souvislosti lze uvést např. **program Mládež** (Youth), jehož záměrem je přispět k dosažení „Evropy vědomostí“ a vytvořit evropský prostor, kde mladí spolupracují na věcech, které je baví.

Úspěšný projekt. Sdružení Slunečnice získalo finanční podporu z programu Mládež pro projekt, který směřoval k zapojení mladých lidí a studentů děčínských škol do péče o lidi s postižením. Ve spolupráci se školami byly realizovány přednášky zaměřené na problematiku mentálního postižení. Se zájemci z řad studentů byly vytvořeny týmy dobrovolníků, které se pravidelně účastnily Klubových odpolední s klienty ústavů. V klubech probíhaly besedy o evropských zemích, konaly se pracovní dílny, divadelní představení atd. Další skupiny dobrovolníků připravovaly pro každý měsíc víkendový výlet, brigádu nebo jinou akci, např. Masopustní rej, Mikulášskou besídku a Den dětí.

Program se pokouší nalézt a udržet rovnováhu mezi osobním rozvojem jednotlivce a kolektivní činností napříč všemi oblastmi společnosti, přičemž sleduje velkou množinu cílů.

Cíle programu Mládež. Cíle programu by měly být dosahovány přirozenou a nenásilnou formou. Jedná se hlavně o umožnění integrace mladých lidí do společnosti obecně a podnícení jejich iniciativního ducha, pomoc mladým lidem při získávání vědomostí, dovedností a kvalifikace a při uvědomování si jejich hodnoty. Projekty by také měly dát mladým lidem možnost svobodně vyjádřit svůj pocit solidarity v rámci Evropy i v širším světovém měřítku a napomáhat boji proti rasismu a xenofobii atd.

Mimo tyto programy umožňují cestování za vzděláváním i **stáže**. Oblíbené jsou stáže u evropských institucí. Například Evropský parlament v rámci podpory vzdělání a profesního tréninku nabízí možnosti několika druhů stáží, aby se mladí lidé mohli blíže seznámit s fungováním Parlamentu. Velmi časté jsou stáže u Evropské komise či dalších institucí EU. Pro žádost o stáž je třeba splňovat několik podmínek přijetí: jedná se o občanství v členské zemi EU nebo zemi kandidátské, věk mezi 18–45 lety, výborná znalost jednoho oficiálního jazyka EU a dobrá znalost jazyka druhého. Žadatel nesmí mít podobnou stáž v jiné instituci EU již za sebou. Délka stáží je různá, například u placených stáží se jedná o 5 měsíců. Je časté, že stážisté, kteří se osvědčí, mají mnohem větší šanci na další zaměstnání v administrativě EU.

Hlavním iniciátorem vzdělávacích a dalších podpůrných programů je Evropská komise. Rozhodně by neměla být podezíraná z toho, že jediným motivem, kvůli kterému podporuje studentské výměny, je zvýšení ekonomického růstu EU. Je sice pravda, že cestování za vzděláváním často předchází cestování za prací či za podnikáním, což přispívá k hospodářskému růstu. Na druhou stranu si je však nutno uvědomit, že se Evropa čím dál víc stává kontinentem, na němž se protínají různé kultury a životní styly. Fakt, že EU podporuje mobilitu a vzájemné poznávání mladých lidí, dokládá, že si uvědomuje význam této oblasti pro klidné soužití různých národů a pro vzájemné porozumění. To, co neznáme, nemůžeme pochopit. A bez pochopení není tolerance a vstřícnost. I do těchto dvou vět by bylo možné shrnout základní myšlenku většiny těchto programů.

Cestovat a studovat v zahraničí není nic neobvyklého a už vůbec ne nemožného. Dnes je už prakticky běžnou záležitostí spolupracovat se školami a souvisejícími institucemi v zahraničí. Nejsnadnějším zdroji k načerpání informací a rad, mj. jak přesně připravit nějaký projekt pro mladé studenty, jsou odkazy na internetu (v češtině): <<http://web.socrates.cz/>>, <<http://www.youth.cz/>>, <<http://www.nvf.cz/>>. Spoustu užitečných informací najdete na stránkách Zastoupení Evropské komise v ČR: <<http://www.evropska-unie.cz/>>.

5. EVROPSKÁ UNIE „NA ŽIVO“ – ZKUŠENOSTI, DOPADY, PRAXE

5.1 Jaká mám v EU práva?

Vstupem ČR do EU se **evropské právo** stalo součástí českého právního řádu. Platí, že evropské právo je nadřazené právu českému. Cílem tohoto principu přednosti je zachování jednotného právního řádu ve všech členských zemích Unie. Jinak by EU nemohla fungovat a občané jejích členských států by neměli zajištěna stejná základní práva.

Evropské právo lze rozlišit následovně: právo Evropského společenství neboli také komunitární právo a právo EU. **Komunitární právo** je platné pouze v prvním pilíři, zatímco **právo EU** představuje širší okruh práva a zahrnuje normy všech tří pilířů EU.

Popište jednotlivé pilíře Maastrichtského chrámu. Proč je jejich dělení důležité?

Komunitární právo je mnohem propracovanější než právo ve zbývajících pilířích. Lze říci, že právo druhého a třetího pilíře EU je svou povahou právem mezinárodním, zatímco právo pilíře prvního představuje svébytný právní systém, který je odlišný jak od mezinárodního práva, tak od práva národního.

Česká republika se nyní může podílet na vypracování primárního práva, které představuje základ právního řádu ES a je vytvářeno členskými státy.

Primární právo. Do primárního práva se řadí zřizovací smlouvy (např. Smlouva zakládající Evropské společenství uhlí a oceli – konec platnosti v červenci 2002, Maastrichtská smlouva, Smlouva z Nice) a smlouvy o přistoupení nových členských států. Primární právo lze připodobnit k ústavnímu právu národního státu.

Pro běžný život je důležitější tzv. **sekundární právo**, tedy právo, s jehož obsahem se občan setkává v konkrétních případech. Podle své závažnosti se dělí na nařízení, směrnice, rozhodnutí, stanoviska a doporučení.

Nařízení jsou bezprostředně závazná a aplikovatelná v České republice přímo. To znamená, že se jimi musí řídit stát, orgány státní správy, občané České republiky a také i firmy.

Směrnice se od nařízení liší tím, že jejich závaznost se omezuje na cíle, jejichž dosažení směrnice požaduje. Musí být zavedeny do českého právního řádu. Nezáleží na způsobu zavedení. Může se to stát prostřednictvím zákona, který přijme Parlament České republiky, nebo vyhlášky konkrétního ministerstva. Důležitá je lhůta naplnění směrnice, tzn. do jakého data musí být směrnice nejpozději provedeny.

Může EU za guláš a svíčkovou? Při vstupu České republiky do EU se hodně zvířila diskuse o směrnici hygieny potravin. „Podle EU nebudeme moci jíst dva dny starý guláš či svíčkovou!“ bili odpůrci vstupu na poplach. Jenže je to tak? Neení. Směrnice jen nařizovala cíl, tedy dodržení hygienických standardů. Způsob, který k dosažení cíle zvolily jednotlivé vlády, byl na nich. Některé vlády, jako třeba tehdejší česká, mohly přijmout velmi přísné vyhlášky, které skutečně zakazovaly ohřívání jídel v restauracích. Jednalo se ovšem o rozhodnutí vlády, nikoliv EU. Stejný příklad platí u případu balených koblih. EU nenařídila, že koblihy musí být v celofánu, ale že musí být spotřebiteli dodány tak, aby byly čisté. Takže stačilo umístit k ošatce s pečivem hygienické rukavice či kleště.

Rozhodnutí jsou závazná pouze pro ty, pro něž jsou konkrétně určena, např. pro státy, jednotlivce nebo firmy. Adresát rozhodnutí musí být vždy jasně označen. Rozhodnutí jsou často využívána při ukládání pokut Komisí konkrétním podnikatelům za porušení soutěžních pravidel (např. zneužití dominantního postavení na trhu) nebo jimi Komise povoluje či zamítá spojování podniků.

Stanoviska a doporučení nejsou závazné právní prameny, vyjadřují jen názor evropských institucí.

Co z toho vyplývá pro české právo? Platí, že české soudy, orgány veřejné správy a soukromé instituce musí komunitární právo použít i v případě, že nebylo zavedeno do vnitrostátního práva. Jinými slovy, právo lze použít přímo a soukromé subjekty nejsou odkázány na zásah státu, který se může při provádění komunitárního práva opozdit.

Pokud by Česká republika evropské právo nedodržovala, vyplynou z toho pro ni důsledky. V prvé řadě může být za nedodržování evropského práva pohnána před Evropský soudní dvůr na základě žaloby pro porušení povinnosti členským státem, kterou podává Evropská komise. Teoreticky tuto žalobu může podat i jiný členský stát, ale v praxi tuto pravomoc členské státy nevyužívají.

Evropskému právu se může český stát, pokud nesouhlasí s jeho zněním, také bránit. Česká republika může podat k Soudnímu dvoru žalobu na neplatnost sekundárního práva. Tuto žalobu mohou podat také soukromé subjekty (jednotlivci, firmy), ale pouze tehdy, pokud je daná norma adresována přímo jim, tedy jen v případě rozhodnutí. U nařízení a směrnic tuto pravomoc nemají, v těchto případech může žalovat jen stát.

Pro české občany je vstup do EU a s ním související změny v právním systému výhodný. Český právní řád se totiž po několika desetiletích komunistic-

kého pseudopráva teprve buduje, což s sebou přináší řadu omylů a pochybení. Evropské právo, které je českému nadřazeno, vychází z několikasetleté tradice, a je proto pro české občany ochranou.

Členstvím v EU vzniklo českým občanům několik práv, která se odvozují od tzv. evropského občanství.

Evropské občanství. Občanství Evropské unie je jedním z důležitých pojmů, který přinesla Smlouva o Evropské unii. Nicméně občanství v tomto případě neznamená státní příslušnost; souvisí spíše s právy a svobodami, které náleží občanu členského státu EU. Občanství EU tedy pouze doplňuje občanství členského státu a v žádném případě je nenahrazuje. Poskytnutá občanská práva jsou dalšími právy navíc.

Jedná se především o to, že občan EU má právo:

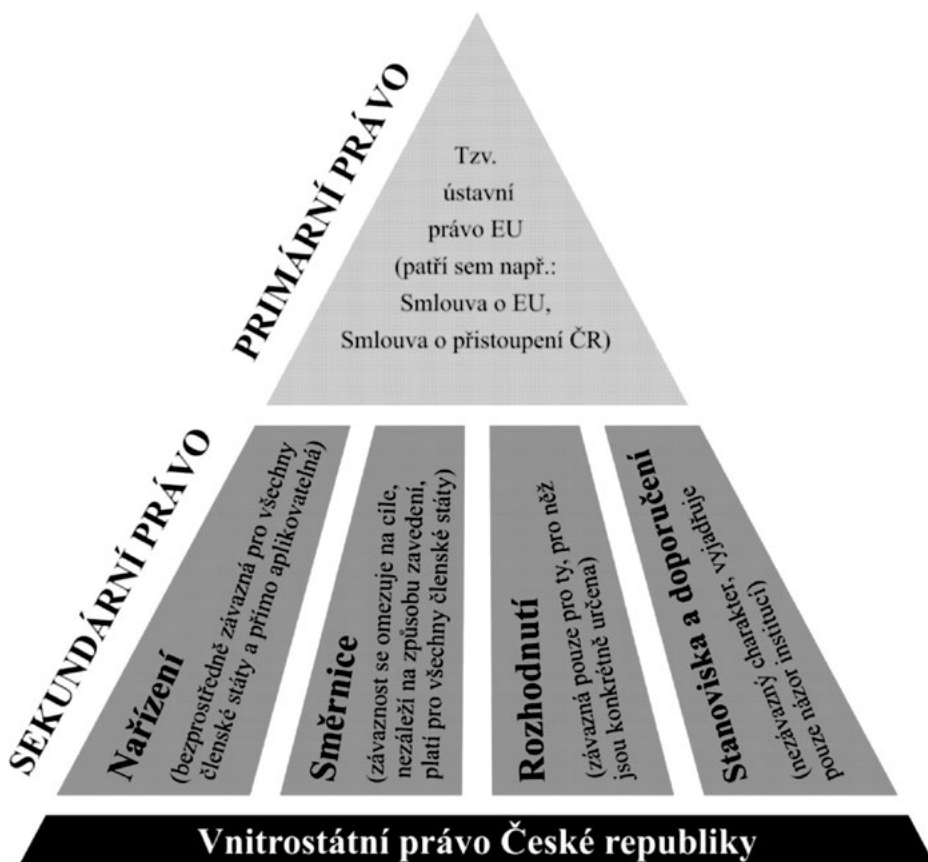
- v zemi, kde chybí jeho vlastní diplomatické zastoupení, může využít konzulát nebo velvyslanectví jiného členského státu

Zachránil tvář vesnice. Jaroslav P. se při vysokoškolském pobytu v Německu zamiloval do Maďarky Michaely. Po dvou letech chození si našel v její vesnici, která ležela v podhůří, práci a odstěhoval se tam. Po dalším roce se vzali a narodilo se jim dítě. Zdálo se, že nic nebrání mladému česko-maďarskému páru ve šťastném životě v krásném prostředí. Jenže za dva roky začala radnice prosazovat, aby byl ve vesnici postaven nový supermarket. Jaroslavovi, který si mezitím s ženou otevřel malý krámk, se podobný nápad nelíbil. Měl ještě v dobré paměti, jak podobné stavby v České republice zhyzdily krajinu a zničily desítky malých obchodů. Přestože byl stále občanem České republiky, vzpomněl si, že může kandidovat v komunálních volbách a názor vesničanů ovlivnit. Sestavil proto kandidátní listinu, program a trpělivě vesničanům vysvětloval, proč jim supermarket spíše uškodí. Volby sice nevyhrál, ale získal takovou podporu, že supermarket nakonec postaven nebyl.

- volně se pohybovat (cestovat) po celém jejím území a pobývat či usadit se kdekoliv
- hledat si pracovní příležitosti a pracovat ve všech členských zemích
- na rovné podmínky zaměstnanců Evropské unie – zákaz diskriminace v zaměstnání
- jako osoba samostatně výdělečně činná může poskytovat služby na celém území EU
- právo studovat, vzdělávat se, připravovat se na budoucí povolání a uskutečňovat výzkum na území EU
- volit a být volen do Evropského parlamentu a má právo k němu podávat petice
- volit a kandidovat také ve volbách do místních zastupitelstev v místě svého pobytu

Pan Beránek na dovolené. Pan Beránek dlouhé roky snil o dovolené v exotické zemi. Česká republika v ní sice neměla své zastoupení, ale pan Beránek se nebál. Před cestou se pojistil, prošel všemi vyšetřeními a na vše se připravil. Nic se nemělo stát. Jenže stalo. Pana Beránka v exotické zemi okradli v jejím hlavním městě. Přišel nejen o peníze, ale také o letenku, kreditní kartu a další nezbytnosti k návratu. V metropoli byla naštěstí ambasáda Velké Británie, kde se pan Beránek jako občan státu EU domohl základní pomoci. Na dovolenou mu sice zůstaly jen hořké vzpomínky, ale dostal se v pořádku domů.

Občan Evropské unie má také právo na volný přístup ke všem dokumentům Unie a členských států Evropské unie. Výjimku z tohoto pravidla mohou udělit pouze Evropský parlament nebo Rada Evropské unie.

Určete, která z uvedených tvrzení jsou pravdivá:

	😊	☹️
Právo Evropského společenství je totožné s právem Evropské unie.	ANO – NE	
Právo Evropské unie je rozsáhlejší než právo Evropského společenství.	ANO – NE	
Primární právo je hlavním a určujícím právem Evropského společenství.	ANO – NE	
Primární právo pro Evropské společenství má stejný význam jako ústava pro národní stát.	ANO – NE	
Sekundární právo má pouze doporučující charakter.	ANO – NE	
V každodenním životě je pro občana důležitější sekundární právo.	ANO – NE	
Členský stát Evropské unie se musí řídit právem evropským.	ANO – NE	
Evropské občanství znamená státní příslušnost Evropské unie.	ANO – NE	
Pokud členský stát nedodrží evropské právo, může být obžalován před Soudem první instance.	ANO – NE	

5.2 Jak si najít v EU práci?

Volný **pohyb pracovních sil** patří k pilířům společného trhu EU. Nové členské státy, které vstoupily v roce 2004 (včetně ČR) do EU, však nemají toto právo na úrovni práva starých členských států. Čeští občané mohou v EU volně cestovat za prací pouze v osmi starých členských státech a deseti nových. Ve zbylých sedmi (Německo, Rakousko, Francie, Belgie, Nizozemí, Lucembursko, Dánsko) si čeští uchazeči o zaměstnání budou muset ještě počkat, maximálně však do roku 2011, kdy končí přechodná období.

Ovšem ani výjezd za prací do států, které svůj pracovní trh otevřely, není zcela bez administrativních či byrokratických opatření. Tyto administrativní úkony však většinou následují až po příjezdu uchazeče do zamýšleného členského státu, nebo spíše až ve chvíli, kdy uchazeč zaměstnání již nalezne. Obecně platí, že se musí pracovník registrovat na příslušném úřadě (např. finanční úřad či úřad práce), který mu na tomto základě vystaví registrační číslo. V některých státech platí povinnost se ještě registrovat k dani či zdravotnímu pojištění. Většinou však ale tyto povinnosti provádí zaměstnavatel za zaměstnance sám.

Cestování v zahraničí je pro mladé lidi velmi atraktivní. Naštěstí již končí doby, kdy čeští „brigádníci“ pracovali bez povolení a často ve velmi špatných podmínkách. Volný pracovní trh v EU zaručuje nejen zajímavé výdělký, ale i zachování standardu pracovních podmínek a ochrany práv zaměstnance. Je proto vhodné nezanedbat komunikaci s příslušnými úřady země v případě pochyb ohledně postupu zaměstnavatele, právo je velmi často na straně zaměstnance.

Jak již bylo zmíněno výše, v sedmi starých členských státech stále ještě platí zákaz pro cestování za prací. Zde je nutno žádat o pracovní povolení, jako by ani ČR nebyla členem EU. Nejbližší přehodnocení tohoto omezení čeká EU v roce 2009. Pokud tyto země ospravedlní vůči Evropské komisi stávající zákaz, mohou jej prodloužit až do roku 2011.

Jel jsem na jahody. „Vyšel jsem školu a bylo mi čerstvě devatenáct. Prázdniny se najednou zdály dlouhé, a tak jsme se s kamarády dohodli, že vyrazíme za výdělkem – sbírat jahody do Skotska. Velká Británie patří mezi země, které nechtějí pracovní povolení po občanech z nových členských států, a toho jsme využili. Sedli jsme na autobus a vyjeli jsme. Najít farmu, která hledá brigádníky, nebylo těžké. Hned kousek od hlavního města Edinburgu se nám to podařilo. Farmář Georgie, jak jsme mu říkali, nám dal vyplnit jednoduchý formulář, který pak poslal na nějaký úřad. Tam jsme museli ještě zaplatit nějaký poplatek a prokázat občankou nebo pasem, že jsme z EU. Dostali jsme registrační číslo a tím to bylo všechno vyřízeno. Jak jsme záhy zjistili, pracovat legálně bylo velmi výhodné. Na jiných farmách prý pracovali na černo nějací Bulhaři a Srbi, a ti měli mnohem menší plat a za horší práci. Práce ve Skotsku byla skvělá zkušenost, vydělali jsme nějaké peníze a hodně jsme toho procestovali. Příští léto se určitě vydám zas, tentokrát asi do Irska.“

5.3 Jak začít v EU podnikat?

Jedna ze čtyř svobod spojených s vnitřním trhem je **volný pohyb služeb**. Příjmy z podnikání založené na poskytování služeb patří dnes k hlavním pilířům moderní ekonomiky. Evropská unie však má v této oblasti určitý „škraloupek“. Přirozeně, nikdo nemůže občanovi jednoho členského státu EU znemožnit podnikat v druhém členském státě. Výjimku tvoří pouze takové služby, které by mohly narušit veřejný pořádek, zdraví či ochranu životního prostředí v daném členském státu.

Výhrada veřejného pořádku, zdraví či ochrany životního prostředí znamená oprávnění dotčeného členského státu zakázat na svém území volný pohyb takto „závadných“ služeb, produktů či osob. Typickým příkladem je např. zákaz vývozu britského dobytku po vypuknutí nemoci slintavky a kulhavky v této zemi, a to z důvodu ochrany veřejného zdraví. Veřejným pořádkem zase argumentovaly finské úřady, když podminily provozování hracích automatů státní licencí.

Na druhou stranu je však volný pohyb služeb doprovázen početnými a mnohdy složitými administrativními úkony, které celou oblast podnikání v EU živ-

nostníkům znepřehledňují. V každém členském státě mají navíc tyto administrativní úkony jinou podobu, což zájemcům o podnikání situaci nezlehčuje.

Obecně platí, že je důležité svou podnikatelskou aktivitu oznámit příslušnému úřadu v daném členském státě (např. příslušný živnostenský úřad či zastupitelský úřad). Toto oznámení je často doprovázeno i registrací. Registraci by neměly úřady bránit, ovšem není vyloučeno, že to určitou dobu potrvá. Oznámením a registrací však povinnosti zájemce o podnikání v jiném členském státě EU nekončí. Musí se ještě nahlásit na příslušných finančních či sociálních úřadech, i když režim této povinnosti, podobně jako výše případných odvodů a poplatků (daně, příspěvky na sociální zabezpečení apod.) se liší stát od státu.

Záměr podnikat v jiném členském státě může navíc zkomplikovat i požadavek odbornosti. Ne každá živnost může být totiž vykonávána bez patřičné kvalifikace. Např. u lékařů, architektů či právníků existuje systém uznávání kvalifikace. Jiné profese však takovou regulaci nemají a postupuje se dle obecných pravidel. V každém případě, u profesí vyžadujících odbornost musí podnikatel svou kvalifikaci před úřady daného členského státu prokázat.

Problémy s volným pohybem služeb shrnul dokument Evropské komise **„Zpráva o stavu vnitřního trhu služeb“** z roku 2002. Podle Zprávy patří mezi nejvýznamnější překážky různé povolenací procedury. Podnikatelé jsou např. nuceni usadit se v druhém členském státě, aby mohli vykonávat podnikání. Tento moment, spolu se složitými procedurami, přirozeně podnikatele odrazuje.

Lze očekávat, že otázka volného pohybu služeb a svobodného podnikání bude ještě několikrát na programu jednání jak Evropské komise, tak Rady, Parlamentu či vlád členských států. Osvobození podnikání a poskytování služeb od nepříjemných administrativních překážek by jistě pomohlo ekonomickému růstu EU. Státy (obzvláště Francie či Německo) se plně liberalizaci brání z důvodu, že by jejich místní podnikatelé nestačili konkurovat levným, přesto kvalitním službám z nových členských států.

Květinář Kodytek. V lednu 2005 si český květinář Kodytek otevřel obchod s květinami v rakouském Gmündu. Obchod mu šel velmi dobře, a proto hledal nové pracovníky. Ty však v Rakousku nemohl najít a z Česka nikoho kvůli omezením zaměstnat nemohl. Složitou situaci pan Kodytek řešil tím, že přizval k podnikání další české společníky – ne zaměstnance, ale živnostníky. Rakouské úřady však spatřovaly v tomto postupu obcházení rakouských zákonů a vyměřily květináři Kodytkovi vysokou pokutu. Pan Kodytek však poslal na Rakousko stížnost přímo k Evropské komisi, která teď šetří, zda rakouské zákony, na jejichž základě byla pokuta vyměřena, nejsou v rozporu se zásadami společného trhu.

5.4 Jak získat peníze z „eurofondů“?

Eurofondy, evropské dotace, peníze z EU, **strukturální fondy** – tímto vším se označuje možnost získat z evropského rozpočtu nemalé prostředky na zajímavé projekty. Není možné si ovšem myslet, že evropské peníze může získat kdokoli na cokoliv. Dopředu jsou totiž stanovené okruhy, v rámci nichž pak závisí na důmyslu žadatelů, co konkrétně chtějí realizovat a na co chtějí získat dotaci. Okruhů je několik a mají často zapeklitý název. Např. pod označením „*Infrastruktura pro podnikání a inovace*“ se skrývá možnost dotovat projekty, které vystaví, opraví či zmodernizují nějaký objekt, nakoupí do něj nové technologie a tím dojde třeba k rozšíření výroby či k zlepšení výrobků. Pod označením „*Modernizace institucí a zavedení systému kvality služeb zaměstnanosti a jejich rozvoj*“ si je třeba domyslet takové projekty, jež slouží úřadům práce či jiným organizacím, které pomáhají nezaměstnaným nalézt práci a zlepšit podmínky pro svoje aktivity. Znamená to např. dovybavení kanceláří, vznik nových rekvalifikačních kurzů či nalezení nových motivačních metod. Označení „*Další vzdělávání pracovníků škol a školských zařízení*“ zas pokrývá takové aktivity, které zvýší informovanost učitelů. Jedná se o pořádání různých přednášek či seminářů pro učitele. I učitelé se musí neustále vzdělávat. Koneckonců i kniha, kterou teď čtete, je zaplácena z dotací určených pro tento okruh.

Podívejte se na první listy publikace. Z jakých zdrojů je kniha financována?

Není samozřejmě možné vypisovat všechny možné okruhy. Zájemci je snadno mohou najít na oficiálním portálu Strukturální fondy EU (www.strukturalni-fondy.cz).

Jistě dokážete vymyslet projekt, který by mohl vaši škole, obci či známému přinést dotaci z evropských zdrojů. Cesta od nápadu k realizaci je samozřejmě obtížná, nicméně peněz je pro ČR připraveno hodně. Záleží jen na našich schopnostech úspěšně je čerpat.

6. EVROPSKÁ UNIE VE FAKTECH

Počet členských států: 27

Úřední jazyky: angličtina, bulharština, čeština, dánština, estonština, finština, francouzština, irština, italská, litevština, lotyština, maďarština, maltština, němčina, nizozemština, polština, portugalská, rumunština, řečtina, slovenština, slovinština, španělština, švédština

Rozloha: 4 325 303 km²

Obyvatelstvo: 487 milionů, 113 obyvatel/km², třetí nejhustší zalidnění na světě

Hlavní sídlo: Brusel. Je přitom zajímavé, že Brusel měl být jen dočasným sídlem evropské integrace. Z kompromisu, jak už to občas bývá, se nakonec stala trvalost.

Symbyly EU:

(jedná se o symboly, které se užívají, ale nejsou právně zakotveny)

Vlajka EU

Dne 25. 10. 1955 navrhlo podobu emblému Parlamentní shromáždění Rady Evropy. Návrh byl přijat 9. 12. 1955 Výborem ministrů Rady Evropy. V této době nebyla ještě vlajka spojována s Evropskými společenstvími. Až o téměř třicet let později – v roce 1983 – navrhl Evropský parlament používat emblém jako symbol Evropských společenství. Rada Evropy souhlasila, a tak se od roku 1986 začala vlajka používat jako symbol Evropských společenství a později Evropské unie.

Počet hvězd tvořících kruh je stanoven na 12. Počet 12 hvězd má symbolizovat dokonalost, úplnost a jednotu. Obdobně jako: 12 apoštolů, 12 úkolů pro Herkula, 12 měsíců v roce...

Hymna EU

Podobně (jako tomu bylo u vlajky) i hymna byla přijata nejprve Radou Evropy. V roce 1972 si Rada Evropy zvolila melodii Beethovenovy „Ódy na radost“. Oficiální hymnou Evropských společenství (později Evropské unie) se hymna stala až v roce 1985, kdy ji přijali předsedové vlád členských států ES. Hymna je beze slov.

Mimo vlajku a hymnu, což jsou dlouhodobě známé symboly evropské integrace, zakotvil návrh tzv. ústavní smlouvy další symboly EU, které se ve větší či menší míře používají již delší dobu. Jedná se o:

Den Evropy (Schumanův den)

Na počest zveřejnění tzv. Schumanova plánu (9. 5. 1950), který je považován za impuls k sjednocovacímu procesu, je stanoven Den Evropy na 9. května.

Heslo: Jednotná v rozmanitosti

Heslo má vystihovat princip spolupráce členských států EU. Zvláštnosti členských států mají být zachovány a přitom by měly přispět k jednotné EU. Evropa by měla zůstat pestrá, bohatá, s různými tradicemi a kulturními zvyky.

Víte, jak zní anglická verze hesla?

Měna EU: euro

Euro platí od roku 1999 (pouze pro bezhotovostní styk). Od roku 2002 bylo zavedeno i pro hotovostní platební styk. Tímto došlo k nahrazení dříve platných měn používaných ve státech tzv. eurozóny.

Členské státy:

(zdroj: Ministerstvo zahraničních věcí ČR, internetové portály)

Oficiální název: **Belgické království** (nizozemsky Koninkrijk België, francouzsky Royaume de Belgique)

Význam názvu země: Název země pochází od keltského kmene Belgů, který toto území kdysi obýval.

Hlavní město: Brusel

Rozloha: 30 545 km²

Počet obyvatel: 10 355 844 (2003)

Oficiální jazyk: nizozemština, francouzština a němčina. Francouzština je románský jazyk, němčina germánský a nizozemština rovněž.

Státní zřízení: království

Hlavní náboženství: římskokatolické (75 %)

Měna: euro

Znamé osobnosti: Území dnešní Belgie svědčilo v minulosti malířům, jako byli například Anthony van Dyck (1599–1641) či Peter Paul Rubens

(1577–1640). V minulém století se zde narodil autor detektivních románů Georges Simeon (1903–1989). Belgie dala světu řadu úspěšných sportovců. Připomenout lze několikanásobného vítěze Tour de France Eddyho Merckxe (1945) či tenistku Kim Clijstersovou (1983).

Zajímavá místa: Hlavní město Brusel je zbytečně připomínat již jen pro jeho význam, který má pro evropskou integraci a poválečnou spolupráci vůbec. Znamé jsou jedny z největších evropských přístavů Antverpy či Bruggy, které jsou považovány za jedna z nejpěknějších měst v Evropě. Bruggy jsou domovem prestižní školy College of Europe, na které jsou vzděláváni nejtalentovanější evropští studenti.

Přínos světu: Důvěrně známé jsou belgické pochutiny, jako jsou sladkosti a pivo. Jídlo je pro belgickou kulturu velmi důležité: v této zemi vzniká prestižní průvodce světovými restauracemi Michelinův průvodce, který uděluje pověstné hvězdičky kvality. Belgie je jedním z otců evropské integrace a patří k hlavním autorům poválečného míru v Evropě.

Oficiální název: **Bulharská republika** (přepis z bulharštiny Republika Bulgarija)

Význam názvu země: Existuje několik teorií, z nichž jedna odkazuje na zvíře žijící ve střední Asii a známé pro svou jemnou kožeshinu.

Hlavní město: Sofia

Rozloha: 110 912 km²

Počet obyvatel: 7 726 000 (2005)

Oficiální jazyk: bulharština

Státní zřízení: republika

Hlavní náboženství: Převážná většina obyvatel (83%) se hlásí k pravoslaví.

Měna: bulharské levo

Znamé osobnosti: Bulharové proslavili svou zemi hlavně na sportovním poli.

Fotbalista Hristo Stoičkov (1966) byl v roce 1994 vyhlášen nejlepším hráčem Evropy a patřil k nejlepším světovým hráčům v 90. letech minulého století. Výškařka Štefka Kostadinová (1965), dnešní předsedkyně Bulharského olympijského výboru, drží od roku 1987 světový rekord ve výšce žen. V Římě skočila 209 cm.

Zajímavá místa: Turisticky atraktivní je především pohoří Rila a černomořské pobřeží, jehož letoviska se postupně přibližují západním standardům. Země je často popisována jako křižovatka mezi Východem a Západem, z čehož vychází množství rozličných památek různých kultur. Bulharsko má v současnosti 9 památek zapsaných do sítě světového kulturního dědictví UNESCO.

Přínos světu: bulharského původu je například jméno Boris, které proslavili německý tenista Boris Becker či někdejší ruský prezident Boris Jelcin.

Oficiální název: **Česká republika**

Význam názvu země: Legendy odkazují na slovanský kmen Čechů, který zemi obsadil. Původ názvu kmene je nejasný.

Hlavní město: Praha

Rozloha: 78 866 km²

Počet obyvatel: 10 246 178 (2004)

Oficiální jazyk: čeština, která patří ke slovanským jazykům.

Státní zřízení: republika

Hlavní náboženství: římskokatolické. Většina Čechů se však nehlásí k žádnému náboženství.

Měna: koruna česká

Známé osobnosti: Z minulosti se Češi nejvíce hlásí ke Karlu IV. (1316–1378) a Janu Amosi Komenskému (1592–1670). Ze současníků jsou nejznámější Čechy sportovci: hokejisté Jaromír Jágr (1972) a Dominik Hašek (1965) a fotbalisté Pavel Nedvěd (1972) a Petr Čech (1982). Velké renomé má v cizině také bývalý prezident Václav Havel (1936). Známí jsou čeští rodáci, kteří však dlouhou dobu působí v zahraničí. Jedná se hlavně o režiséra Miloše Formana (1932) a spisovatele Milana Kunderu (1929).

Zajímavá místa: Hlavní město je považováno pro své architektonické skvosty za perlu Evropy. Turisté rádi míří také do Českého Krumlova, Lednicko-valtického areálu, zařazeného mezi památky UNESCO, či do přírodních krás Českého ráje.

Přínos světu: Přísloví o zlatých českých rukou platí bez nadsázky. Češi se dokázali prosadit v řadě oborů již v meziválečném období, kdy tehdejší Československo vynikalo zejména lehkým průmyslem. Z této doby pochází sláva značek Bat'a, Jawa, Škoda či ČKD, komunistickou érou pošpiněná a zpřetrhaná. S Českou republikou je spojeno také křišťálové sklo, zcela jistě pivo. Českým vynálezem je také nechvalně známá trhavina semtex.

Oficiální název: **Dánské království** (dánsky Kongeriget Danmark)

Význam názvu země: Původ názvu je nejistý. Podle vědců existují dvě vysvětlení. Dánsko znamená buď „obývanou kotlinu v lese“, nebo „les či pohraničí vlastněné Dány“.

Hlavní město: Kodan

Rozloha: 43 094 km²

Počet obyvatel: 5 450 661 (2006)

Oficiální jazyk: Dánština, na autonomních územích též faerština a grónština.

Dánština patří ke germánským jazykům.

Státní zřízení: monarchie

Hlavní náboženství: luteránská Dánská lidová církev (84 %)

Měna: dánská koruna

Známé osobnosti: Autor pohádek Hans Christian Andersen (1805–1875), filosof Søren Kierkegaard (1813–1855), fyzik Nils Bohr (1885–1962).

V současnosti jsou Dánové velmi respektováni jako umělci. Za příklad lze uvést spisovatele Petera Hřegha (1964) či režiséra Lars von Triera (1956), autora filmů *Idioti*, *Dogville* nebo *Prolomit vlny*.

Zajímavá místa: Kromě hlavního města Kodaně je slavnou turistickou atrakcí zábavný park Legoland.

Přínos světu: Světoznámé jsou stavebnice pro děti Lego. Známa jsou piva Tuborg a Carlsberg, při námořních plavbách lze ve světových přístavech narazit na lodě největšího světového přepravce nákladů po moři Maersk.

Oficiální název: **Estonská republika** (estonsky Eesti Vabariik)

Význam názvu země: Pochází z latinské verze germánského slova

Estland, což znamená východní zem.

Hlavní město: Tallin

Rozloha: 45 227 km²

Počet obyvatel: 1 341 664 (2005)

Oficiální jazyk: Estonština, což je jeden z ugrofinských jazyků. Slovní zásoba či gramatika se úplně odlišují od slovíček například anglosaských jazyků.

Státní zřízení: republika

Hlavní náboženství: luteráni, pravoslavní

Měna: estonská koruna

Známé osobnosti: Malá země, která si v minulosti příliš samostatnosti neužívala, světu příliš výrazných osobností nedala. Estonsko je tak známé hlavně díky svým lyžařům-klasikům, kteří získali v posledních letech několik medailí na olympijských hrách a mistrovství světa.

Zajímavá místa: Největší atrakcí je pro turisty Tallin, který bývá samotnými Estonci označován za „Prahu severní Evropy“. V jižním Estonsku je nejzajímavějším místem starobylé univerzitní město Tartu.

Přínos světu: Málokdo ví, že Estonsko stálo u vzniku systému Skype, jenž umožňuje bezplatné volání po internetu.

Oficiální název: **Finská republika** (finsky Suomen tasavalta)

Význam názvu země: Slovo „Suomi“, tedy Finsko, má podobně jako řada jiných názvů nejednoznačný původ. Jedna teorie tvrdí, že znamená země, druhá pak název směřuje k finskému slovu „suo“, což znamená močál. „Suomi“ by tak pocházelo od starofinské „Suomaa“, tedy země močálů.

Hlavní město: Helsinky

Rozloha: 338 145 km²

Počet obyvatel: 5 214 512 (2006)

Oficiální jazyk: finština, švédština. Švédové tvoří nepříliš početnou menšinu, jejich jazyk je ovšem jazykem úředním. Finština je, podobně jako estonština a maďarština, ugrofinským jazykem.

Státní zřízení: republika

Hlavní náboženství: protestanté (89 %)

Měna: euro

Známé osobnosti: V moderní historii Finsko proslavil spisovatel Mika Waltari (1908–1979) či slavný běžec Paavo Nurmi (1887–1973). Také žijících slavných Finů najdeme spousty: známé jsou třeba rockové skupiny HIM či The Rasmus, hokejista Teemu Selänne (1970), režisér Aki Kaurismäki (1957) nebo otec operačního systému Linux Linus Torvalds (1969).

Zajímavá místa: Kromě hlavního města je populární lyžařské středisko Lahti, kde se konají závody Světového poháru v několika disciplínách. Finsko má řadu národních parků, pověstná jsou jeho jezera, pro která je označováno za zemi tisíce jezer. Území Finska protíná polární kruh, za jehož hranicí údajně žije Santa Klaus.

Přínos světu: Finsko je známo především kvalitním architektonickým designem či mobilními telefony Nokia. Důležitý je jeho papírenský a dřevozpracující průmysl, častým dárkem z Finska bývá také finská vodka.

Oficiální název: **Francouzská republika** (francouzsky République française)

Význam názvu země: Slovo Francie je odvozeno od Franků, což byl jeden z germánských kmenů, který se na území dnešní Francie usídlil po pádu Západořímské říše.

Hlavní město: Paříž

Rozloha: 551 602 km²

Počet obyvatel: 63 587 700 (zahrnuje celé území Francie, 2006)

Oficiální jazyk: Francouzština, která přísluší k románským jazykům. Francouzština je považována za jazyk diplomacie a patří ke světovým jazykům.

Státní zřízení: republika

Hlavní náboženství: Převažuje náboženství katolické (cca 85 %), druhým nejsilnějším náboženstvím se stává islám (okolo 10 %).

Měna: euro

Známé osobnosti: Bohatá historie a velmocenská tradice Francie nabízí celou řadu slavných postav světového věhlasu. Vzpomenout lze filosofa René Descartesa (1596–1650), vojevůdce Napoleona Bonaparta (1769–1821), spisovatele Victora Huga (1802–1885) a další. Z postav, které jsou dnešnímu světu přece jen bližší, se nabízí plejáda populárních herců. Jean Marais (1913–1998), Alain Delon (1935), Jean Paul Belmondo (1933) či Gerard Depardieu (1948) jsou asi nejznámějšími příklady. Země galského kohouta má spoustu světově známých sportovců, známí jsou hlavně fotbalisté.

Zajímavá místa: Jen v Paříži jich je několik desítek. Slavný zámek Versailles, galérii Louvre či Eiffelovu věž navštíví několik miliónů turistů každý rok. Proslulé svými sportovními centry jsou francouzské Alpy, v létě pak je vítaným cílem návštěvníků Riviéra. Zapomenout nelze na Štrasburk, sídlo mnoha důležitých mezinárodních orgánů a institucí.

Přínos světu: Francie je více než kterákoliv jiná země krajem gurmánů. Proto nikoho nepřekvapí, že zemi má spousta lidí spojenou se skvělými sýry, lahodným vínem mnoha druhů a vynikající kuchyní. Výčet známých firem by zabral spoustu času: Francie byla v roce 2005 šestou největší ekonomikou světa, což nejlépe dokládá její sílu. Paříž je také proslulým centrem módy, v zemi vznikly nejznámější světové parfémy.

Oficiální název: **Irsko** (irsky Poblacht na hÉireann)

Význam názvu země: irský název ostrova je odvozen od keltských bohů, zvláště pak od boha, který zosobňoval Irsko.

Hlavní město: Dublin

Rozloha: 70 282 km²

Počet obyvatel: 4 234 925 (2006)

Oficiální jazyk: irština a angličtina

Státní zřízení: republika

Hlavní náboženství: římskokatolické (92 %), protestantské (3 %), ostatní (5 %)

Měna: euro

Známé osobnosti: Irsko má silnou spisovatelskou tradici, kterou zdobí jména James Joyce (1882–1941), Oscar Wilde (1854–1900), George Bernard Shaw (1856–1950) a další. Světově proslulá je populární hudba irského původu. Ke gigantům patří skupina U2, jejíž zpěvák Bono Vox se hodně věnuje charitativní práci, známé jsou také například skupiny The Cranberries, The Corrs nebo zpěvačka Sinéad O'Connor (1966). Mnoho holly-

woodských herců jsou Irové a zdaleka se nejedná o druhořadá jména.

Namátkou se jedná o Pierce Brosnana (1954) či Liama Neesona (1952).

Zajímavá místa: Irsko má především kouzelný venkov a čarovnou přírodu.

Kulturním centrem, jehož význam přesahuje hranice Irska, je Dublin.

Které jiné město se může pyšnit spojením s takovými figurami, jako byli James Joyce, Oscar Wilde, Bram Stoker, Samuel Beckett a další?

Přínos světu: Irsko je velmi dobře známo jako producent lahodné whiskey a černého piva Guinness. Důkazem čilosti a nápaditosti irských podnikatelů jsou rostoucí aerolinky Ryanair, nabízející nízkonákladové lety.

Oficiální název: **Italská republika** (italsky Repubblica Italiana)

Význam názvu země: Pravděpodobně souvisí s italskými kmeny, které soupeřily s římskou říší přibližně první století před naším letopočtem na území dnešní jižní Itálie.

Hlavní město: Řím

Rozloha: 301 338 km²

Počet obyvatel: 58 057 477 (2004)

Oficiální jazyk: Italština, v oblastech se zvláštní autonomií rovněž němčina, slovinština, francouzština.

Státní zřízení: republika

Hlavní náboženství: 97 % obyvatelstva se hlásí ke katolickému vyznání.

Měna: euro

Znamé osobnosti: Itálie (respektive její území) byla vždy jedním z center evropské kultury. Výčet osobností, které se zapsaly do moderních dějin Evropy, by vydal na samostatnou kapitolu a ještě by mnoho jmen zůstalo mimo stránky. Moderní Itálii reprezentují lyžař Alberto Tomba (1966), plejáda fotbalistů, které Italové nade vše milují, ale také třeba světově uznávaný spisovatel Umberto Eco (1932). V tuzemských a evropských rádiích je často ke slyšení zpěvák pop music Eros Ramazzotti (1963).

Zajímavá místa: Vidět Řím a zemřít... Totéž by šlo říct o desítkách jiných míst v Itálii. Země je kronikou vývoje kultury a architektury na starém kontinentě, představuje bohatství zážitků nevýslovné hodnoty. Jen namátkou: Benátky, slavné svými kanály a lagunami, legendární Pompeje, průmyslový Turín, který je sídlem velké firmy Fiat, Florencie se svým renesančním odkazem a další.

Přínos světu: Kdo by neznal elegantní sportovní vozy Ferrari? Kdo by neznal špagety, pizzu, sýr mozzarella, italská vína? Kdo si Itálii nespojí s předními fotbalovými týmy, ale také třeba s mafií? Itálie je zkrátka jednou z nejvýraznějších zemí Evropy, italský temperament je velmi tvůrčí a nápaditý, což se projevuje ve všech oblastech lidské činnosti.

Oficiální název: **Kyperská republika** (řecky Kipriakí Dhimokratía, turecky Kıbrıs Cumhuriyeti)

Význam názvu země: Nejpravděpodobnější vysvětlení vidí původ současného názvu v řeckém slově pro cypřiš. Existují však další vysvětlení, která původ slova Kypr vidí v označení pro bronz.

Hlavní město: Nikósie

Rozloha: 9 251 km²

Počet obyvatel: 775 927 (2005)

Oficiální jazyk: řečtina a turečtina

Státní zřízení: republika

Hlavní náboženství: Kyperská Řekové se hlásí k řecké pravoslavné církvi.

Měna: kyperská libra

Znamé osobnosti: Asi nejznámější celebritou s kyperským původem je zpěvák George Michael (1963), který se narodil v Londýně kyperskému otci jako Georgios Kyriacos Panayiotou. V současnosti pak Kypr zviditelňuje přední tenista Marcos Baghdatis (1985).

Zajímavá místa: Nikósie je jediné hlavní město na světě, které je rozděleno. Historie Kypru je totiž složitá a ostrov je od roku 1983 rozdělen na obecně uznávaný Kypr a jen Tureckem uznanou Severokyperskou republiku. Kypr je v současnosti hlavně turistickým výletním cílem, známá jsou města Limassol, Larnaca a Famagusta.

Oficiální název: **Litvská republika** (litevsky Lietuvos Respublika)

Význam názvu země: Panuje přesvědčení o spojitosti slova Litva s latinským výrazem litus, který označuje pobřeží.

Hlavní město: Vilnius

Rozloha: 65 303 km²

Počet obyvatel: 3 392 000 (2006)

Oficiální jazyk: litevština

Státní zřízení: republika

Hlavní náboženství: římskokatolické (75 %)

Měna: litas

Znamé osobnosti: Nejspíše nejznámějšími Litevci ve světě jsou hráči basketbalu. Hra pod bezednými koši je v Litvě velmi populární a přinesla malé zemi zviditelnění mezi velikány, když Litevci dokázali třikrát získat bronz na olympijských hrách. Reprezentační legendou byl Arvidas Sabonis (1964), který se prosadil i v prestižní zámořské soutěži NBA.

Zajímavá místa: Kromě centra, kterým je Vilnius a jemuž se říká „Jeruzalém Severu“, je pro Litvu životně důležitý jediný přístav v zemi Klaipėda. Sídlo

Kernavė je nazýváno „Trójou Baltu“ a je stejně jako Vilnius zařazeno do sítě světového dědictví UNESCO.

Oficiální název: **Lotyšská republika** (lotyšsky Latvijas Republika)

Význam názvu země: Jméno je odvozeno od místního názvu „Latgale“, který je pravděpodobně německého původu.

Hlavní město: Riga

Rozloha: 64 635 km²

Počet obyvatel: 2 307 000 (2005)

Oficiální jazyk: lotyština

Státní zřízení: republika

Hlavní náboženství: Lotyšsko je nábožensky pestrá země. Nejvíce obyvatel se hlásí k luteránství (37 %) a ke katolické církvi (33 %). Početnou menšinu tvoří pravoslavní (17 %).

Měna: lat

Známé osobnosti: Lotyšsko je mladá země a ve světě je známé hlavně díky svým sportovcům. Nejúspěšnější jsou hokejisté, kteří pravidelně hrají na mistrovství světa a olympiádách. Někteří jako Sandis Ozoliņš (1972) či Arturs Irbe (1967) se dostali do prestižní zámožské NHL.

Zajímavá místa: V hlavním městě Rize žije více než čtvrtina obyvatelstva a metropole je tak centrem všeho. Neznamená to ovšem, že jiná půvabná místa v Lotyšsku nejsou. Malá městečka na venkově často nabízejí středověká centra, architektura je vůbec v Lotyšsku velmi zachovalá a zajímavá.

Oficiální název: **Lucemburské velkovévodství** (lucembursky Groussherzogtum Lëtzebuerg, francouzsky Grand-Duché de Luxembourg a německy Großherzogtum Luxemburg)

Význam názvu země: Jedná se o složeninu keltského „lucilem“ (malý) a německého „burg“ (hrad). Významem tedy jde o „hrádek“.

Hlavní město: Lucemburk (Luxembourg)

Rozloha: 2 586 km²

Počet obyvatel: 465 000 (2005)

Oficiální jazyk: Lucemburština, úředními jazyky jsou francouzština, němčina a lucemburština. V zemi se tak mluví jak germánskými, tak románskými jazyky.

Státní zřízení: velkovévodství

Hlavní náboženství: katolické (87 %)

Měna: euro

Známé osobnosti: Velmi známý je rod Lucemburků, který vládl také na českém trůnu. V minulosti byl populárním zástupcem země alpský lyžař Marc Girardelli (1963), který se však narodil ve Švýcarsku. Lucembursko reprezentoval od roku 1976, na olympiádách získal dvě stříbrné medaile a na mistrovství světa dokonce čtyřikrát zvítězil.

Zajímavá místa: Hlavní město Lucemburk je nejen hlavním městem státu, ale také sídlem Evropského soudního dvora, Účetního dvora a dalších důležitých orgánů EU. Lucemburk tak patří k centru evropské integrace.

Přínos světu: Pro vývoj populární hudby bylo důležité Rádio Lucemburk, které vysílalo od roku 1933 do roku 1992. V roce 2005 obnovila tato legendární stanice opět činnost.

Oficiální název: **Maďarská republika** (maďarsky Magyar Köztársaság)

Význam názvu země: Jméno země pochází pravděpodobně od spojení „země Magyarů“. Magyar byl podle pověstí praotec všech Maďarů.

Hlavní město: Budapešť

Rozloha: 93 030 km²

Počet obyvatel: 10 076 581 (2006)

Oficiální jazyk: Maďarština, která patří mezi ugrofinské jazyky.

Státní zřízení: republika

Hlavní náboženství: Valná většina obyvatel se hlásí k římskokatolické církvi (67,5 %), početní jsou také kalvinisté (20 %).

Měna: forint

Známé osobnosti: Maďarsko či spíše jeho předchůdce Uhersko bylo dlouho středoevropskou mocností, která přála kultuře a umění. Hudebním klasičkem je Franz Liszt (1811–1886), literárním pak básník Sándor Petőfi (1823–1849).

Zajímavá místa: Přírozené centrum Budapešť nabízí řadu kulturních památek a je suverénně největším maďarským městem. Oblíbenými turistickými místy jsou také Debrecín či Győr, rodiště Josefa Dobrovského či Ludovíta Štúra. Známým výletním centrem je jezero Balaton, jehož plocha je 596 km² a je největším jezerem ve středoevropském regionu.

Přínos světu: Známa je maďarská kuchyně, která láká svou pikantností a pestrostí. V 80. letech minulého století byla hitem Rubikova kostka, inteligentní a zajímavý hlavolam, jehož se prý ve světě prodalo přes 300 miliónů kusů.

Oficiální název: **Maltská republika** (anglicky Republic of Malta)

Význam názvu země: Kořeny se nachází ve fénickém slovu mlt, což znamenalo „uprchlík“.

Hlavní město: Valleta

Rozloha: 316 km²

Počet obyvatel: 404 039 (2005)

Oficiální jazyk: maltština, angličtina

Státní zřízení: republika

Hlavní náboženství: katolíci (91 %)

Měna: maltská lira

Zajímavá místa: Ostrovy Malty jsou popisovány jako „muzeum pod širým nebem“, k čemuž je předurčuje jejich poloha. Centrem je hlavní město Valleta, zajímavé jsou ovšem také malé vesničky se svými rybářskými trhy.

Přínos světu: Malta představuje zajímavý mix kultur, protože byla dlouho pod cizím područím. V historii se na jejím území vystřídala římská, byzantská, arabská a řada jiných kultur. Posledním „držitelem“ Malty byla Velká Británie, a to až do roku 1964.

Oficiální název: **Spolková republika Německo** (německy Bundesrepublik Deutschland)

Význam názvu země: Anglické slovo Germany (Německo) pochází ze staroirského výrazu ghéarmáin znamenajícího příbuzná

či soused. Německo tak znamená země sousedů.

Hlavní město: Berlín

Rozloha: 357 021 km²

Počet obyvatel: 82 438 000 (2005)

Oficiální jazyk: němčina

Státní zřízení: republika

Hlavní náboženství: Většina obyvatel Německa se hlásí buď ke katolicismu (33 %), či k různým protestantským církvím (33 %). Téměř 30 % Němců je bez vyznání.

Měna: euro

Znamé osobnosti: Osobnosti, které dalo světu Německo, se vybírají jen stěží. Historie nabízí například náboženského reformátora Martina Luthera (1483–1546), celou galerii úžasných spisovatelů, jako byli bratři Mannové, Erich Maria Remarque (1898–1970) nebo Rainer Maria Rilke (1875–1926). V Německu se narodila řada génů hudby. Namátkou jmenujme jen Ludwiga van Beethovena (1770–1827) nebo Richarda Wagnera (1813–1883). Stejný výčet by šel učinit u filosofů, politiků či vědců. Z Němců současnosti jsou velmi populární sportovci, mezi nimiž vyčnívá nedávný král

formule 1 Michael Schumacher (1969). Německého původu je uznávaný režisér Wim Wenders (1945) či herečka Nastassja Kinski (1959).

Zajímavá místa: Berlín je jedním z nejvlivnějších center v Evropě, v Německu je ovšem zajímavých míst mnohem více. Například Mnichov, jako centrum Bavorska, je zajímavý jak historicky (místo tzv. Mnichovské dohody), tak svou prosperitou a růstem. Jedním z nejstarších měst v Německu je Kolín nad Rýnem se svou nádhernou katedrálou. Severně položený Hamburk je druhým největším přístavem v Evropě, Frankfurt nad Mohanem se pro změnu pyšní největším evropským letištěm. Lyžaře zase lákají Alpy, atraktivní je pro výletníky také německé pobřeží.

Přínos světu: Nápaditostí a tvůrčí čiperností vynikaly německé země od pradávna. Ve středověku byl v Německu vynalezen knihtisk, velmi zásadní byl příspěvek Němců moderní vědě: teorie relativity, rentgenové záření či kvantová teorie jsou jen některé objevy, jimiž Německo obohatilo svět. Z méně vznešených přínosů, které ovšem ovlivňují běžný život, lze poukázat na kolínskou vodu, precizní automobily Volkswagen, limuzíny Mercedes či BMW a další.

Oficiální název: **Nizozemské království** (nizozemsky Koninkrijk der Nederlanden)

Význam názvu země: Český termín Nizozemí přesně vyjadřuje význam oficiálního jména, kterým jsou „nízké země“.

Hlavní město: Amsterdam, sídlem vlády je ovšem Haag.

Rozloha: 41 527 km²

Počet obyvatel: 16 336 346 (2006)

Oficiální jazyk: Nizozemština, která patří mezi germánské jazyky.

Státní zřízení: království

Hlavní náboženství: Nizozemí je multináboženská země. K římskokatolické církvi se hlásí 32 %, k protestantským církvím kolem 20 % populace, 42 % občanů je bez vyznání.

Měna: euro

Znamé osobnosti: V minulosti bylo Nizozemí rájem malířů, z nichž nejznámější jsou Rembrandt van Rijn (1606–1669) a Vincent van Gogh (1853–1890). Ve 20. století upoutal světovou veřejnost příběh pronásledované židovky Anny Frankové (1929–1945), zachycený v jejím Deníku. Velmi známí jsou nizozemští sportovci, zvláště pak fotbalisté, například Johan Cruyff (1947), Marco van Basten (1964), a rychlobruslaři. Rychlobruslení je v Nizozemí neskutečně populární a země patří ke světovým velmocím. Zajímavostí je, že nizozemský vítěz tenisového Wimbledonu z roku 1996 Richard Krajicek (1971) je synem českých emigrantů.

Zajímavá místa: Rozlohou malá země nabízí atraktivní kombinaci zajímavostí a historie. Amsterdam, protkaný řadou kanálů a ozdobený historickými budovami, netřeba představovat. Sídlo vlády Haag je známé jako sídlo respektovaných soudních orgánů (například Mezinárodní soudní dvůr nebo Mezinárodní soudní tribunál pro bývalou Jugoslávii). Pro Čechy je důležitý Naarden, kde je pohřben Jan Amos Komenský. Starobylým univerzitním městem je Utrecht atd.

Přínos světa: Nizozemí je dlouhou dobu pověstné svou tolerancí a liberalismem, což se projevuje nejen tolerancí například k měkkým drogám, ale také poměrně stabilním soužitím různých kultur. Z hmotných statků je země známá svými tulipány a dřeváky, jež jsou oblíbeným turistickým suvenýrem. I v českých obchodech lze koupit pivo Heineken, v Evropě se prosadila řada nizozemských firem, jako například banka ING či Philips.

Oficiální název: **Polská republika** (polsky Rzeczpospolita Polska)
Význam názvu země: Země Polanů. Území dnešního Polska bylo sídlem kmene Polanů, jehož název pochází z polského slova „pole“, které značí „pole“.

Hlavní město: Varšava

Rozloha: 312 683 km²

Počet obyvatel: 38 128 000 (2006)

Oficiální jazyk: Polština, která patří mezi slovanské jazyky.

Státní zřízení: republika

Hlavní náboženství: římskokatolické (95 %), pravoslavní (1,4 %), řečtí katolíci (0,3 %)

Měna: zloty

Znamé osobnosti: V dávné minulosti se Polsko projevilo také v českých dějinách, a to prostřednictvím rodu Jagellonců. Z moderní historie se Polsko pyšní jménem Marie Curie-Sklodowské (1867–1934), proslulé fyzičky a chemičky. Polského původu je rovněž světoznámý režisér Roman Polański (1933) či strateg Zbigniew Brzezinski (1928). Pravděpodobně nejslavnějším Polákem všech dob byl Karol Wojtyła (1920–2005), vykonávající v letech 1978–2005 pontifikát pod jménem Jan Pavel II.

Zajímavá místa: Polsko mělo pohnutou historii, což se v pozitivním smyslu odráží ve velkém množství památných a slavných míst. Varšava je legendární nejen svou katedrálou, ale také povstáním během druhé světové války. Přístavní město Gdaňsk zrodilo Solidaritu, revoluční hnutí, které zahájilo proces demokratizace Polska. Slavnou katedrálou se pyšní také Wrocław, na temné stránce moderní evropské historie poukazují místa jako Osvětim či Treblinka. Nejznámějším vysokohorským střediskem je

Zakopane v Tatrách. S Českou republikou se Polsko dělí o nejvyšší horu Krkonoš Sněžku.

Přínos světu: Řada Poláků se proslavila poté, co odešla do ciziny. Polská emigrace byla vždy velmi početná, a to z mnoha důvodů. Občan České republiky si Polsko spojí především s legendárním Fiatem 126, zvaným „maluch“, či s pověstnými burzami v Českém Těšíně. Polsko však dalo světu mnohem více: kromě papeže také nezlomnou touhu po vlastní existenci, kterou nezničil ani zánik Polska v 18. století, ani druhá světová válka.

Oficiální název: **Portugalská republika** (portugalsky República Portuguesa)

Význam názvu země: Portugalsko pochází ze starořímského „Portucale“. Jedná se o složeninu, jejíž první část („port“) je latinské slovo pro přístav. Druhá polovina, slovo „cale“, byl římský název dnešního Porta.

Hlavní město: Lisabon

Rozloha: 92 082 km²

Počet obyvatel: 10 605 870 (2006)

Oficiální jazyk: portugalsština, která patří mezi románské jazyky.

Státní zřízení: republika

Hlavní náboženství: Naprostá většina (cca 91 %) Portugalců se považuje za římské katolíky.

Měna: euro

Znamé osobnosti: Portugalsko patřilo ve středověku k předním námořním velmocím, ve stejné době ovšem také kvetlo kulturně. Důkazem je například Luís de Camões (1524–1580), který je autorem známého eposu Luisiada. V současnosti jsou portugalskými hrdiny hlavně sportovci, zejména fotbalisté. Symbolem portugalské kopané je legendární Eusébio (1942), nazývaný „Černá perla“, jeho zdatným nástupcem je Luís Figo (1972) a nejnověji Cristiano Ronaldo (1985). Ve světě umění a showbyznysu dnes zemi reprezentuje například herec Joaquim de Almeida (1957). Portugalsko se zviditelnilo rovněž v EU, jeho bývalý premiér José Manuel Barroso (1956) je od roku 2004 předsedou Evropské komise.

Zajímavá místa: Atraktivních lokalit je v Portugalsku přehršle, země patří k vyhledávaným turistickým lokalitám. Ne náhodou si zde pořídil domek také bývalý český prezident Václav Havel. Země je plná kulturních památek, například část hlavního města Lisabon je zahrnuta do sítě světového dědictví UNESCO. Totéž platí o centru druhého největšího města Porta. Kromě jiného je v zemi poutní místo křesťanů Fátima.

Přínos světu: Velmi známá jsou portugalská těžká vína (portské a madeirské). Jak již bylo řečeno, byli Portugalci v minulosti slavní mořeplavci: v roce 1498 dosáhl Vasco de Gama břehů Indie, jiný Portugalec (ale ve službách Španělska) Fernao Magalhaes obeplul jako první Zemi.

Oficiální název: **Rakouská republika** (německy Republik Österreich)

Význam názvu země: Odkazuje se především na starogermánské označení, které dnešní Rakousko nazvalo jako „říši na východě“.

Hlavní město: Vídeň

Rozloha: 83 858 km²

Počet obyvatel: 8 280 073 (2006)

Oficiální jazyk: Němčina, která patří mezi germánské jazyky.

Státní zřízení: republika

Hlavní náboženství: Většina obyvatel (78 %) se hlásí k římskokatolické církvi.

Měna: euro

Znamé osobnosti: Kdysi mocná říše ve střední Evropě dala světu řadu výrazných postav. Jednou z nich je famózní hudební skladatel Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791), který strávil část svého života také v Praze. Mozart ovšem nebyl jediným velkým rakouským skladatelem: jen namátkou lze uvést Josepha Haydna (1732–1809) nebo Gustava Mahlera (1860–1911). Slavní byli také rakouští spisovatelé, které dnes zastupuje třeba Peter Handke (1942) či ekonomové Friedrich August von Hayek (1899–1992) a Joseph Schumpeter (1883–1950). Dnes asi nejznámější personou rakouského původu je guvernér Kalifornie a bývalý herec akčních filmů Arnold Schwarzenegger (1947).

Zajímavá místa: Rakousko je pro turisty atraktivní jak množstvím památek, tak možnostmi sportovního vyžití. Kulturním a historickým centrem je přirozeně Vídeň, pověstná svým Burgtheatrem či Státní operou. Komerční druh zábavy pak nabízí slavný Prátr. Českými lyžaři jsou velmi oblíbené rakouské Alpy, nabízející řadu moderně vybavených středisek. Nejznámější jsou Kitzbühl či Ramsau.

Přínos světu: Mlsné jazyky znají Rakousko díky řadě cukrovinek. Za všechny jmenujme pověstný Sachrův dort či vídeňskou kávu. Dobré jméno dělají Rakousku v cizině firmy Fischer (sportovní vybavení), Raiffeisen, Erste (bankovní služby) či Red Bull (nápoje).

Oficiální název: **Rumunsko** (rumunsky România)

Význam názvu země: Odkazuje k Římské říši a Románům. Slovo pochází z latiny.

Hlavní město: Bukurešť

Rozloha: 238 391 km²

Počet obyvatel: 22 303 552 (2006)

Oficiální jazyk: rumunština

Státní zřízení: republika

Hlavní náboženství: Přibližně 87 % obyvatel se hlásí k rumunské ortodoxní církvi, kterou lze označit za pravoslavnou. Zbytek populace tvoří římská katolíci, muslimové či řečtí katolíci.

Měna: lei

Znamé osobnosti: V moderní historii zemi proslavil dramatik Eugene Ionesco (1909–1994), který ovšem většinu života strávil ve Francii. Velkou část života prožil v zahraničí, konkrétně v USA, esejista Mircea Eliade (1907–1986). Ve druhé polovině 20. století byli velmi známí gymnastka Nadia Comaneciová (1961), držitelka 5 zlatých olympijských medailí, tenista Ilie Năstase (1946), vítěz dvou grandslamových titulů, či fotbalista Gheorghe Hagi (1965).

Zajímavá místa: Pro české turisty jsou nejznámější destinací rumunské Karpaty či Transylvánské Alpy. Země má ovšem k nabídnutí mnohem více. Kromě řady kulturních památek jsou vítanou turistickou destinací například přímořská letoviska.

Přínos světu: v Československu byly známé automobily Dacia a Olcit, přičemž první z nich se na tuzemský trh pomalu vrací. Rumunsko je považováno za pravlast mýtů o upírech, z nichž nejznámější je slavný hrabě Dracula. Již zmíněný rodák Eugene Ionesco obohatil světovou literaturu o absurdní drama.

Oficiální název: **Řecká republika** (řecký přepis Hellenic Republic)

Význam názvu země: Lidová pověst vysvětluje význam slova Hellas jako „říše světla“.

Hlavní město: Athény

Rozloha: 131 957 km²

Počet obyvatel: 11 244 118 (2005)

Oficiální jazyk: Řečtina, což je indoevropský jazyk se zvláštní abecedou.

Státní zřízení: republika

Hlavní náboženství: Téměř všichni obyvatelé (97,5 %) se hlásí k řecké ortodoxní církvi.

Měna: euro

Známé osobnosti: Kromě starověku, kdy Řecko dalo světu giganty, jako byli filosofové Platon (427–347 př. n. l.) či Aristoteles (384–322 př. n. l.), kvetla řecká kultura také v mladších dobách. Slavným spisovatelem první poloviny 20. století byl například Nikos Kazantzakis (1883–1957), autor románu Řek Zorba. Moderní hudbu Řecko obohatilo skladatelem Vangelisem (1943).

Zajímavá místa: Řecké území je jednou z kolébek moderní evropské civilizace, kultury a vzdělanosti. Historie tedy na návštěvníky dýchá na každém kroku. Turista nemá samozřejmě šanci vidět vše během jedné návštěvy: Athény, Korfu, Pireo, věštírna v Delfách a Rhodos jsou jen některá ze slavných řeckých míst.

Přínos světu: Řecko si zcela jistě každý spojí s filosofií, uměním, literaturou a olympijskými hrami. Právě v Athénách v roce 1896 bylo toto klání obnoveno, a to na základě starobylé řecké tradice. Pověstná je také bohatá řecká kuchyně sřící ingrediencemi, jako jsou olivový olej, olivy či slané sýry. Známé jsou řecké nápoje ouzo a metaxa.

Oficiální název: **Slovenská republika** (slovensky Slovenská republika)

Význam názvu země: Častý je odkaz na slovanské slovo „Slované“, jehož původní význam je nejasný a diskutabilní. Známý

lingvista Roman Jacobson jeho význam spojuje se slávou či se slovem.

Hlavní město: Bratislava

Rozloha: 49 035 km²

Počet obyvatel: 5 401 000 (2005)

Oficiální jazyk: Slovenština, která náleží do skupiny slovanských jazyků.

Státní zřízení: republika

Hlavní náboženství: Většina Slováků se hlásí k římskokatolické církvi (68,9%), druhou nejsilnější skupinou jsou ateisté (13 %).

Měna: slovenská koruna

Známé osobnosti: Z moderní doby je zřejmě nejslavnější postavou se slovenským původem Andy Warhol (1928–1987), jeden z otců moderního umění. Slovensku 21. století dělají reklamu hlavně sportovci, především pak hokejisté působící v zámořské NHL, jako jsou Miroslav Šatan (1974) či v 70. a 80. letech Peter Šťastný (1956). V České republice je velmi dobře známá slovenská pop music, jejímiž reprezentanty jsou například skupiny No Name či Elán.

Zajímavá místa: Kromě Bratislavy se turistům vyplatí navštívit některá z pohorí. Nejvyšším jsou Tatry, svůj půvab ale má také Fatra či slovenské

Beskydy. Zajímavá je středověká Levoča se slavným pozdně gotickým oltářem. Vyhledávané jsou také slovenské lázně (například Bardějov, Ražecské Teplice, Piešťany). Na Slovensku je také spousta slavných hradů. Například Spišský hrad patří k největším ve střední Evropě.

Přínos světu: Slovensko je ve světě dlouhodobě známé hlavně svými pochutinami, jako jsou sýry z ovčího mléka či nápoj borovička. Země na druhou stranu zažívá ekonomický rozkvět a její firmy expandují do jiných států střední Evropy. Dokladem je investiční skupina J&T, vlastníci například český fotbalový klub Sparta Praha.

Oficiální název: **Slovinská republika** (slovensky Republika Slovenija)

Význam názvu země: Totožné jako u Slovenska. Možná proto si občas cizinci obě země pletou a zaměňují je.

Hlavní město: Ljubljana

Rozloha: 20 256 km²

Počet obyvatel: 2 008 516 (2006)

Oficiální jazyk: Slovinština, která patří mezi slovanské jazyky.

Státní zřízení: republika

Hlavní náboženství: K římskokatolické církvi se hlásí kolem 60 % populace.

Měna: euro

Známé osobnosti: Uznávanou a respektovanou postavou byl architekt Jože Plečnik (1872–1957), který v meziválečném období zanechal svůj otisk také na Pražském hradě. V Evropě je poměrně populární experimentální skupina Laibach. Populární je ve Slovinsku lyžování, jehož hlavní tváří je poslední mistr světa ve skoku na lyžích Rok Benkovič (1986).

Zajímavá místa: Slovinsko nabízí jak kulturněhistorické, tak sportovní vyžití.

Hlavní město Lublaň je unikátní výstavou práce Jože Plečnika, sportovní a turistické vyžití pak nabízí světoznámý národní park Triglav a Alpy.

V zemi je jeden z největších skokanských můstků na světě, a to v Planici.

Přínos světu: V Evropě je dobře znám výrobce domácích spotřebičů Gorenje.

Oficiální název: **Španělské království** (španělsky Reino de España)

Význam názvu země: Původ názvu je v punském slovu „hispa“, jehož význam je nyní neznámý. Druhá teorie odkazuje na nazvání dnešního Španělska jako „země králíků“.

Hlavní město: Madrid

Rozloha: 504 782 km²

Počet obyvatel: 44 108 530 (2005)

Oficiální jazyk: Španělština, regionálně potom katalánština, baskičtina, galicijština a další jazyky menšin.

Státní zřízení: království

Hlavní náboženství: Téměř 97 % obyvatel se hlásí ke katolické církvi.

Měna: euro

Znamé osobnosti: Španělsko patří k dalším evropským velmocím, které dlouhodobě ovlivňovaly jak evropskou politiku, tak kulturu. Proto je nesmírně obtížné vybrat z historie země několik nejvýznamnějších postav. Španělsko bylo vždy zemí malířům zasíbenou. V dávné minulosti byli významnými velikány například El Greco (1541–1614) a Francisco Goya (1746–1828), minulé století zásadně ovlivnili Salvador Dalí (1904–1989) a Pablo Picasso (1881–1973). Španělský film proslavil Luis Buñuel (1900–1983), velmi oblíbené jsou dnes filmy režiséra Pedro Almodóvara (1949). Není třeba dodávat, že úspěšní a uznávaní jsou španělští sportovci, zejména pak fotbalisté, tenisté a hráči basketbalu.

Zajímavá místa: Země je jednou z nejvíce navštěvovaných na světě, za což vděčí jak přehršlí kulturních památek, tak plážím či horám. Hlavními lákadly jsou samozřejmě architektonické skvosty, jimiž oplývá třeba Barcelona nebo Madrid. Turisté z celého světa vyhledávají Kanárské ostrovy, častým cílem návštěv je ministát Andorra, který je mezi Francií a Španělskem.

Přínos světu: Se Španělskem se pojí spousta specifických kulturních tradic a zvyků. Znamé jsou například býčí závody, legendární je polední přestávka na jídlo, tzv. siesta, a proslulý je také tanec flamenco. Velmi úspěšný je španělský průmysl, který se rozšiřuje také v České republice. Nejlepším příkladem je firma Telefónica, která patří k největším telefonním operátorům v Evropě. V roce 2005 koupila i Český Telecom a mobilního operátora Eurotel. Další známou španělskou značkou je automobilka Seat.

Oficiální název: **Švédské království** (švédsky Konungariket Sverige)

Význam názvu země: Znamená „říše Švédů“.

Hlavní město: Stockholm

Rozloha: 410 934 (pevnina) + 39 030 (jezera) km²

Počet obyvatel: 9 097 948 (2006)

Oficiální jazyk: švédština

Státní zřízení: království

Hlavní náboženství: Převážná většina obyvatel se hlásí k protestantské švédské církvi (87 %).

Měna: švédská koruna

Znamé osobnosti: Ač Švédsko nepatří mezi populačně silné národy, na nedostatek osobností si stěžovat nemůže. Jen ve 20. století nabídlo světu oblíbenou autorku dětských knížek Astrid Lindgrenovou (1907–2002), režiséra Ingmara Bergmana (1918) či herečku Gretu Garbo (1905–1990). Dodnes známé jsou hity skupiny Abba, v zahraničí se prosadily také skupiny Ace of Base, Roxette či The Cardigans.

Zajímavá místa: Hlavní město Stockholm bývá někdy pro četnost zálivů, které se do něj zařezávají, označováno za „Benátky Severu“. Za návštěvu stojí především nádherná příroda se spoustou jezer, jež se nacházejí hlavně na severu země. Jih Švédska je průmyslový a hustě osídlený a od severu země se dost liší také charakterem krajiny. V zemi se nacházejí jedny z největších evropských jezer.

Přínos světu: Řekne-li se Švédsko, vybaví se okamžitě několik pojmů a značek. Téměř na celém světě fungují obchodní domy zaměřené na nábytek Ikea. Švédsko je známé také svými bezpečnými automobily Volvo a Saab. Elektroniku reprezentují firmy Ericsson a Electrolux, ze Švédska pochází módní značky H&M či Vagabond.

Oficiální název: **Spojené království Velké Británie a Severního Irska** (anglicky United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland)

Význam názvu země: Termín „Británie“ odkazuje ke slovu „přítání“, tedy pomalován, a má návaznost na zvyk používat tetování a malby na těle původními obyvateli ostrovů. Forma „Británie“ pochází z latiny.

Hlavní město: Londýn

Rozloha: 244 820 km²

Počet obyvatel: 60 209 500 (2005)

Oficiální jazyk: Angličtina, která spadá mezi germánské jazyky, je v řadě jiných zemí světa používána jako oficiální či druhý oficiální jazyk. Hojností svého používání se nejlépe blíží označení globální řeč.

Státní zřízení: království

Hlavní náboženství: Britové se hlásí ke křesťanství (72 %), a to k řadě jeho variant. Nejrozšířenější vyznání je státní anglikánská církev. V zemi se rozmáhá také muslimská komunita.

Měna: britská libra

Znamé osobnosti: Ještě v 19. století největší světová velmoc má bohatou historii a tudíž také přehršeli slavných postav. Koneckonců, ani generaci 21. století nejsou cizí jména dramatika Williama Shakespeara (1564–1616), spisovatele Charlese Dickense (1812–1870) či literátky Virginie Woolfové (1882–1941). Filmovým zpracováním ožily knihy Johna Ronalda Reula

Tolkiena (1892–1973), autora pověstného Pána prstenů, či Herberta George Wellse (1866–1946). Velká Británie je kolébkou moderní pop music. Zmínit stačí skupiny Beatles, Rolling Stones, Pink Floyd či Queen.

Zajímavá místa: Žádná návštěva jedoucí do Velké Británie neopomene navštívit Londýn, jedno z nejpozoruhodnějších evropských měst. Míst k navštívení je ve Velké Británii spousta a mnoho z nich dýchá atmosférou keltské civilizace. Legendární je například sídliště Stonehenge.

Přínos světa: Kromě řady specifických zvyklostí, jako je třeba jízda vlevo či čaj s mlékem, pochází z Velké Británie množství převratných objevů. Isaaca Newtona (1643–1727) s teorií gravitace netřeba zmiňovat, stejně jako Alexandra Fleminga (1881–1955), jehož penicilín zachránil milióny životů. Světoznámé jsou britské limuzíny Rolls-Royce a Bentley, stejně jako vozítko Mini, nejoblíbenější britský vůz všech dob.

Rozšiřování:

1950:

Německo, Francie, Itálie, Belgie, Nizozemí, Lucembursko
(celkem 6 států)

1973:

+ Velká Británie, Irsko, Dánsko
(celkem 9 států)

1981:

+ Řecko, 1986: + Španělsko, Portugalsko
(celkem 12 států)

1990:

+ NDR (30. 10. 1990 došlo ke sjednocení Německa)

1995:

+ Rakousko, Švédsko, Finsko
(celkem 15 států)

2004:

+ Česká republika, Slovensko, Polsko, Litva,
Lotyšsko, Estonsko, Maďarsko, Slovinsko,
Malta, Kypr
(celkem 25 států)

2007:

+ Bulharsko, Rumunsko
(celkem 27 států)

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

[illegible]

Základní škola Evropské unie

VÍT DOČKAL, PETR KANIOK

Ilustrace Martin Nytra

Grafická úprava Lenka Váchová

Redaktoři Marián Belko, Jana Pejchalová

Jazyková korektura Igor Pejchal

Vydala Masarykova univerzita roku 2006

Mezinárodní politologický ústav

Joštova 10, 602 00 Brno

tel./fax: 549 495 769, e-mail: iips@iips.cz, www.iips.cz

1. vydání, 2006

Náklad 600 výtisků

Tisk MIKADAPRESS s. r. o., Adamov

55-981B-2006 02/58 18/MPÚ

ISBN 80-210-4154-4